

TAMPEREEN YLIOPISTO

Milla-Maaria Laakso

PIENI PRESIDENTTIPELI

Televisio-ohjelman analysointia yleisöntutkimuksen menetelmin

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2007

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

LAAKSO, MILLA-MAARIA: PIENI PRESIDENTTIPELI. Televisio-ohjelman analysointia yleisöntutkimuksen menetelmin.

Pro gradu -tutkielma, 90 s. + liitteet 5 s.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2007

Tutkimuksessa eritellään yleisöntutkimuksen avulla *Pieni presidenttipeli* -televisio-ohjelmaa. Koko perheen leikkimielinen ohjelma esitettiin YLE TV2:lla 8.1.2006. Ohjelmassa kisasivat vuoden 2006 presidentinvaalien kaikki kahdeksan ehdokasta ja kahdeksan lasta ehdokkaiden ”erityisavustajina”. Olin itse mukana tekemässä ohjelmaa.

Poliittista journalismia on Suomessa tutkittu melko paljon, mutta koskaan aikaisemmin poliittisessa televisio-ohjelmassa ei ole nähty lapsia. Lisäksi *Pieni presidenttipeli* oli näiden vaalien aikana – vaalipaneeleita lukuun ottamatta – ainoa sellainen televisio-ohjelma, jossa kaikki ehdokkaat esiintyivät samanaikaisesti.

Työn teoreettinen viitekehys rakentuu poliittisen journalismin ympärille. Tutkimuksen empiirisen osan olen tehnyt viiden ryhmäkeskustelun perusteella siten, että olen tematisoinut keskustelut ja analysoinut ohjelmaa keskustelujen pohjalta.

Ryhmäkeskusteluista tehtyjen tulkintojen perusteella käsittelen ensiksi sitä, millä tavoin yleisö kokee ohjelman ja lasten mukanaolon. Toiseksi erittelen presidenttiehdokkailta vaadittavia ominaisuuksia ja kolmanneksi liitän ohjelman osaksi yhteiskunnallista keskustelua pohtimalla muun muassa puolueiden merkitystä ehdokkaiden käyttäytymisessä ja ohjelman luennassa.

Pieni presidenttipeli koettiin tervetulleeksi vaihtoehdoksi tavanomaisille television vaalipaneeleille. Ehdokkaista ohjelma toi esiin sellaisia puolia, jotka eivät ”tylsissä paneelikeskusteluissa” yleensä tule esille. Ohjelman välittämä ”hyväntahtoinen” poliittinen journalismi sai kiitosta samaan aikaan kun kritisoitiin sitä, että suomalainen poliittinen journalismi näyttää olevan menossa entistä enemmän kohti ”loanheittosuuntaa”. Lasten merkitys ohjelmassa vastasi nimenomaan hyväntahtoisesta poliittisesta journalismista kaipaamiseen.

Presidenttiehdokkaiden esiintymistä tarkasteltiin autenttisuuden vaatimuksen näkökulmasta: pyrittiin näkemään ehdokkaiden imagojen taakse. Persoonan näkeminen tuntuu nousevan katsojille entistä tärkeämmäksi elementiksi samanaikaisesti kun poliittisten kannanottojen merkitys väistyy.

Yleisöntutkimus antoi perusteita myös katsojien medialukutaidon pohtimiseen. Keskustelijat pohjasivat tulkintojaan hyvin vahvasti median tarjoamiin kehyksiin ja valmiisiin tulkintamalleihin. Tältä pohjalta pohdin myös televisionkatsojan ”itsevaltiutta” ja katsojan näennäistä aktiivisuutta.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA	
2.1. Pieni presidenttipeli – ohjelmaidean synty	8
2.2. Ohjelman rakenne	9
2.2.1. Joukkueet	9
2.2.2. Peliosiot	9
3. POLIITTINEN VIESTINTÄKULTTUURI	
3.1. Media politiikan päänäyttämönä	14
3.1.1. Poliittisten televisio-ohjelmien moninaisista merkityksistä	16
3.1.2. Poliitiikan persoonallistuminen	18
3.2. Poliittinen imago	20
3.2.1. Imagon merkitys politiikanteossa	21
3.2.2. Imagon vastaavuus todellisuuteen	24
4. MITEN YLEISÖN MIELIPITEITÄ TUTKITAAN?	
4.1. Kriittisen kulttuurintutkimuksen näkökulma	26
4.2. Ohjelman katsojatietoja	27
4.3. Tutkimuksen metodiset lähtökohdat	29
4.3.1. Yleisön mielipiteiden tutkiminen	29
4.3.2. Ryhmäkeskustelu menetelmänä	30
4.3.3. Tutkimusryhmät	31
4.3.4. Ryhmähaastattelujen kulku	34
5. ”PIENI PRESIDENTTIPELI” – OHJELMA YLEISÖN ARVIOITAVANA	
5.1. Tarjolla toinen puoli	37
5.2. Kaukana loanheitosta	40
5.3. Lasten merkitys ohjelmalle	45
5.4. Ohjelman merkitys lapsille	48
6. ”PIENI PRESIDENTTIPELI” – EHDOKKAILTA VAADITTAVAT OMINAISUUDET	
6.1. Autenttisuudesta tarkkaan laskelmointiin	54
6.2. Omakohtaisesta tuttuudesta kohti julkista imagoa	59
6.3. Presidentillisen olemuksen problematiikka	66

7. ”PIENI PRESIDENTTIPELI” – OHJELMA OSANA POLITIIKKAA

7.1. Puolueen merkitys ehdokkaiden esiintymisessä	70
7.2. Ehdokkaiden käyttäytyminen politiikantekona	73
7.3. Ohjelman vaikutus äänestyskäyttämiseen	74
7.4. Kohti parempia poliittisia ohjelmia – terveisiä tekijöille	75

8. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

8.1. Minkälaisena ohjelma ja presidenttiehdokkaat nähtiin?	79
8.2. Onko katsojilla valtaa?	84

LÄHTEET	87
----------------	----

Liitteet (1-3)

1. JOHDANTO

Vuoden 2006 presidentinvaalit olivat ennakkoasetelmiltaan varsin mielenkiintoiset ja poliittisesti latautuneet. Vaalit olivat kolmas kerta, jolloin tasavallan presidentti valittiin suoralla kansanvaalilla. Suoran kansanvaalin historiassa mukana olivat ensimmäistä kertaa niin istuva presidentti kuin istuva pääministerikin. Heidän lisäksi ehdolla oli oppositiopuolueiden tunnettuja henkilöitä mukaan lukien neljä puolueensa istuvaa tai entistä puheenjohtajaa.

Mediassa presidentinvaalit herättivät valtavasti huomiota ja myös katsojat osoittivat kiinnostuksensa. Suuri huomio ja kiinnostus olivat osoitus siitä, että presidentin nykyään melko vähäisestä vallasta huolimatta presidentti-instituutiolla ja presidentinvaaleilla on Suomessa vankka asema. Täten vaalien tutkimus on aiheellista niin median, ehdokkaiden kuin äänestäjienkin näkökulmasta. (ks. Isotalus & Borg, 2007, 7.)

Pro gradu -työssäni tutkitaan yleisön tulkintoja *Pieni presidenttipeli* -televisio-ohjelmasta, siinä esiintyvistä presidenttiehdokkaista ja lapsista. Kestoltaan 45-minuuttinen *Pieni presidenttipeli* -ohjelma esitettiin YLE TV2:lla 8.1.2006 klo 18:20 alkaen. Game show -tyyppisessä koko perheen ohjelmassa olivat kilpailijoina kaikki vuoden 2006 presidentinvaalien kahdeksan ehdokasta (Tarja Halonen, Heidi Hautala, Bjarne Kallis, Arto Lahti, Henrik Lax, Sauli Niinistö, Timo Soini ja Matti Vanhanen) ja kahdeksan lasta ehdokkaiden ”erityisavustajina”. Olin itse mukana ohjelman teossa käsikirjoitustiimissä ja toimittajana — seikka, mikä hyvin pitkälti määritteli tutkimukseni aiheen.

Tutkin työssäni yhtäältä sitä, millä tavoin yleisö tulkitsee ohjelmaa kokonaisuudessaan, ja toisaalta sitä, millä tavoin yleisö kokee ehdokkaiden esiintymisen ja lasten osallistumisen ohjelmassa. Tutkimukseni empiirisen osan olen tehnyt viiden ryhmäkeskustelun

tulkintojen perusteella. Työni teoreettinen viitekehys puolestaan rakentuu poliittisen journalismin ympärille.

Pieni presidenttipeli on Suomen ensimmäinen poliittinen televisio-ohjelma, jossa on lapsia mukana. Ohjelma oli lisäksi näiden vaalien aikana ainoa – vaalipaneeleita lukuunottamatta – televisio-ohjelma, jossa kaikki ehdokkaat esiintyivät samanaikaisesti. Tämän ensikertaisuuden ja ainutlaatuisuuden vuoksi ohjelma ja sen yleisön tulkinnat ovat tärkeä tutkimuksen kohde paitsi suomalaisen poliittisen viestinnän näkökulmasta myös katsojien ja lasten mediakäyttäytymistä silmälläpitäen. *Pieni presidenttipeli* ei toki ollut ensimmäinen poliitikkojen ”pintaa raaputtava” ohjelma. Tämyntyyppisiä inhimillisiä puolia tarjoavia tai politiikkaa keventäviä tai parodioivia ohjelmia ovat olleet esimerkiksi *Hukkaputki*, *Hyvät herrat*, *Itsevaltiaat*, *Uutisvuoto* ja *Iltalypsy*. Poliitikkojen persoonaa esiintuvista ohjelmista tunnetuin lienee *Tuttu juttu* -show. Tuorein esimerkki ”erilaisen” poliittisen journalismin esittämisestä on MTV3:n *Hyvät Herrat* -ohjelman jatkaja *Donna Paukku*.

Jo suunnitteluvaiheessa ohjelman ensikertaisuus oli kohtalaisen suuri haaste ohjelman tekijöille. Käytettävissä ei ollut esimerkkejä, joihin nojata eikä liioin valmiita malleja, joista poimia ideoita. YLE TV2:lta ohjelman toteuttaminen olikin mielestäni rohkea veto.

Pieni presidenttipeli -ohjelman yhtenä tavoitteena oli tarjota erilainen näkökulma ehdokkaisiin. Lähtökohtana oli ajatus, että presidenttiehdokkaat ja presidentti nähdään ihmisinä ja että halutaan kurkistaa heidän julkikuvansa taakse. Yleisöntutkimuksen avulla on mielenkiintoista selvittää, onnistuttiinko muun muassa tässä tavoitteessa.

Seuraavassa eli toisessa luvussa esittelen *Pieni presidenttipeli* -ohjelman taustoja ja käyn läpi ohjelman rakennetta. Luvun tarkoituksena on helpottaa lukijaa myöhemmässä analyysivaiheessa ymmärtämään keskustelijoiden puhetta ja viittauksia paremmin. Kolmannessa luvussa muodostan työni teoreettisen viitekehysten katsauksella poliittisen viestinnän kehitykseen ja nykytilaan. Neljännessä luvussa erittelen yleisöntutki-

mukseen liittyviä kysymyksiä ja esittelen työni metodisia valintoja. Viidennessä luvussa eli tutkimukseni ensimmäisessä analyysivaiheessa on kysymys siitä, millä tavalla yleisö tulkitsee *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaa kokonaisuudessaan. Kuudennessa luvussa pohdin sitä, millä tavoin yleisö lukee presidenttiehdokkaiden ja erityisavustajien esiintymistä ohjelmassa. Seitsemännessä luvussa liitän tutkimukseni osaksi politiikkaa ja yhteiskunnallista keskustelua. Lopuksi annan yleisölle lyhyen puheenvuoron ja esittelen heidän toivomuksiaan poliittisten televisio-ohjelmien kehittämistä silmälläpitäen. Vaikka olin mukana tekemässä ohjelmaa, pyrin pro gradu -työssäni saamaan etäisyyttä siihen, mitä olen katsellut kovin läheltä.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1. Pieni presidenttipeli – ohjelmaidean synty

Ohjelman idea on lähtöisin Lastensuojelun keskusliitosta ja Lapsiasiavaltuutetun toimistosta. Liiton piirissä nousi esille kysymys siitä, miten myös presidentinvaaleissa lasten asiat voisivat tulla esille. Lapset haluttiin mukaan, koska Lastensuojelun keskusliiton mukaan Suomessa ei yleensä lasten osallistumiseen ja heidän mielipiteidensä kuuntelemiseen ole politiikassa kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Televisio-ohjelma tuntui hyvältä idealta asian edistämiseksi. Presidentinvaaleissa se on parhaiten järjestettävissä verrattuna muihin vaaleihin, koska ehdokkaita on rajatumpi määrä kuin esimerkiksi eduskuntavaaleissa. Lastensuojelun keskusliitto ehdotti asiaa Yleisradion johdolle. YLE TV2 päätti toteuttaa idean. Ohjelman tuotti YLE TV2:n Lasten ja nuorten osaamiskeskus.

Olin itse mukana ohjelman teossa: inserttitoimittajana ja käsikirjoitustiimissä. Lisäksi haastattelin ja olin mukana valitsemassa lapsiavustajia ja nauhoituspäivänä toimin heidän apunaan. Tutkimukseni aiheeksi ohjelma nousi jo varhaisessa vaiheessa, sillä pidin ohjelmaideaa alusta asti mielenkiintoisena ja tuoreena. Aiheen ajankohtaisuus ja käytännölläheisyys ovatkin tehokkaasti ylläpitäneet kiinnostustani tutkimukseni tekoon.

Pieni presidenttipeli onnistui erinomaisen hyvin, sillä se on sittemmin ollut Suomen valintaraadin ehdokkaana INPUT 2007 -televisio-ohjelmakilpailussa Sveitsin Luganossa.

Pieni presidenttipeli-ohjelma on melko vaikeasti määriteltävissä, sillä on vaikea sanoa, onko kyseessä poliittinen viihdeohjelma, lasten ohjelma vai koko perheen visailu. En ole työssäni tehnyt rajanvetoa kumpaankaan suuntaan, vaan puhuttelen ohjelmaa yksinkertaisesti nimeltä.

2.2 Ohjelman rakenne

Pieni presidenttipeli esitettiin YLE TV2:lla sunnuntaina 8.1.2006. Kestoltaan 45-minuuttinen ohjelma koostui eri peliosioista. Pelissä kisasivat kaikki kahdeksan presidenttiehdokasta: Tarja Halonen, Heidi Hautala, Bjarne Kallis, Arto Lahti, Henrik Lax, Sauli Niinistö, Timo Soini ja Matti Vanhanen. Kullekin heistä oli valittu koekuvausten perusteella lapsiavustaja. Koekuvauksiin lapsia kutsuttiin peruskoulun ala-asteilta sekä urheiluseuroista ja esiintymiskerhoista. Ohjelman juontajana toimi TV2:n *Ajankohtaisen kakkosen* toimittaja ja juontaja Salla Paajanen. Lisäksi ohjelmassa oli mukana lastenohjelmista tuttu satuhahmo Katti Matikainen (toimittaja Silja Sillanpää), joka muun muassa jakoi kirjapalkintoja joukkueille.

2.2.1 Joukkueet

Kaikkiaan 16 kisaajasta arvottiin neljä joukkuetta, joille lapset saivat itse keksiä nimet ja tuuletukset. Joukkueille annettiin nimet *Blue Team* (Sauli Niinistö/ Jasna Mieskoski/ Henrik Lax /Olli Isoaho), *Fisut* (Bjarne Kallis/ Otso Parkkonen/ Heidi Hautala/ Erika Kuittinen), *Team Amor* (Tarja Halonen/ Jaakko Selander/ Timo Soini/ Ilona Mäkijärvi) ja *Pantterit* (Matti Vanhanen/ Neomi Hein/Arto Lahti/ Eero Pollock).

2.2.2. Peliosiot

Ohjelma alkoi ehdokkaiden ja erityisavustajien sisääntulolla. Kaikki 16 osallistujaa tulivat letkana käsi kädessä studioon Porilaisten marssin soidessa ja hakeutuivat omille paikoilleen. Joukkueet esittäytyivät siten, että erityisavustajat esittelivät presidenttiehdokkaat ja päinvastoin.

Ohjelman eri peliosioista ei jaettu pisteitä. Pisteiden sijaan satuhahmo Katti Matikainen jakoi joukkueille tasapuolisesti leikkimielisiä kirjapalkintoja, esimerkiksi ”*Kyllä Katti tietää*” ja ”*Se on ihan Katti*” -nimisiä ehdokkaiden vaalikirjoihin viittaavia palkintoja.

Ensimmäisessä peliosiossa ”*Kuka kukin on?*” kisaajille näytettiin kuvanauhalla erikäisten lasten kuvailuja eri ehdokkaista. Kisaajien tehtävänä studiossa oli arvuutella keneestä ehdokkaasta on kyse. Nopein summerin painaja sai arvata. Kuvanauhalla saatiin kuulla muun muassa seuraavanlaisia kuvailuja: ”näyttää vakavalta”, ”näyttää toimitusjohtajalta”, ”harrastaa afäärejä”, ”luonteeltaan jotenkin tanakka ja yksinkertainen”.

Toisessa, ”*Taidepaussi*” -peliosiossa joukkueille annettiin piipunrasseja ja heidän tehtävänä oli tehdä niistä jokin presidentin tehtävässä tai vapaa-ajalla tarvittava esine. Tehtävään oli aikaa yksi minuutti. Joukkueet väntelivät muun muassa polkupyörän, sammon ja kaikkien ihmisten sydämet yhteen sitovan avainnipun.

”*Kolmas aste*” oli ohjelman vaalitenttiosio. Tässä osiossa lapset esittivät itse laatimiaan kysymyksiä kuvanauhalla presidenttiehdokkaille, ja ehdokkaat vastasivat kukin vuorollaan. Yhteensä 16 kysymystä jaettiin kahdeksi kysymyskierrrokseksi. Kysymykset tulivat kuvanauhalla sattumanvaraisessa järjestyksessä. Sauli Niinistölle esitettiin seuraavat kysymykset: ”minkälaista musiikkia kuuntelet?” ja ”saavatko presidentit itse päättää lomien pituudesta?”. Henrik Lax vastasi seuraaviin kysymyksiin: ”jos pääset presidentiksi, mitä aiot ensiksi tehdä?” ja ”om du skulle bli valt till president, vad skulle du göra för ungdomen?”. Bjarne Kallikselle tulivat seuraavat kysymykset: ”mitä teette vapaa-ajalla?” ja ”kuka henkilö on vaikuttanut elämääsi, jos äitiä ja isää ei lasketa?”. Heidi Hautala vastasi seuraaviin kysymyksiin: ”mihin erityisesti panostaisit jos pääset presidentiksi?” ja ”mitä harrastit 11-vuotiaana?”. Tarja Haloselle esitetyt kysymykset olivat: ”miksi sinusta tulisi parempi presidentti kuin muista ehdokkaista?” ja ”jos sinut valitaan presidentiksi, miten aiot vaikuttaa Suomen ulkopolitiikkaan?”. Timo Soinille esitettiin kysymykset: ”onko sinulla vielä yhteyksiä lapsuudenystäviisi?” ja ”kun minä menen armeijaan, onko se Suomen vai Naton armeija?”. Matti Vanhanen vastasi seuraaviin kysymyksiin: ”miksi haluat juuri presidentiksi?” ja ”onko eduskunnassa hauskaa?”. Arto

Lahdelle esitetyt kysymykset olivat: ”mitä lätkäjoukkueita kannustatte?” ja ”mitä mieltä olet vanhustenhoidosta?”.

”*Soi sana kultainen*” -peliosiossa joukkueen jäsenet selittivät sanoja toisilleen alkupe-
räistä sanaa käyttämättä. Joukkueet saivat itse päättää, ketkä kaksi joukkueen jäsentä se-
littivät ja ketkä kaksi arvasivat sanoja. Joukkueet saivat arvuuteltavat sanat korteilla. Ai-
kaa tehtävän suorittamiseen oli yksi minuutti per joukkue. *Blue Teamissa* Sauli Niinistö
ja Olli Isoaho selittivät seuraavat sanat Jasna Mieskoskelle ja Henrik Laxille: agentti,
palkka, osake, peikko, äänestäjä, idoli ja Nato. *Fisuista* sanoja arvasivat Erika Kuittinen
ja Heidi Hautala ja sanoja selittivät Bjarne Kallis ja Otso Parkkonen. Sanat olivat tulli,
keisari, armeija, ammatti, loma ja skeittaaja. *Team Amorilla* arvuutteluihin vastasivat Ti-
mo Soini ja Ilona Mäkijärvi. Sanoja selittivät Tarja Halonen ja Jaakko Selander. Sanat
olivat mittari, henkivartija, huiskaus, ennustaja, Karjala, linna ja valta. *Panttereilla* Arto
Lahti ja Eero Pollock arvuuttelivat Matti Vanhasen ja Neomi Heinin esittämiä sanoja:
pörssi, ministeri, alennusmyynti, kilpailla, työttömyys, levätä, vero, valuutta, yhdistys ja
urakka.

”*Laps Suomen*” -osiossa Rosa Salomaa ja Kaarlo Somerto lukivat joidenkin ehdokkai-
den lapsuusmuistoja ja vain lapsiavustajat saivat arvata kenestä ehdokkaasta oli kyse.
Nauhalla näytettiin samaan aikaan kyseisen ehdokkaan lapsuudenkuva. Vastaus kirjoitet-
tiin tauluun ja kaikki joukkueet käänsivät ne samanaikaisesti esille. Saimme kuulla ker-
tomuksia Sauli Niinistön majanrakennuspuuhista, Bjarne Kalliksen joululahjoista, Timo
Soinin ensimmäisistä raveista, Arto Lahden jääpatojen purkamisesta, Henrik Laxin tans-
sikoulumuistoista ja Tarja Halosen kevätjuhliin menosta.

”*Muu maa mustikka*” -peliosiossa joukkueiden presidenttiehdokkaat liikuttelivat muo-
vista lentokonetta suurella pystysuoralla taululla kahdesta narusta vetäen. Lentokoneen
avulla kuljetettiin pientä palloa merkittyä reittiä pitkin. Lapset neuvoivat ehdokkaita ja
kertoivat samalla itse keksimäänsä tarinaa siitä, mitä matkalla tapahtuu. Reitillä oli auk-
koja, joihin pallo saattoi pudota; tällöin jouduttiin aloittamaan tehtävä alusta. Aikaa teh-
tävään oli yksi minuutti ja reitillä pisimmälle päässyt joukkue voitti. *Pantterit* lähtivät

keräämään ääniä ympäri Suomen, *Team Amor* matkasi rauhanneuvotteluihin Kosovoon, *Fisut* maailmanympärimatkalle ja *Blue Team* Brysseliin EU-kokoukseen.

”*Pressainfo*”-osiossa jokainen lapsiavustaja sai esittää ehdokkaalleen viisi itse laatimaansa kysymystä. Kysymyksiin tuli vastata yhdellä sanalla ja mahdollisimman nopeasti. Seuraavassa kysymykset ja vastaukset:

Jasna Mieskoski – **Sauli Niinistö:**

Lempiruokasi? – Kaikki

Lempielokuvasi? – Moni

Lempikappaleesi? – Se minkä viimeksi kuulin

Paras maa missä olet ikinä ollut? – Suomi

Missä ammatissa olisit jos et olisi poliitikko? – Tuomarina

Olli Isoaho – **Henrik Lax:**

Mieliruokasi? – Thaikeitto

Mitä harrastat? – Purjehtimista

Oletko kova kalamies? – Olin

Mieluisin kouluaineesi? – Suomen kieli

Mitä pelkää elämässä? – Yksinäisyyttä

Otso Parkkonen – **Bjarne Kallis:**

Lapsuuden toiveammattisi? – Presidentti

Paljasta paheesi – Niitä on niin paljon!

Milloin vietät vapaapäivää? – En koskaan

Milloin valehtelit viimeksi ja mitä? – Tänään

Ketä ihaillet? – Sinua

Erika Kuittinen – **Heidi Hautala:**

Mitä harrastat? – Juoksemista ja lukemista

Mikä oli lempiaineesi koulussa? – Piirustus

Mihin maahan mieluiten muuttaisit? – Senegal voisi olla aika mielenkiintoinen maa ainakin käydä tutustumassa.

Jos Suomea ei lasketa, minkä maan presidenttinä haluaisit toimia? – No vaikka Ruotsin.

Minkä uuden vuoden lupauksen teit? – Se, että en pidä turhaa kiirettä.

Jaakko Selander – **Tarja Halonen:**

Jos olisit eläin, mikä eläin haluaisit olla? – Kissa

Oletko koskaan halunnut laittaa Penttiä hoitamaan jotain tylsää työtehtävääsi? – Olen monta kertaa yrittänyt, huonolla menestyksellä.

Mikä adjektiivi kuvaisi sinua parhaiten? – Aina vauhdissa mut se ei oo adjektiivi, hetkinen, vauhdikas.

Jos pääsisit nyt lomalle, mitä tekisit? – Lähtisin Galapagossaarille.

Jos sinut valitaan presidentiksi, mihin virkaan minä pääsen? – Ehkä voitais katsoa kesäaikana neuvonantajan hommaa.

Ilona Mäkijärvi – Timo Soini:

Lempijäätelömakusi? – Mansikka

Mitä tavaraa himoitset? – Hevosta

Lempivärisi? – Sininen

Paras tv-ohjelma? – Ravi-tv

Lempinimesi? – Soini

Neomi Hein – Matti Vanhanen:

Onko sinulla kotieläimiä? – On, koira ja kaksi kissaa.

Minkä nimisiä ne ovat? – Bitte, Auringonkukka ja Viiru

Sano jotain saksaksi, sag etwas auf deutch – Bitte schön, se on mun koiran toinen nimi.

Paljonko tienaat kuukaudessa? – Paljon euroja ja vähän senttejä siinä perässä.

Millainen olit pikkupoikana? – Kekseliäs

Miten vietät joulun? – Kuusta polttaen ja puuroa paistaen. Eikun miten se oli, en mä muista.

Eero Pollock – Arto Lahti:

Lempivärisi? – Oranssi tietenkin

Milloin itkit viimeksi? – Usein, lähes joka ilta

Mikä lemmikki? – Koirafani

Paras ystävä? – Vaimo

Mitä harrastat? – Monenlaista, sakkia, jalkapalloa ehkä eniten

Viimeisessä ”Ovensuukysely”-osiossa yleisö sai äänestää mielestään parhaimman vaikutelman antanutta joukkuetta asianomaisen joukkueen värillisellä lapulla. Kuva meni tarkoituksellisesti, mutta mukamas vahingossa mustavalkoiseksi ja lopputulos jäi näin arvoitukseksi. Näin alkuperäinen idea ”tasapelistä” toteutui.

3. POLIITTINEN VIESTINTÄKULTTUURI

3.1. Media politiikan päänäyttämönä

Poliittinen viestintä keskittyy yhä enemmän vaaleihin ja vaalien välilläkin toimitaan kampanjanomaisesti. Vaalivoitosta on tullut koko politiikantekoa ohjaava asia. (Isotalus, 1998, 11.) Täten myös poliittisen viestinnän tutkimus on pitkälti keskittynyt nimenomaan vaalien ympärille. Viime vuosina on tutkittu paljon myös kansalaisten äänestyskäyttäytymistä etsien vastausta siihen, mitkä tekijät ohjaavat äänestyskopissa tapahtuvaa ratkaisua. Myös äänestyskäyttäytymistä ennakoivat mielipidetutkimukset ovat nousseet vahvasti esiin (esim. Suhonen, 2006).

Nykyisen poliittisen viestinnän päänäyttämö on media. Suhde on kaksisuuntainen: äänestäjä on riippuvainen median tarjomasta tiedosta, ja vastaavasti poliitikko on riippuvainen mediajulkisuudesta. Lisäksi mediat saavat poliitikoista kiinnostavia jutun aiheita. Media on saanut keskeisen aseman äänestäjän ja poliitikon välisessä vuorovaikutuksessa; media on muuttunut politiikan raportoijasta yhä enemmän poliittiseksi toimijaksi ja vaikuttajaksi. Esimerkkeinä voidaan pitää muun muassa seuraavia muutostrendejä: menestyäkseen politiikassa on menestyttävä televisiossa, vaalikampanjat suunnitellaan ensisijaisesti medialle, politiikka viihteellistyy, mielipidemittausten rooli korostuu ja negatiiviset kampanjastrategiat lisääntyvät. Lisäksi politiikka henkilöityy (puolueen roolin vastaavasti vähetessä) ja mielikuvat eli imagot ovat nousseet keskeiseen asemaan. Edelläesitettyjen piirteiden on katsottu olevan tyypillisiä demokratioissa kaikkialla maailmassa. Kehitystä on – painopisteestä riippuen – kutsuttu viestinnällistymiseksi, amerikkalaistumiseksi tai modernisaatioksi¹. (Isotalus, 1998, 7-9.)

¹ Viestinnällistyminen korostaa median roolin kasvua poliittisessa viestinnässä. Amerikkalaistuminen painottaa samankaltaisten piirteiden leviämistä maasta toiseen. Modernisaatio puolestaan näkee muutosten taustalla laajemmat yhteiskunnalliset muutokset. (Isotalus, 1998, 9.)

Median roolin korostuminen poliittisessa viestinnässä on liitetty television merkityksen kasvuun. Television poliittisiin vaikutuksiin on kiinnitetty huomiota koko sen olemassaolon ajan. Ensimmäisenä selkeänä näyttönä television poliittisista vaikutuksista on yleensä pidetty presidenttiehdokkaiden John F. Kennedyn ja Richard Nixonin televisioitua vaaliväittelyä Yhdysvalloissa vuonna 1960². (Isotalus, 1998, 8.)

Televisiota pidetään voimakkaana ja vaikutusvaltaisena välineenä. Esimerkiksi Aulan (1991, 11) mukaan televisio on luonut valtakunnallisen reaaliaikaisen poliittisen julkisuuden: sen areenalla nähdään poliittisia kamppailuita, esitetään ”rintamalinjat” ja politiikan draama. Oksanen (1983, 215) totesi jo vuoden 1982 presidentinvaaleista, että televisio ei ole ”sokea silmä”, vaan kansalaisten äänestyspäätöksiin ja ehdokkaiden tunteiden hyväksymiseen keskeisesti vaikuttava viestin.

Nuolijärven ja Tiittulan (2000, 164) mukaan television vaalikeskustelujen voima on niiden suorassa yleisökontaktissa (vrt. sanomalehtien jutut, joissa välikätenä on aina toimittaja). Vaalikeskustelujen perusteella katsojalla on mahdollisuus *itse* arvioida poliitikon persoonaa, ilmaisuja ja fyysistä olemusta. Nuolijärven ja Tiittulan mukaan puhikäyttäytyminen – tapa ilmaista näkemyksiä, perustella niitä ja osallistua vuorovaikutukseen – on tärkeä lähde äänestäjälle kun hän muodostaa käsitystä ehdokkaista.

Vuonna 1990 Suomen poliittisessa kulttuurissa tapahtui kaksi televisioon liittyvää suurta muutosta. Ensimmäinen muutos oli tiukkojen sääntöjen lieventyminen. Tähän asti ne olivat rajoittaneet poliittisten kampanjaohjelmien ilmaisun muodolliseksi, esimerkiksi hyvin kaavamaisiksi puoluehaastatteluiksi ja suuriksi vaalikeskusteluiksi (molemmat Yleisradiossa). Toinen muutos koski tv-toimittajien ja poliittisen eliitin välisiä suhteita. Yhdysvalloissa 1970-luvulla Vietnamin sodan ja Watergaten skandaalin käsit-

² Kennedyn katsottiin voittaneen Nixonin ennen kaikkea siksi, että Kennedy näytti televisiossa nuorelta, terveeltä ja elinvoimaiselta. Nixon puolestaan vaikutti synkältä ja väsyneeltä. Nixon sairasti vatsainfluenssaa, oli väsynyt ja laihtunut, hänellä oli parransänki, uurteiset kasvot eikä tarpeeksi meikkiä. Ne, jotka eivät nähneet ehdokkaita televisiosta vaan kuuluivat väittelyn radiosta, pitivät Nixonia väittelyn voittajana. Ne, jotka näkivät väittelyn televisiosta, pitivät puoluekannasta riippumatta Kennedya voittajana. (Karvonen 1999, 34.)

telyn myötä syntyi konfliktihakuinen ja kriittinen toimitussuuntaus. Trendi levisi niihin läntisiin demokratioihin, joihin kuuluu toimituksellinen itsenäisyys. Täten muiden maiden tavoin tv-toimittajat Suomessakaan eivät enää olleet kohteliaita hallituksen virallisen politiikan johdattimia. Pikemminkin he alkoivat katsoa, että heidän tehtävänsä oli olla ihmisten ääni eli tutkia kärkkäästi poliitikkojen ehdotuksia ja heidän sopivuuttaan julkiseen virkaan. Esimerkiksi 1980-luvulla suomalaiset tv-toimittajat, muun muassa YLE:n Leif Salmén, olivat korostuneesti omaksuneet hallituksen ”vahtikoiran” ja poliittisen informaation ”portinvartijan” roolin. Koko 1980-luvun ajan toimittajat olivat menneet kohti hyökkäävämpää haastattelutapaa, mutta 1990-luvulle tultaessa trendi oli jäämässä taka-alalle. Ilmiön huippu koettiin vuoden 1991 eduskuntavaalien kynnyksellä: suomalaisia huippupoliitikkoja alkoi esiintyä MTV:n viihteellispoliittisessa satiirisessa *Hyvät herrat* niukasti, jos ollenkaan pukeutuneina (tapahtumapaikkana oli sauna) ja keskustelu olikin nyt vapautunutta. (Moring ja Himmelstein 1993, 6-7.)

3.1.1. Poliittisten televisio-ohjelmien moninaisista merkityksistä

Television vaaliohjelmiä – ja myös tätä työtä – koskeva suuri kysymys on se, vaikuttavatko poliittiset televisio-ohjelmat ensisijaisesti katsojien *tiedon saantiin* vai poliitikkojen *imagojen muokkautumiseen*. Yhtäällä ajatellaan, että vaaliohjelmilla on vaikutusta pelkästään imagoon ja toisaalla nähdään, että vaaliohjelmilla on vaikutusta ainoastaan tiedonsaantiin. Useimmiten kuitenkin ajatellaan, että vaaliohjelmilla on ensisijaisesti aikaisempia käsityksiä sekä äänestyspäätöstä vahvistavaa vaikutusta ja että ohjelmat eivät useinkaan ratkaisevasti muuta mielipiteitä.

Kysymys televisio-ohjelmien vaikutuksista on monimutkainen, sillä kysymys on useiden eri tekijöiden (äänestyspäätökseen tarvittavat tiedot vs. ehdokkaiden esiintymisestä jäänyt mielikuva) vaikutuksesta sekä niiden yhteisvaikutuksen suhteesta ja vaihtelusta eri väestöryhmissä ja kilpailevien ehdokkaiden kannattajien keskuudessa. Vaaliohjelmat voivat periaatteessa vaikuttaa sekä suoraan äänestäjien ehdokasvalintaan että epäsuorasti vaaliteemojen muuttumista ja ehdokkaiden poliittista imagoa koskevien käsi-

tysten muuttumisen kautta. Esimerkiksi vuoden 1982 presidentinvaaleissa suuri osa politiikasta vähemmän kiinnostuneita äänestäjiä saattoi tehdä äänestyspäätöksensä pelkätään tai pääasiassa sen perusteella, millainen *vaikutelma* heille jäi kunkin kilpailevan presidenttiehdokkaan esiintymisestä televisiossa. (Oksanen, 1983, 225.)

Dennis K. Davisin mukaan äänestyspäätöksen selitysteoriassa ja television vaikutuksia koskevassa teoriassa on oltava mukana sekä poliittis-asiallinen puoli eli television kyky välittää äänestyspäätöksen tekemiseen tarvittavaa informaatiota että tunnetasoon liittyvä affektiivinen puoli, ts. ehdokkaan tunnetasolla tapahtuva hyväksyminen. (Davis, 1979, ref. Oksanen 1983, 216-217.) Oksanen mukaan äänestämisen selitysteorian tasolla tämä merkitsee, että äänestäjä kannattaa sitä kilpailevaa presidenttiehdokasta, jonka poliittis-ideologiset käsitykset ovat suhteellisesti lähimpänä hänen omiaan ja joka häntä tunnetasolla eniten miellyttää. (Oksanen 1983, 216-217.)

Vaaliohjelmien erilaiset tavat eivät ole toisiaan poissulkevia. Johanna Jääsaari ja Ari Savinen päätyvät tutkimuksessaan siihen, että hyvässä vaalikeskusteluohjelmassa on elementtejä sekä tietopuolelta että viihteelliseltä puolelta. Heidän tekemässään tutkimuksessa tärkeimpinä kriteereinä pidettiin ”asiallisuutta”, ”funktionalisuutta eli käyttökelpoisuutta” ja ”ihmisläheisyyttä”. Ensimmäistä pidettiin tärkeänä tekijänä koko ohjelman legitimoijana ja jälkimmäisiä puolestaan edellytyksenä sille, että ohjelmaa ”jak-saa katsoa”. (Jääsaari & Savinen 1995,18.)

Tainio (1998, 190) huomauttaa, että asioiden viihteellistäminen voi johtaa siihen, että tärkeille asioille ei saada julkisuutta ilman viihteellisiä piirteitä. Toisaalta Tainion mukaan asioiden viihteellistämisen tai viihdeohjelmien avulla politiikkaa voidaan tuoda lähemmäs katsojia ja täten lisätä katsojien kiinnostusta politiikkaan.

Maailmalla on jo kokeiltu poliittisten vaikuttajien valintaa tosi-tv:n avulla. Esimerkiksi Argentiinassa tuotettiin vuonna 2002 realitysarja *El Candidate de la Gente* (”Kansan ehdokas”), jonka tarkoituksena oli *Idols*-tyyppisen karsinnan ja yleisöäänestyksen kautta valita ehdokas kongressivaaleihin. Ohjelman katsojaluvut jäivät pieniksi ja ohjelma

lopetettiin kesken. Yhdysvalloissa vastaavaa ideaa oltiin toteuttamassa vuoden 2004 presidentinvaalien yhteyteen nimellä *The American Candidate*, mutta pitkälle viedyistä valmisteluista ja mittavasta ennakkojulkisuudesta huolimatta ohjelma peruttiin. – Hautakankaan mielestä viihteen mekanismeja voitaisiin hyödyntää myös poliittisen yhteisöllisyyden kehittämisessä. Hänen mukaansa ”median kansalainen ei äänestä vain tunteella, vaan myös tunteella”. (Hautakangas, *Aamulehti*, 20.2.2007, A2.)

Poliittisten televisio-ohjelmien viihtellisyttä pohdittiin jo vuonna 1987, kun eduskuntavaalien puoluejohtajien suurta vaalikeskustelua seurasi entistä harvempi katsoja (vuonna 1983 katsojia oli 1,6 miljoonaa, kun taas vuonna 1987 enää miljoona), jo tällöin *Helsingin Sanomissa* todettiin, että ”Jos vaalitentille olisi viihdevaihtoehto, huomattava osa katsojista avaisi sen kanavan” (*Helsingin Sanomat* 14.3.1987 ref. Salmi, 2006, 87).

Vuoden 2006 vaaleissa viihteellistä ohjelmaa oli tarjolla jo melko paljon. Ehdokkaat vierailivat yksitellen muun muassa seuraavissa ohjelmissa: *Ruben ja Joonas* (MTV3), *Tuomas & Juuso Experience* (Nelonen), *Uutisvuoto* (YLE TV1). Kaikki ehdokkaat nähtiin yhdessä siis ainoastaan *Pienessä presidenttipelissä* (YLE TV2). Pitkäsen (2006, 204) mukaan ohjenuora, jonka mukaan liiallinen viihteellinen julkisuus voisi syödä poliitikon uskottavuutta, oli näissä vaaleissa pyyhitty pois 2000-luvun kampanjajavetureiden imago-oppaista.

3.1.2. Poliitiikan persoonallistuminen

Cornerin ja Pelsin mukaan politiikasta on tullut entistä enemmän kulttuuriala (’culture industry’), joka muistuttaa yhä enemmän talenttishowta tai julkisuuskilpailua ja jossa tähdet ja asiaviihde (infotainment) ovat yhtä keskeisiä kuin mitä ne ovat keltaiselle lehdistöllekin. Ei siis ole lainkaan sattumaa, että poliittinen kiinnostus ja vaali-innostus ovat lisääntyneet aina kun politiikkaan on saatu draamaa, tarinoita ja persoonallisuuksia pikemminkin kuin tasapelejä tai nahisteluja. Nyt kun politiikka on medialisoitunut,

se on muuttunut näkyvämmäksi ja se paljastaa uusia piirteitä kuten tyylin, ulkomuodon ja persoonallisuuden, rikkoen raja-aitoja jotka erottavat politiikan viihteestä ja poliittisen julkisuuden mediajulkisuudesta. Cornerin ja Pelsin mukaan ihmiset haluavat yhä enenevässä määrin äänestää persoonia ja heidän ajatuksiaan kuin poliittisia puolueita ja heidän ohjelmiaan. (Corner & Pels, 2003, 2,7)

Politiikan henkilöitymistä on selitetty sillä, että henkilökeskeinen julkisuus tarjoaa suu-
relle yleisölle selkeästi hahmottuvia vaihtoehtoja. Jos puolueet ja ideologiat ovat ”yhtä ja samaa”, kuka tahansa voi nähdä eroja eri henkilöiden välillä. Henkilö tarjoaa yksinkertaistavan symbolin tai ikonin asioille. (Karvonen, 1999, 190.) Persoonan esille tuominen tarjoaa äänestäjille laajempaa – ja usein myös tunteisiin vetoavampaa – samaistumis-
pintaa kuin ”pelkät” poliittiset kannanotot, jotka saattavat jopa jakaa mielipiteitä. Tästä syystä persoonapolitiikka on vaalimenestystä mielivän poliitikon kannalta hyödyllistä, jollei jopa välttämätöntä. Persoonapolitiikan tavoitteena on kertoa yleisölle, millainen poliitikko ”todella” ihmisenä on, ja lisätä sitä kautta luottamusta ja vetovoimaa. Tämä selittää sen, miksi poliitikot vaikuttavat yhtä innokkailta esiintymään television viihteellisissä keskusteluohjelmissa kuin uutislähetyksissä. (Niemi, 2006, 229, 230.)

Karvonen (2007, 118-119) toteaa, että samaistuminen on politiikassa olennaista. Kansalaiset pyrkivät äänestämään itseään ja tavoitteitaan parhaiten edustavaa ehdokasta. Ihminen voi olla samankaltainen ehdokkaiden kanssa monessa eri mielessä: yhden ehdokkaan kanssa yhteistä on sukupuoli, toisen kanssa ammatti ja kolmannen vaikkapa kieli. On siis olemassa kilpailevia samaistumisen muotoja ja identiteettejä. Karvosen mukaan samaistumisajatus on syynä siihen, miksi poliitikot haluavat olla niin ”tavallisia”. Toisessa ajattelumallissa edustaja voi olla ajattelussaan huomattavasti keskivertoa edistyneempi ja tiedostavampi ja täten toimia edustettavan puolesta tämän ”sijaisena”.

3.2. Poliittinen imago

Imago on latinaa ja tarkoittaa kuvaa. ”Kuvalla” on useita käyttötapoja – niin latinan kuin suomen kielessä – joista kaksi esimerkkiä. Yhtäältä kuva eli imago voi viitata maalaukseen eli kuvalliseen esitykseen. Toisaalta se voi tarkoittaa myös mielikuvaa, jonka ihmiset muodostavat kaikista saamistaan tiedoista ja viesteistä. Tämän ajatuksen mukaan imago on viestintäprosessin vastaanottajapuolen toiminnasta riippuvaa. Mielikuvien muodostumiseen vaikuttavat henkilön kulloisetkin tavoitteet, motiivit ja tarpeet. Nykäsityksen mukaan havaitseminen ei siis ole mekaanista kuvautumista mieleen vaan pikemminkin kohteessa ja sen ympäristössä olevista vihjeistä ja merkeistä päättelemisen prosessi. Vakiintuneita mielikuvia ei kuitenkaan ole helppo muuttaa: ihmisillä on taipumus peilata piirteitä sen mukaan, mitä he ovat tottuneet kohteelta odottamaan. (Karvonen, 2007, 115- 116.) Monesti kuuleekin puhuttavan, että esimerkiksi äänestäjä seuraa oman suosikkiehdokkaansa edesottamuksia ”vaaleanpunaisten” lasien läpi, eli hän ei näe eikä kuule mahdollisia epäsuotuisia mielipiteitä omasta suosikistaan.

Karvonen (2004) huomauttaa, että joissain tapauksessa voimme havainnoida henkilöä ja muodostaa siitä käsityksemme, mutta poliitikkojen kohdalla kansalaisilla ei luonnollisesti juurikaan ole mahdollisuutta omakohtaiseen tuntemiseen, vaan on luotettava mediaesityksiin eli siihen, miten esimerkiksi toimittajat ovat havainnoineet kohdetta.

Nimmo ja Savage (1976, 8) ovat määritelleet imagon näin: ”a human construct imposed an array of perceived attributes projected by an object, event, or person.” Tämä määrittely tiivistää, että imago on 1) subjektiivinen tietorakenne, joka 2) vaikuttaa siihen, miten havaitaan, mutta johon on myös 3) vaikuttanut siihen heijastuneet informaatiot. Eli ehdokkaan imago rakentuu siitä, millaisena äänestäjät hänet havainnoivat ja se tieto puolestaan perustuu sekä äänestäjän subjektiiviseen tietoon että ehdokkaasta esitettyyn informaatioon.

Kysymys on siis ehdokkaan subjektiivisesta rakenteesta, johon vaikuttaa yhtäällä se miten toiset (äänestäjät) hänet kokevat, ja toisaalta se, minkälaisen kuvan hän haluaa (äänestäjille) itsestään antaa. Tämän käsityksen Nimmo ja Savage jakavat kolmeen osaan:

- Tiedolliseen (kognitiiviseen) osaan eli siihen, mitä äänestäjä tietää ehdokkaasta kuten esimerkiksi iän, kokemuksen, taustan jne.
- Tunneperäiseen (affektiiviseen) osaan eli siihen kuinka äänestäjä suhtautuu ehdokkaaseen, pitääkö hänestä vai ei.
- Aikomukselliseen (konatiiviseen) osaan eli siihen kuinka äänestäjä aikoo menettellä ehdokkaan suhteen, äänestääkö häntä vai ei. (emt., 8-9.)

Karvonen (1999, 51) tekee eron imagon *rakentumisen* ja *rakentamisen* välille. Jälkimmäinen viittaa tarkoitukselliseen, suunnitelmalliseen ja laskelmoituun toimintaan. Passiivisella sanamuodolla Karvonen haluaa viestittää sitä, että imago ei ole noin vain rakennettavissa lähettäjätahon mielihalujen mukaisesti. Karvonen korostaa, että viestin lähettäjä ei voi muuta kuin antaa ihmisille rakennusaineita, joista he itse aktiivisesti tuottavat omat käsityksensä. On kuitenkin huomattava, että ihmisten saatavilla on yleensä vain valikoituja, useimmiten median välittämiä, rakennustarpeita.

3.2.1. Imagon merkitys politiikanteossa

Imagojen ja mielikuvien kaupallinen ja poliittinen merkitys on ymmärretty jo kauan sitten. Tuotteita on myyty mielikuvilla 1900-luvun alusta lähtien. Poliitikot ovat käyttäneet lehtiä hyväksi poliittisten mielikuvien rakentelussa niin kauan kuin niitä on ollut olemassa. Matka on kulkenut välineiden synnyn mukana sanomalehdistä radion ja liikkuvan kuvan (elokuvat, televisio) myötä tämän päivän internettiin. (Uimonen, 1996, 18-19, 53-54.)

Uimosen mukaan poliittinen vaikutelmatehtailu sai yhteiskunnallisesti paljon vakavamman sävyn 1930-luvulla Adolf Hitlerin ja Joseph Göbbelsin vaikutuksesta. Mielikuvilla

vaikuttamisesta tuli natsi-Saksassa systemaattista, suunnitelmallista ja tarkoitushakuista toimintaa Hitlerin vallan pönkittämiseksi ja laajentamiseksi. Uimonen hämmästeleekin, miten nykyaikaiselta tuntuvia menetelmiä Hitler käytti yhdessä propagandaministerinsä Göbbelsin kanssa. Keinoja oli useita, esimerkiksi yhtenä keinona oli elävän kuvan ja joukkotiedotuksen hyödyntäminen muun muassa Leni Riefenstahlin kuvien avulla. Lisäksi Göbbels antoi Hitlerille henkilökohtaista opastusta muun muassa puhe- ja esiintymistaidoissa. Göbbelsin ohjeiden mukaan Hitler myös pyrki pehmentämään imagoaan poseeraamalla muun muassa lasten, eläinten ja urheilijoiden kanssa. Lisäksi Hitler harasti jatkuvaa kampanjointia ja kävi vaalikiertueilla eri puolilla maata. Edellämainitut keinot näyttävät hämmästyttävän tutuilta, sillä kaikkia niitä käytetään myös tänään ja opit pätevät yhä, joskin Uimosen mukaan mielikuvavaikuttamisessa on todellisuudessa otettu suuria harppauksia eteenpäin. (emt., 68-70.)

Suomalaisen presidentinvaalikampanjoinnin käännekohtana voidaan pitää vuoden 1950 presidentinvaaleja. Ensimmäisen kerran Suomessa nähtiin tuolloin amerikkalaistyylinen vaalikampanja. Tähän asti ei ollut käyty erityisiä vaalikampanjoita, mutta vuoden 1950 vaaleissa ehdolla ollut Urho Kekkonen muutti tavan. Kekkonen kiersi parisensataa puhetilaisuutta, jotka saivat yllättävän suuren suosion, niin kannattajien kuin vastustajienkin keskuudessa. Kiertueellaan Kekkonen tapasi kymmeniä tuhansia kansalaisia ja pääsi näin lähelle tavallista ihmistä ja sai paljon myötätuntoa ja tietoa laajoilta kansalaispiireiltä. (Virolainen, 1986, 24-25.) Kekkonen osasi käyttää hyödykseen myös televisiota, johon hänen ominaisuutensa oikein hyvin sopivatkin. Hän ilmensi karismaa, luotettavuutta, päättäväisyyttä ja ennen muuta johtajuutta. Kekkonen esiintyi luonnollisesti niin virallisissa kuin vapaimmissakin tilaisuuksissa. Silti avoimeen, vapaaseen keskusteluun, jossa hän olisi paljastanut itsestään muuta kuin presidentillisen olemuksen, hän tuskin koskaan suostui. (Laukkanen, 1989, 82-83.)

Ensimmäisinä varsinaisina imago-vaaleina pidetään vuoden 1982 presidentinvaaleja, joiden aikana ehdokkaiden julkisuuskuvasta keskusteltiin paljon. (ks. esim. Sänkiaho 1983.) Vuoden 1994 presidentinvaaleissa oltiin jo useita askelia pidemmällä: vaalien toisen kierroksen ehdokkaat Rehn ja Ahtisaari puolisoineen kutsuttiin kilpailemaan TV2:n

Tuttu juttu -tv-ohjelmaan. Ehdokkaat ottivat kutsun vastaan – Ahtisaaren leirissä tosin pienen epäröinnin jälkeen; oliko sopivaa, että presidenttiehdokas alentuisi esiintymään leikkimielisessä hupailuohjelmassa? Ahtisaaren imagonikkarit Lasse Lehtinen ja Jussi Lähde pitivät *Tuttu juttua* suurena mahdollisuutena leppoisaalle karjalaispojalle. He arvioivat, ettei vieraalla korostuksella suomea puhuva Ove Rehn tuntisi oloaan kotoisaksi kevyessä tv-ohjelmassa. Lehtinen oli myös sitä mieltä, että vaalitaistelun siinä vaiheessa ihmiset olisivat ”kurkkuaan myöten täynnä” tavanomaisia ehdokaskeskusteluja ja paneelleja. He kaipaisivat vaihtelua ja mahdollisuutta arvioida ehdokkaiden luonnetta. Ahtisaaret päättivät ottaa riskin. – Toisella kierroksella 3.2.1996 ulos tulleessa ohjelmassa Ahtisaaret onnistuivat. He esiintyivät letkeämmin, ja Ahtisaaren leirin odotusten mukaisesti Rehnin heikoksi kohdaksi osoittautui hänen puolisonsa, jonka vieras korostus alleviivasi Rehnin ruotsinkielistä taustaa. Ahtisaari sen sijaan pystyi tokaisemaan luontevasti ”ai, peijooninsa” ja korostamaan karjalaisuuttaan. Ohjelmaa seurasi 1,8 miljoonaa katsojaa. Sen katsottiin olleen viimeinen niitti, joka varmisti Ahtisaaren vaalivoiton. (Uimonen, 1996, 58-59.)

Uimonen on eritellyt imagonrakentajien sukupolvet. Imagonrakentajien *ensimmäinen sukupolvi* sai alkunsa Kennedyn vaalivoitosta. Se muokkasi poliitikkojen ulkoista olemusta, puhetapaa ja esiintymistyyliä. Ensimmäisen polven imagonrakentajat kehittivät ehdokkaita löysäämään kravattinsa ja esiintymään paitahihhasillaan. He suosittelivat poseerausta urheilutamineissa, perheen parissa ja koiran kanssa, jotta poliitikon imago ihmillistyisi. Imagonrakentajien *toinen sukupolvi* syntyi vuonna 1968 USA:n presidentinvaaleissa. Vaalien voittaja Nixon vei television käytön uusille urille käyttäen hyväksi maksettuja mainoksia ja ostettua ohjelma-aikaa. Arvoja korostava *kolmas sukupolvi* ilmestyi noin kymmenen vuotta myöhemmin Margaret Thatcherin ja Ronald Reaganin vanavedessä. Kolmas sukupolvi korosti arvoja. Kolmas sukupolvi puhui myös sanoman kohdentamisesta eli siitä että äänestäjät eivät ole yhtenäinen ryhmä. 1990-luvulla Yhdysvaltain johdolla syntyi *neljäs sukupolvi*, joka korostaa mediajulkisuuden merkitystä yhä enemmän, mutta uudesta näkökulmasta. Neljännen sukupolven imagonrakentajat suosittelivat poliitikoille perinteisten uutis- ja ajankohtaisohjelmien sijaan hakeutumista tv:n ja radion talk show-ohjelmiin kaikilla tasoilla: valtakunnallisesti, alueellisesti ja pai-

kallisesti. Näin menetellen poliitikko runsaasti ohjelma-aikaa, voi olla äänessä pitkään, näkyä kunnolla ja tavoittaa niin sanotun karvalakkikansan. (Uimonen, 1996, 55-56.)

3.2.2. Imagon vastaavuus todellisuuteen

Corner jaottelee poliitikkojen toiminnan kolmeen eri poliittisen toiminnan alueeseen. Ensimmäinen on poliittisen instituution ja poliittisten prosessien alue, joka käsittää henkilöiden identiteetin poliitikkoina (puolue, poliittinen virka ja hallitus). Toinen alue on julkisuuden ja populaarin alue, jossa poliitikot nähdään julkisina henkilöinä. Kolmas alue on henkilön yksityinen alue, joka käsittää kodin, ystävät ja vapaa-ajan. (Corner, 2003, 72-73.)

Ehdokkaan julkisuuskuvan rakentamisen perustana on ehdokkaan identiteetti. Imagon luojat ja vahvistajat toivovatkin, että imago olisi mahdollisimman yhdenmukainen tavoitekuvan ja omakuvan kanssa. Se on parhaiten mahdollista silloin, kun imagolle löytyy katetta identiteetistä. Jos imagolla ei ole vastaavuutta todellisuuden kanssa ja totuus paljastuu, romahdus voi olla armoton. (Uimonen & Ikävalko, 1996, 189.) Esimerkiksi vuoden 2006 presidentinvaalikampanjan aikana ehdokas Tarja Halosen tasapainoisen maan äidin imago sai säröjä, kun hänen esiintymistään vaaliväittelyissä arvioitiin toistuvasti kärtyisästi ja pahantuuliseksi. Todellisuuteen perustuvaa imagoa voidaan siis vahvistaa nostamalla esiin haluttuja puolia, mutta epäedullisten puolien kätkeminen on huomattavasti vaikeampaa. (Niemi, 2006, 230.)

Salmisen (2006, 134) mukaan negatiivista imagoa on äärettömän vaikea muuttaa toiseksi, kun se kerran on päässyt vakiintumaan ja syvenemään poliittisen journalismin sisälle. Hän käyttää esimerkkinään Paavo Väyrystä, joka on pyrkinyt muuttamaan yleisölle luotua – omasta mielestään – vääristynyttä kuvaa toiminnastaan. Salmisen mukaan oman kuvan puhtaaksi peseminenkin saatetaan nähdä negatiivisena, koska vakiintuneen mielikuvan ajatellaan sittenkin olevan se oikea ja todellinen.

Vuoden 2006 vaalien ehdokasasettelu oli kiintoisa myös imagojen kannalta, sillä ehdokaina oli pitkän poliittisen uran luoneita tunnettuja poliitikkoja. Vuoden 2000 vaaleissa yhtenä Halosen valttina pidettiin hänen arkista olemustaan. Halosen imagoon liitettiin esimerkiksi käsitteet ”muumimamma” ja ”maanäiti”. Vanhanen puolestaan tunnettiin julkisuudessa ensisijaisesti harmaana poliitikkona, mutta vuoden 2005 aikana hänen imagoonsa tuli uusia sävyjä avioeron ja hotelliseikkailujen myötä. Niinistöllä puolestaan oli hänen valtionvarainministerivuosiltaan kovan talousmiehen imago, johon tosin hänen leskeytensä oli tuonut pehmeyttä. (Pitkänen, 2006, 205.)

Niemen mukaan yksi imagonrakennustyön tärkeimmistä seikoista on toisto, jonka avulla pienemmätkin asiat saadaan jäämään tavallisen äänestäjän mieliin. Esimerkiksi Tarja Halosen kohdalla toistoelementtiä on käytenyt ainakin perheen kissojen, Miskan ja Rontin, kohdalla: ne ovat luonteva puheenaihe kansalaisia kohdattaessa, ne esiintyvät vaalikirjan sivuilla ja vaalikampanjan korteissa. (Niemi, 2006, 235.) Lisäksi Miska ja Rontti kontekstoivat Tarja Halosen mukavasti osaksi ”kissaihmisten” yhteisöä muiden yhteisten tekijöiden kuten vaikkapa naiseuden tai yksinhuoltajuuden rinnalle.

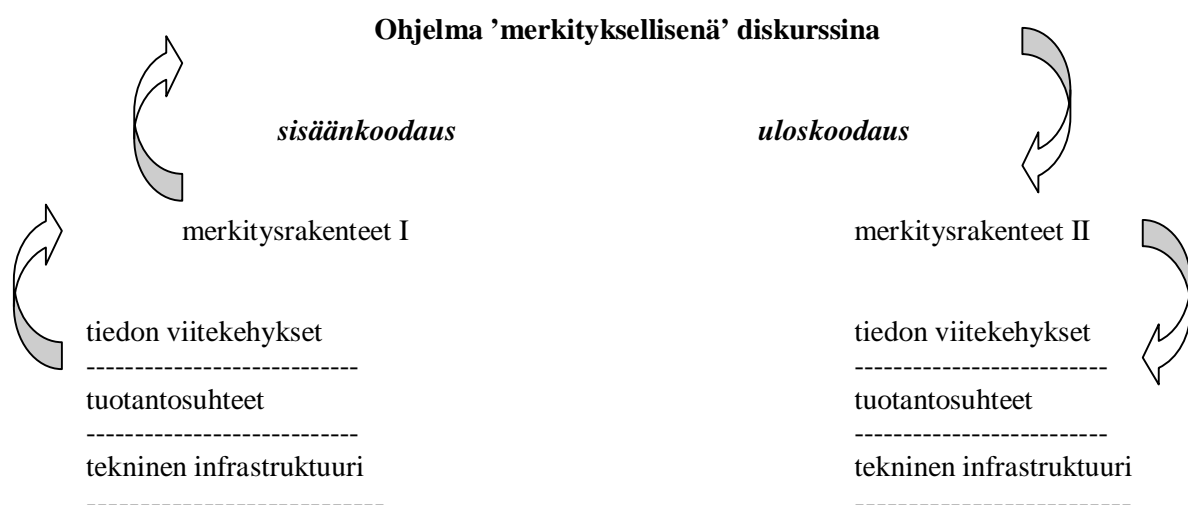
4. MITEN YLEISÖN MIELIPITEITÄ TUTKITAAN?

4.1. Kriittisen kulttuurintutkimuksen näkökulma

Kulttuurintutkimuksen näkökulma löi läpi 1980-luvun alkupuolella. Läpilyöntiä vauhdittivat Sturt Hallin artikkelin ”Encoding / Decoding” uudelleenjulkaiseminen vuonna 1980 sekä samana vuonna ilmestynyt David Morleyn tutkimus *The 'Nationwide' Audience*. Kumpikin esitys merkitsi irtautumista tekstualisimista (eli mediatekstin ”kaikkivaltiudesta” katsojaan) kohti katsojien kokemuksia, vaihtelevia tulkintoja ja niitä määrittäviä tekijöitä. (Hietala 1997, 35-36.) Kuten Morley (1992, 18) toteaa, aikaisemmin televisionkatsojia pidettiin passiivisina kuluttajina, joihin television ihmeellinen voima suoranaisesti vaikutti; katsojat koettiin passiivisiksi zombeiksi joidenkin syötettiin erilaisia ideologioita. Lopulta nähtiin, että katsojat ovat aktiivisia tehden vastakkaisia tulkintoja annetuista kulttuurisista muodoista ja omaksuen ideologisia viestejä valikoiden.

Artikkelissaan Hall painottaa muun muassa sitä, että ei ole olemassa mitään lakia, joka takaisi, että viestin vastaanottaja tulkitsee viestin lähettäjän toivomalla tavalla. Hall hahmottelee joukkoviestinnän kiertokulkuprosessia (esimerkkinä televisio) seuraavanlaisen kaavion avulla (Hall, 1973, 4, 9):

Kaavio 1

Malli perustuu ajatukseen, että joukkoviestinnän kiertokulkuprosessissa sen kaikissa vaiheissa on kyse merkityksistä. Joukkoviestinnän tuotannossa valmistetaan merkityksillä ladattuja (koodattuja) tekstejä kulttuuriseen kiertoon. Tuotetut tekstit ovat itsessään merkityksellisiä diskursseja, ja lopulta myös tekstien vastaanotossa on kyse merkitysten tuottamisesta. Oleellista mallissa on edelleen, että joukkoviestinnän tuotanto, tekstit ja vastaanotto kytkeytyvät toisiinsa olematta silti identtisiä. Vaikka joukkoviestinnän tuotannon tapa ja sitä välittävät kulttuuriset koodit liittävät nämä eri vaiheet osiksi samaa kokonaisuutta, ne ovat käytännössä eriytyneitä ja toisistaan suhteellisen riippumattomia. Siten teksteille niitä tuottaessa ja vastaanottaessa annettujen merkitysten välillä ei ole välttämätöntä vastaavuutta. Tekstin sisäänkoodaava osapuoli voi kyllä yrittää määrätä uloskoodausta, mutta se ei voi taata sitä. (Hall, 1980, 130-131, ref. Ridell, 1998, 38.)

Hallin mukaan kuvion kohtien 'merkitysrakenteet I' ja 'merkitysrakenteet II' ei tarvitse vastata toisiaan. Sisään- ja uloskoodauksessa koodien ei tarvitse olla täysin symmetrisiä. Symmetrian aste – so. ymmärtämisen ja väärinymmärtämisen aste viestinnällisessä vaihdossa – riippuu siitä, missä määrin sisäänkoodaaja-tuottajan ja uloskoodaaja-vastaanottajan välillä vallitsee vastaavuussuhde. Tämä puolestaan riippuu koodien samuuden/eroavuuden asteesta: koodit joko siirtävät informaation täydellisesti tai vääristävät sitä. Koodien väliset erot juontuvat paljolti toimittajien ja yleisöjen suhteiden ja asemien rakenteellisista eroista mutta jossain määrin myös lähteen ja vastaanottajan koodien asymmetriasta, kun sanoma siirretään diskursiiviseen muotoon ja siitä pois. Juuri viestinnällisen vaihdon osapuolten välisen *vastaavuuden puute* tuottaa vääristymiksi tai väärinkäsitteiksi kutsuttuja ilmiöitä. (Hall, 1992, 136-137.)

4.2. Ohjelman katsojatietoja

Pieni presidenttipeli -ohjelma esitettiin televisiossa sunnuntaina 8.1.2006 klo 18:20 – 19:05. Esitysaika oli mielestäni kohtuullisen hyvä. Ohjelman kokonaisyleisömäärä (yli

4-vuotiaat) oli 655.400 katsojaa. Taulukossa 1 on esitetty ohjelman prosentuaaliset yleisösuhteet.

Taulukko 1

PIENI PRESIDENTTIPELI										
PEITTOPROSENTTI										
4+	4-9 -v	10-14 -v	15-24- v	15-24 -v	25-44 -v	25-44 -v	45-64 -v	45-64 -v	yli 65 -v	yli 65 -v
			miehet	naiset	miehet	naiset	miehet	naiset	miehet	naiset
13 %	8 %	5 %	2 %	4 %	8 %	7 %	15 %	21 %	29 %	28 %
KANAVAOSUUSPROSENTTI										
4+	4-9 -v	10-14 -v	15-24- v	15-24 -v	25-44 -v	25-44 -v	45-64 -v	45-64 -v	yli 65 -v	yli 65 -v
			miehet	naiset	miehet	naiset	miehet	naiset	miehet	naiset
39 %	66 %	38 %	19 %	13 %	28 %	25 %	35 %	48 %	55 %	48 %

Lähde: Finnpanelin TV-mittaritutkimus
Yleisradio TV2 Ulla Karva

Peittoprosentti tarkoittaa katsojien osuutta (%) koko väestöstä tai kohderyhmästä eli sitä, miten suuren osuuden kohderyhmästä ohjelma saavuttaa. Kanavaosuusprosentti tarkoittaa ohjelman osuutta (%) ajankohdan kokonaiskatselusta eli sillä hetkellä televisiota katsovista.

Puuttumatta yleisösuhteiden yleisiin lainalaisuuksiin esitän eräitä huomioita. Ensinnäkin kanavaosuusprosentti kertoo melko hyvin *Pieni presidenttipeli* -ohjelman menestyksestä. Se sai lähes kaikissa katsojaryhmissä yli kolmanneksen sen hetkisistä televisionkatselijoista. Lisäksi ohjelma tavoitti yleisöjä hyvin laajasti eri ikäryhmissä.

Televisiota ja katsojalukuja koskevissa huomioissa on muistettava, että television katselu ei aina ole keskittynyttä. Televisiota ehkä seurataan muiden askareiden ohessa ja kanavia vaihdellaan kesken ohjelman.

4.3. Tutkimuksen metodiset lähtökohdat

Tutkin *Pieni presidenttipeli* -ohjelman luentaa kvalitatiivisen yleisöntutkimuksen avulla. Analysoin viiden eri-ikäisen ryhmän mielipiteitä nauhoitettujen keskustelujen pohjalta. Analyysissä olen eritellyt keskustelut tematisoimalla puhetta tärkeimpiin ja olennaisiksi osoittautuneisiin teemoihin, jotka lopullisesti muodostuivat vasta litteroinnin jälkeen. Jo ennen keskusteluja mielessäni oli kyllä tiettyjä teemoja, joista osa jäi työhöni ja osa karstiutui pois.

Tiedon muuttaminen muuttujiksi – eli omalla kohdallani tematisointi – on Hirsjärven ja Hurmeen mukaan teemahaastattelun tärkeimpiä ja samalla vaikeimpia vaiheita. Käytännössä se tapahtuu siten, että tutkija itse haastattelujensa ja teoreettisen lähtökohtansa pohjalta ottaa yhden teema-alueen kerrallaan käsiteltäväksi ja pohtii, mitkä näkökohdat olisivat relevantteja tapausten luokittelemiseksi. Näkökohdat ja yksittäiset muuttujatkin voivat olla selvillä ennen haastattelujen suorittamista, mutta osa muodostetaan usein vasta niiden jälkeen, jolloin tutkijalla on tiedossaan haastateltavien esiintuomat asiat ja heidän kannaltaan keskeiset seikat. (Hirsjärvi & Hurme, 1988, 117.)

4.3.1. Yleisön mielipiteiden tutkiminen

Päädyin tekemään tutkimukseni laadullisella menetelmällä, koska ainoastaan avoimen keskustelun avulla pystyn pääsemään kiinni katsojien *omista* ajatuksista (vrt. kvantitatiivisen menetelmän valmiiksi laaditut kysymyslomakkeet, joista välttämättä mikään annetuista vaihtoehdoista ei kuvaa henkilön omaa mielipidettä). Creswell (1994, 5) erottaa kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiset erot seuraavalla tavalla. Kvantitatiivinen tutkimusote perustuu deduktiiviseen prosessiin eli se etenee yleisestä yksittäiseen. Lisäksi tutkimuksen luokat on määritelty jo ennen tutkimuksen alkua. Kvalitatiivinen tutkimus puolestaan perustuu induktiiviseen prosessiin: se etenee yksittäisestä yleiseen ja sen luokat muotoutuvat tutkimuksen kuluessa. Teorioita ja säännönmukaisuuksia kehitellään suuremman ymmärtämisen toivossa ja niiden tarkkuus ja luotetta-

vuus saavutetaan verifioimalla. Creswellin teoriaa on kuitenkin kritisoitu liian tiukasta kaksijakoisuudesta (ks. esim. Qureshi 1992; Hammersley 1992). Silti omassa työssäni Creswellin tiukka, mutta sitäkin selkeämpi jako oli avuksi menetelmää pohtiessani.

4.3.2. Ryhmäkeskustelu menetelmänä

Valitsin ryhmäkeskustelun siksi, että televisiota – eritoten koko perheen ohjelmaa – katsotaan monesti perheen tai ystävien kesken. Halusin tutkimustilanteen myös osaltaan vastaavan ”tavallista” sosiaalista katseluhetkeä kommentointeineen ja nauruineen. Tutkimusaiheeni ei liioin ole arkaluontoinen, sillä tästä aiheesta uskalletaan puhua julkisesti. Tosin politiikka ei ole small talk -aiheiden kärkipäässä, mutta koen että *Pieni presidenttipeli* -tyyppinen ohjelma ei olekaan verrattavissa tavanomaiseen politiikasta puhumisen diskurssiin. Lisäksi valitsin ryhmäkeskustelun yksilöhaastattelujen sijaan, koska nimenomaan keskustelun tai puheen kautta ihmisillä on parhaat ja monipuolisimmat mahdollisuudet tehdä itseään ja ajatuksiaan ymmärrettäviksi eli kertoa, *miltä joku tuntuu* tai kuvailla *mitä mieltä* jostain asiasta on.

Parhaimmillaan ryhmäkeskustelun idea perustuu ryhmän luovan potentiaalin hyödyntämiseen: osallistujien vuorovaikutteiset kommentit, ideat ja erilaiset näkökulmat ruokkivat toinen toisiaan ja synnyttävät uusia, ehkä yllättäviäkin näkökulmia ja huomioita (Valtonen 2005, 226). Toisaalta voidaan kysyä onko yleisöntutkimuksella mahdollista tavoittaa kansan syviä rivejä, koska kaikessa vapaamuotoisuudessaankin keskustelu on tehty haastattelutilanteessa ja tutkijaa varten.

Hirsjärvi ja Hurme (1988, 28-37) ovat eritelleet tutkimushaastattelun eri lajit. Eroja syntyy lähinnä sen perusteella, miten kiinteästi kysymykset on muotoiltu ja missä määrin haastattelija jäsentää tilannetta. He ovat päätyneet kolmijakoon, jossa ensimmäinen haastattelulaji on *lomakehaastattelu* (kysymysten ja väitteiden muoto ja esittämisjärjestys on täysin määrätty), toinen haastattelulaji on *avoin haastattelu* (keskustelunomainen) ja kolmas laji on edellisten välimuoto, puolistrukturoitu haastattelumenetelmä eli *teema-*

haastattelu (ennalta määrätty vain haastattelun aihepiirit ja teema-alueet). Itse valitsin työhöni viimeksi mainitun eli teemahaastattelumenetelmän, jossa keskustelu käytiin löyhästi puolistrukturoituun haastattelurunkooni (liite 3) nojaten. Valitsin puolistrukturoidun menetelmän sen vuoksi, että se sallii keskustelun virtaamisen eri ryhmissä eri suuntiin ja tuo täten arvokasta vaihtelevuutta haastatteluihin. Ennalta määrättyt kysymykset olisivat jättäneet ulkopuolelle paljon huomionarvoisia kommentteja ja keskustelun kulkuja.

Tiittula ja Ruusuvuori (2005, 10-11) muistuttavat, että on aina pohdittava sitä, miten haastattelijan kysymykset ovat ohjanneet tai johdatelleet haastateltavan vastauksia. Haastattelutapahtumaa tarkastellaan keskusteluna, jolloin myös haastattelijan puhetta ja vaikutusta keskusteluun pidetään merkistykseellisenä analyttisiä päätelmiä tehtäessä.

4.3.3. Tutkimusryhmät

Tutkin ohjelman ja ehdokkaiden luentaa nauhoitettujen ryhmähaastattelujen avulla. Tutkimusryhmiä oli kaikkiaan viisi (A, B, C, D ja E) (liite 1). Yhteensä osallistujia oli 24, heistä 14 naisia ja 10 miehiä. Ryhmien koot vaihtelivat neljästä kuuteen henkilöön. Ryhmien koot olivat mielestäni sopivia: jokaiselle riitti aikaa mielipiteensä ilmaisemiseen ja toisaalta myös minulla pysyi ”ohjat käsissä”. Osallistujat olivat iältään 11- 76 -vuotiaita. Ryhmät valitsin iän perusteella. Ikäjakauman vuoksi oletin, että ryhmien mielipiteet olisivat vaihtelevia ja mahdollisesti eroaisivat toisistaan; ajattelin iän olevan ryhmiä erottava tekijä pikemminkin kuin esimerkiksi erottelu ammattiryhmän tai vaikkapa asuinseudun mukaan.

Ryhmä A koostui lukiolaisista, ensimmäistä kertaa äänestämään pääsevistä nuorista. A-ryhmän keskustelu oli melko väkinäistä ja vähäpuheista, mikä ehkä johtui siitä, että osallistujat eivät olleet ennalta tietoisia osallistumisestaan tutkimukseeni, sillä viesti ei ollut mennyt heille perille. Täten jouduinkin värväämään heidät lyhyellä varoitusaajalla luokahuoneeseen. Ryhmissä B ja C oli ns. aktiivisia työssäkäyviä, joilla on mahdollisesti

omia lapsia. Ryhmä C koostui pelkästään naisista muiden ryhmien ollessa sekaryhmiä. Ryhmää C lukuun ottamatta osallistujat tunsivat toisensa entuudestaan joko työn tai koulutuksen kautta. Itse tunsin entuudestaan kaksi henkilöä B-ryhmästä, mikä ehkä osaltaan vaikutti koko ryhmän tunnelmaan: keskustelua syntyi helposti ja uskallettiin rohkeasti ottaa kantaa. Ryhmä D koostui eläkeikäisistä katsojista. Keskustelun aikana selvisi, että D-ryhmässä oltiin selvästi Tarja Halosen kannattajia. Ryhmän jäsenet kuuluivat kaikki tamperelaiseen julkisesti Tarja Halosta kannattavaan urheiluseuraan. Keskustelujen aikana tuli myös ilmi, että kaksi ryhmän jäsenistä oli työskennellyt samassa työpaikassa Tarja Halosen kanssa. Ryhmässä E oli ohjelmassa esiintyneiden lapsiavustajien ikäisiä, 11-12 vuotiaita nuoria. He eivät tietenkään voineet osallistua äänestyskäyttäytymistä koskeviin keskusteluihin, mutta heiltä sain arvokkaita kommentteja lasten näkökulmasta. Tämän lapsiryhmän keskustelu kesti vain noin puoli tuntia; kärsivällisyyttä ja mielenkiintoa ei riittänyt pidempään.

Haastateltavien ryhmien kokoon saaminen osoittautui yllättävän vaikeaksi, eritoten kun haastattelujen tekoon oli aikaa vain yksi viikko (9.1.2006 - 13.1.2006 *Pieni presidenttipeli* -ohjelman esityspäivän ja vaalien ensimmäisen kierroksen välinen viikko). Lisäksi esimerkiksi opistot, kurssit ja koulut, joista haastateltavia olisi voinut helposti löytyä, eivät vielä olleet aloittaneet kevätlukukauttaan. Lopulta ryhmien löytämiseen ja kasaamiseen jouduin pyytämään ulkopuolista apua mm. sukulaisiltani ja ohjaajaltani.

Järjestin ryhmäistunnot eri paikoissa. Ensimmäinen istunto järjestettiin tamperelaisen lukion luokkahuoneessa, toinen istunto Tampereen yliopiston ruokalan kabinetissa, kolmas istunto tiedotusopin laitoksen laitoskirjastossa, neljäs istunto yliopiston ryhmähuoneessa ja viides istunto tamperelaisen ala-asteen luokkahuoneessa. Kunkin istunnon alussa kerroin osallistujille mitä varten olin kutsunut heidät paikalle. Kerroin myös, että olen itse ollut mukana ohjelman teossa.

Ennen ohjelman katselua pyysin osallistujia täyttämään taustatietolomakkeen (liite 2). Lomakkeen tarkoituksena oli koota osallistujien perustietoja sekä aiheeseen liittyviä

taustatietoja, mutta myös virittää heitä tunnelmaan. Taulukossa 2 on esitetty taustatiedot ryhmäkohtaisesti.

Lukiolaisista koostuvassa A-ryhmässä keskusteluun osallistui kaksi tyttöä ja kolme poikaa. Taustatietolomakkeiden perusteella ryhmäläiset kertoivat katsovansa televisiota keskimäärin noin tunnin päivässä. Presidentinvaalikampanjoita ryhmän jäsenet kertoivat pääosin seuraavansa sanomalehdistä, internetistä (uutissivustot ja ehdokkaiden omat sivut) ja televisiosta. Presidentinvaaleihin liittyviä ohjelmia ryhmässä oli katsottu melko vähän, vain muutamia satunnaisia vaalitenttejä. *Pieni presidenttipeli* -ohjelman sen ensiesityspäivänä (8.1.2006) ei ollut katsonut kukaan ryhmän jäsenistä.

B-ryhmässä oli kaksi naista ja kaksi miestä. Tässä ryhmässä katsottiin televisiota noin puolitoista tuntia päivässä. Presidentinvaalikampanjoiden seuraamiseen he käyttivät pääosin televisiota ja sanomalehtiä. Ryhmässä oli melko aktiivisesti seurattu presidentinvaaleihin liittyviä tv-ohjelmia, muun muassa *Suurta vaalikeskustelua* ja yksittäisiä ehdokkaiden haastatteluja. *Pieni presidenttipeli* -ohjelman olivat katsoneet ryhmän kaksi miesjäsentä.

Naisista koostuvassa ryhmässä C kerrottiin katsottavan televisiota noin tunnin päivässä. Kampanjoiden seuraamiseen he käyttivät pääosin televisiota ja sanomalehtiä. Ryhmän jäsenet olivat aktiivisesti seuranneet presidentinvaaleihin liittyviä tv-ohjelmia, muun muassa Uutisvuotoa, FST:n vaalikeskusteluja, yksittäishaastatteluja, paneelikeskusteluja sekä *Pientä Presidenttipeliä*, jota ohjelman lähetyspäivänä oli katsonut yksi ryhmän jäsen.

Eläkeläisistä koottu viisihenkinen D-ryhmä kertoi seuraavansa televisiota keskimäärin kolme tuntia päivässä eli muihin ryhmiin verrattuna selvästi eniten. Presidentinvaalikampanjoita he kertoivat seuraavansa pääosin televisiosta, radiosta ja sanomalehdistä. Televisiosta he olivat seuranneet yhteisiä keskusteluja ja yksilöhaastatteluja. *Pienen presidenttipelin* oli lähetyspäivänä katsonut kolme viidestä ryhmän jäsenestä.

Lapsista koostuneessa E-ryhmässä ilmoitettiin katsottavan televisiota noin puolitoista tuntia päivässä. Vaalikampanjoita oli seurannut muutama ryhmän jäsen, pääosin televisiosta. Vaaliohjelmista oli seurattu ainoastaan *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaa, jota lähetyspäivänä oli katsonut neljä kuudesta ryhmän jäsenestä.

Taulukko 2

	Ryhmä A	Ryhmä B	Ryhmä C	Ryhmä D	Ryhmä E
Keskim. päivittäinen tv:n katselu / h	1h	1h 30 min	1h	3h	1h 30 min
Mitä viestimiä vaalien seuraamiseen?	sanomalehdet, internet, tv	sanomalehdet, tv	sanomalehdet, tv	sanomalehdet, tv, radio	tv
Miten moni oli katsonut Pienen presidenttipelin ensiesityksen?	0/5	2/4	1/4	3/5	4/6

Ryhmillä ja jäsenillä ryhmien sisällä oli siis melko erilaiset taustat ja lähtökohdat keskusteluun. Taustatietolomakkeiden vastaukset olivat toisaalta melko ennalta-arvattavia, kuten esimerkiksi se tieto, että lukiolaisten ryhmä käytti ainoana ryhmänä kampanjoiden seuraamiseen internettiä ja että eläkeläisistä koostuva ryhmä ainoana ryhmänä myös radiota. Lisäksi oli mukava huomata, että sekä lapsiryhmästä että eläkeläisten ryhmästä moni oli katsonut *Pienen presidenttipelin* sen lähetyspäivänä.

4.3.4. Ryhmähaastattelujen kulku

Näytin kullekin ryhmälle istunnon alussa 45-minuuttisen *Pieni presidenttipeli* -ohjelman. Järjestelyni osoittautui toimivaksi: ohjelman katselun aikana ehdin jo hieman ”tutustua”

ryhmään ennen varsinaisen keskustelun aloittamista. Pystyin havainnoimaan hyvin, missä kohdissa he esimerkiksi nauroivat tai mitkä kohdat synnyttivät keskustelua. Näitä seikkoja en kuitenkaan analyysivaiheessa enemmälti pohdi, mutta sain niistä hyödyllisiä vinkkejä ja tarpeellisia keskustelunavauksia itse keskusteluun. Varsinaisen nauhoitetun keskustelun alkaessa tunnelma oli kaikissa ryhmissä rento ja vapautunut.

Keskustelut käytiin teemarunkooni löyhästi pohjautuen. Ryhmien keskustelutavat kuitenkin erosivat paljon toisistaan. Esimerkiksi A-ryhmän kanssa runkoa noudatettiin melko säännöllisesti ja esimerkiksi B-ryhmän kanssa keskustelu rönsyili huomattavasti enemmän, eikä kaikkia teemoja ajanpuutteen vuoksi edes ehditty käydä läpi.

Istunnot sujuivat hyvin. Välillä syntyi kiivasta päällepuhumista ja välillä oli hiljaisempia hetkiä. Vaikka kaikki istunnot tehtiin eri paikoissa, toiset keskustelijoiden ”kotikentällä” ja toiset vieraassa ryhmähuoneessa, en koe sillä olleen merkitystä keskustelujen annille. Tärkeimpänä seikkana keskustelujen onnistumisessa pidän haastateltavien luottamuksen voittamista.

Oma roolini keskusteluissa oli toimia puheenjohtajana. En silti keskeyttänyt keskustelua, vaikka huomasin, että ne eivät varsinaisesti tutkittavaan aiheeseen liittyneet. Ajattelin, että jokaisessa kommentissa saattaa piillä jotakin arvokasta. Kun esimerkiksi ryhmä D intoutui pesemään 1990-luvun laman jälkipyykkiä, tiesin sen olevan irrelevanttia, mutta annoin keskustelun jatkua. D-ryhmästä huomasin sen, että he halusivat puhua ’kaikista epäkohdista’ ääneen – nyt kun ”oikein keskustelu nauhoitettiin”. Välillä jaoin puheenvuoroja, eritoten jos joku tuntui olevan selvästi muita vähäpuheisempi; jälkeinpäin ajattelen olisin voinut puuttua keskusteluun enemmän esimerkiksi jatkokysymyksillä tai selvennyspyynnöillä. Toisaalta ryhmäkeskusteluissa on tärkeää ennen kaikkea ryhmän keskinäinen ajatustenvaihto ja vuorovaikutus. Ryhmäkeskustelujen kesto vaihteli runsaasta puolesta tunnista 1,5 tuntiin, minkä lisäksi siis katsoimme 45 -minuuttisen ohjelman.

Istuntojen nauhoitukset tuottivat kaikkiaan 105 kirjoitettua (rivivälillä 1,5) A4 -liuskaa. Purin nauhoitetun materiaalin sanatarkasti; litteroin kaiken puheen, vaikka arvelin joidenkin anekdoottien kenties olevan irrelevantteja tutkimukseni kannalta. Kirjoitin auki myös huomattavan pitkät tauot ja naurunremahdukset. En kuitenkaan kiinnittänyt huomiota intonaatioon tai puheen nopeuteen. Litterointivaiheessa sain jo esimakua puheen tulkinnasta, kun erottelin puhetta pilkuin ja pistein, joita ei puhutussa kielessä tietenkään ole. Lisäksi pyrin tulkitsemaan oikein osallistujien huumorin tai ironian. Ryhmäkeskustelujen usean puhujan kiivas vuorovaikutus tuotti litterointivaiheessa teknisiä ongelmia, sillä en videoinut keskusteluja. Puhujien tunnistaminen pelkästään äänen perusteella oli hankalaa eritoten kohdissa, joissa keskustelu oli vilkasta ja päällepuhunutta ja naurua oli paljon. Näistä kohdista selvisin kuuntelemalla kyseisiä kohtia uudestaan ja uudestaan. Lisäksi vaikeuksia tuotti eritoten ryhmä C, joka koostui ainoastaan naisista, minkä vuoksi analyysivaiheessa nauhaa oli monesti kelattava uudestaan ja uudestaan oikean henkilön tunnistamiseksi.

Seuraavissa luvuissa siteeraan keskustelijoiden mielipiteitä melko sanatarkasti. Olen kuitenkin poistanut sitaateista turhiksi näkemiäni täytesanoja, joita puhuttuun kieleen hyvinkin paljon sisältyy. Olen poistanut sellaisia sanoja kuin esimerkiksi *niinku*, *niin*, *et*, *tota* sitaattien ymmärtämisen helpottamiseksi, kuitenkin siten, että ne eivät vaikuta kommentin asiasisältöön. Osassa kommentteista täytesanat tuovat keskusteluun jossain määrin ”ihmisläheisen” piirteen.

5. ”PIENI PRESIDENTTIPELI” – OHJELMA YLEISÖN ARVIOITAVANA

5.1. Tarjolla toinen puoli

Esitin ryhmille heti ohjelman katsomisen jälkeen seuraavan kysymyksen: ”mitä mieltä olette juuri nähdystä ohjelmasta?”. Keskustelut lähtivät eri tavoin liikkeelle³. Toisissa ryhmissä tähän lämmittelynomaiseen kysymykseen vastattiin lyhyesti ”ihan jees” (B4) tai ”mun mielestä se oli tosi hauska” (B1). Toisissa ryhmissä ohjelman analysointi saattoi jatkaa usean puheenvuoron ajan ja ajautua hyvinkin yksityiskohtaiseen arviointiin. Kuitenkin lähes kaikki keskustelut, tutkijan kysymyksestä riippumatta päättyivät - tai ainakin sivusivat - ohjelman kokonaisuuden arviointia. Otetaan esimerkiksi seuraavat kysymykset: ”missä asioissa ohjelma parhaiten palveli?” tai ”miten erityisavustajat eli lapset tehtävässään onnistuivat?” Nämä kysymykset määräsivät keskustelun ensimmäiset, kohdistetut kommentit, mutta lopulta puhe useimmiten päättyi keskusteluun ohjelmasta kokonaisuudessaan.

Yleisesti ottaen ohjelma koettiin tervetulleeksi vaihtoehdoksi niin kutsuttujen perinteisten vaalikeskustelujen ja -paneelien rinnalle. Tämän ”uudenlaisuuden” koettiin olevan *Pieni presidenttipeli* -ohjelman yksi tärkeimmistä ominaisuuksista. Yksi ohjelman tavoitteista oli tarjota ehdokkaista uusia puolia. Keskustelujen mukaan tässä onnistuttiin melko hyvin. Esimerkiksi kysymykseeni ”mitä mieltä te olette äsken nähdystä ohjelmasta?” A-ryhmässä vastattiin näin:

A4: Onhan toi mielenkiintonen lisä tietenkin, et onhan noita paljon tommosia hirveen virallisia niinku tenttejä ni sitten sekaan tommonen. (mies, 18)

A1: Niin, olihan ne siinä rennosti. (nainen, 18)

³ Käytän osallistujien puhesitaateissa nimien sijasta kirjain-numeroyhdistelmää. Iso kirjain A, B, C, D tai E viittaa ryhmään ja sen perässä seuraava numero identifioi kyseessä olevan puhujan (ryhmien koostumus esitellään liitteessä 2). Kirjain H viittaa haastattelijaan. Vastajan sitaatin lopussa suluisissa olevat merkinnät viittaavat vastaajan sukupuoleen ja ikään.

A2: Jotenkin välillä tuntuu, että presidentit ei oo mitään ihmisiä vaan asiallisia koneita, jotka vaan jotain hienoja lauseita sanoo. Ni toi oli sillain välillä hyvä huomata et ne tosiaan on ihan ihmisiä. Vaikkei sen perusteella mitään mielipiteitä sillain et ketä äänestää tuu, niin silti niinkun ne ehdokkaat alkaa vaikuttaa paljon enemmän ihmisiltä, joita vois äänestääkin. (nainen, 18)

H: Missä asioissa se eritoten tuli tossa?

A2: Jaa-a, jotenkin kun ne niinku oli niiden lasten kanssa just ni siitä jotenkin.. emmä tiä. (nainen, 18)

A5: Se oli hyvä kun ne teki niitä ihme tuuletuksia siellä. Jotkut heittäytyi oikein kunnolla. (mies, 18)

H: Niin. Olikse hyvä vai huono?

A5: Se oli ihan hyvä mun mielestä. Että ei niin ihan täysin vakavasti ota, että jos menee imago jos jotain pelleilee telkkarissa. (mies, 18)

A3: Niin ja kun noissa ei kysytä niitä mielipiteitä niin paljoo ni uskaltaa enemmän siellä olla vapautuneemmin eikä pelkää koko ajan omia sanomisiaan siellä.. ei oo sillain niin väliä. (mies, 18)

C-ryhmässä samaan kysymykseen vastattiin seuraavalla tavalla:

C1: Et se oli tässä hyvä, että muutamasta tuli noista ehdokkaista sitten uusia puolia esille, että just tää ehkä inhimillistä puolta ja leppoisuutta ja huumorintajua ja mitä ei noissa tylsissä paneelikeskusteluista tuu että... (nainen, 43)

Toisaalta uusi ja erilainen vaaliohjelma toivotettiin tervetulleeksi, mutta toisaalta ohjelman tyyli myös kummastutti. Esimerkiksi C-ryhmässä mietittiin näin:

C1: Mä katoin sunnuntaina kun se tuli, se tuli huonoon aikaan joskus kuuden seitsemän maissa, mun mielestä se ei oo mun televisiokattelu-aikaa ollenkaan, eli puuhasin jotain samalla ja sillan mulle tuli mieleen että voi miten niinku omissa ohjelma, että ketä varten tää on tehty, lapset ei tästä oo kiinnostunu, ehkä tästä on ollu kiinnostunut lapset ja niitten vanhemmat ketkä on ollu tekemässä sitä, ketkä pääs haastattelemaan, mutta että en aikuisena jaksanu istua siinä ja kattella. Tässä jaksoin kun oli hyvää seuraa. (nainen, 43)

C-ryhmässä (eritoten C1) ohjelman elementteihin suhtauduttiin päinvastaisesti kuin lasten ryhmässä. Esimerkiksi ohjelmassa esiintynyt satuhahmo *Katti Matikainen* herätti tunteita puolesta ja vastaan. C-ryhmässä ”se kissa oli tosi ärsyttävä, se puhui ärsyttävästi, se oli ruman näköinen, eikä sillä ollut ohjelmassa mitään virkaa”(C1). Lasten ryhmässä sen sijaan ohjelmaa pidettiin hauskana ja mielenkiintoisena ennen kaikkea siksi, ”koska

siellä oli Katti Matikainen”(E1) ja pikkuvelikin halusi nähdä ohjelman, ”koska siinä oli Katti Matikainen” (E1).

Keskusteltaessa lasten roolista ja osallistumisesta ohjelmaan C-ryhmässä ohjelmasta kokonaisuudessaan ajateltiin näin:

C4: Mut siis jos ajatellaan ihan tätä ihmistä niinkun yritettäis etsiä sieltä, niin emmä silloin just haluais niitä kysymyksiä, näitä politiikka, näitä Nato-kysymyksiä, joita tulee joka ikisestä vaan et just jotakin, just nää lapsuudenjutut oli musta tässä parasta antia ja jotain semmosta inhimillistä puolta raaputtas sieltä sen poliitikon kuoren takaa. (nainen, 44)

Poliitikkojen ihmisyyden etsiminen ja inhimillisten puolten esittäminen tuntuu poliittisten televisio-ohjelmien tekijöillä olevan yksi tämän hetken haetuimmista esitysmuodoista. Yleisö ja äänestäjät haluavat tietää, millainen *ihminen* tietty ehdokas on. Kuten aiemmin työssäni jo totesin, *Pieni presidenttipeli* ei toki ollut ensimmäinen poliitikkojen ”pintaa raaputtava” ohjelma. Tämantyyppisiä inhimillisiä puolia tarjoavia tai politiikkaa keventäviä tai parodioivia ohjelmia ovat olleet esimerkiksi *Hukkaputki*, *Hyvät herrat*, *Itsevaltiaat*, *Uutisvuoto* tai *Iltalypsy*. Tuorein esimerkki on MTV3:n *Hyvät Herrat* -ohjelman jatkaaja *Donna Paukku*. Edellämäinnittuja ohjelmia yhdistää paitsi poliitikkojen todellisen persoonan esittäminen myös asian ja viihteen yhdistäminen (asiaviihteestä, ks. esim. Palokangas 2003).

Ohjelman kevyempi tunnelma ja tiukan asian vähäisempi määrä eivät tuntuneet olevan haitaksi muissa ryhmissä, mutta iäkkäämistä katsojista koostunut ryhmä D kaipasi ohjelmaan selkeästi enemmän asiaa ja poliittisia kannanottoja. Kysymykseen ”mitä mieltä olette juuri nähdystä *Pieni presidenttipeli* -ohjelmasta?” vastattiin muun muassa näin:

D3: Minä en tuota pahemmin tykänny. Mää oon sitä vanhan kansan ihmisiä jotka haluaa pelkkää asiaohjelmaa, että kerrotas niistä asioista mistä kukin joutuu siten tulevaisuudessa päättään ja siitä mitä hän on tähän mennessä tehnyt. Mä oon niin paljon vanhoillinen että asiaohjelmista. (mies, 74)

Tämän perusteella henkilö pitää itseään ”vanhoillisena” sen vuoksi, että hän kaipaa enemmän asiaa. Samassa ryhmässä *Pieni presidenttipeli* -ohjelman ja asian välille tehtiin selvä raja. Ohjelman ei koettu olevan asiaa vaan hauskaa viihdettä. Kysyttäessä kumpi kertoo ehdokkaasta enemmän, viihde vai asia, D-ryhmässä vastattiin näin:

D2: No se riippuu siitä miten se asiaohjelma tehdään ja miten tehdään viihde. (mies, 76)

D1: Mutta asiaohjelma panee miettimään. Siinä täytyy vähän ajatella. (nainen, 75)

Sen sijaan muissa ryhmissä *asian* koettiin olevan valmiiksi mietittyä ja osa ennalta suunniteltua imagoa, kun taas *todellisuus* tulee esiin toisenlaisissa ohjelmissa, kuten esimerkiksi *Pieni presidenttipeli* -ohjelmassa.

5.2. Kaukana loanheitosta

Keskustelujen perusteella niin sanottu hyväntahtoinen tai pehmeämpi poliittinen televisio -ohjelma tuntui olevan kaivattu: ”revolverihaastattelujen” sijaan kaivattiin toisenlaista otetta. Yksi kiitelty seikka katsojien mielestä oli ohjelmassa vallinnut leppoisa tunnelma ja se, ettei ”loanheitosta ollut tietoaakaan”. Kaikissa ryhmissä oltiin sitä mieltä, että nykyisin monet vaaliohjelmat ovat liian ”julmia” ehdokkaita kohtaan. Ryhmässä C tämä nousi esiin muun muassa puhuttaessa lasten osallistumisesta ohjelmaan:

C1: Joo ja koko ohjelman perusidea, semmonen sävy ei ollu se lyttyynlyöminen ja haukkuminen, mikä nyt on ollu kaikissa muissa, et tässä oli mukavassa hengessä kaikki tossa keskenään. (nainen, 43)

C2: Siinä mielessä tää oli erilainen vaaliohjelma ja hyvä. (nainen, 48)

Näin esimerkiksi ryhmässä B:

B2: Tässä pysty kalasteleen taas lisää ääniä, ääniä tuota niin, sympatiapisteitä. (mies, 43)

B3: Niin. Ja vois olettaa et monet perheet seuras sitä, ehkä sitten lapset jonkun aikaa kunnes mahtoi kyllästyä ehkä mut et kuitenkin et siinä sitten varmaan ihan

äänestysikäsetkin sitten seuras tätä niin se on niinkun toinen näkökulma. Ihan niinkun vastakkainen tämmösen johonkin revolverihaastatteluun jossa puhutaan päälle eikä anneta... (nainen, 59)

Mielenkiintoinen seikka B3:n kommentissa on kenties pienellä ironialla sanottu ”lapset katsoivat kunnes mahtoivat kyllästyä”. Kommentti sotii ensinnäkin katsojatietoja (ks. s.28) ja lasten ryhmän E kanssa käymäämme keskustelua vastaan. Niiden perusteella nimittäin juuri lapsikatsojat seurasivat ohjelmaa mielenkiinnolla ja olivat *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaan kaikkein tyytyväisimpiä. Toinen huomionarvoinen seikka kommentissa on ”sympatiapisteiden” hakeminen. Se herättää ajatuksen, että poliitikkojen teot eivät ole vilpittömiä. Keskustelujen perusteella kaikissa ryhmissä arveltiin tai oltiin varmoja siitä, että poliitikkojen julkisuuskuvat ovat pitkälle suunniteltuja tai päälleliimattuja. Tätä aihetta pohdin enemmän seuraavassa luvussa.

Monissa keskusteluissa nostettiin esille Yle TV1:n Vaalit 2006 -ohjelman Juho-Pekka Rantalan alkuvuonna toimittamat ehdokkaiden yksilöhaastattelut, joissa hän haastatteli ehdokkaita tavanomaista aggressiivisemmin; hän muun muassa puhui haastateltavien päälle, keskeytti haastateltavien puheen ja oli monien mielestä työkeä.⁴ (ks. myös Pitkänen, 2006, 213-216.)

Keskusteluissa ensisijaisesti toimittajan *tyyli* jäi mieleen. Tätä seikkaa kuvastaa se, että missään ryhmässä ei muistettu ko. toimittajan nimeä; puhuttiin vain ”siitä ilkeästä miehestä” tai ”revolverihaastatteluista”. Esimerkkinä tästä on ryhmän D kommentti:

⁴ Ohjelma saikin huomattavan suuren määrän katsojapalautetta YLEn internetin palautesivuille ja sitä kommentoitiin muun muassa seuraavilla tavoilla: ”Revolverihaastattelujen kaivaminen naftaliinista presidenttiehdokkaita koskien oli väärä valinta. Meillä lupamaksujemme maksaneilla asiakkailla on oikeus sivistyneeseen keskusteluun.”, ”Toimittajan ala-arvoinen käyttäytyminen ja skandaalinhakuisuus oli mielestäni mautonta. En ole edes äänestämässä kyseistä ehdokasta, mutta silti myötätuntoni oli hänen puolellaan.”, ”Fiksu presidenttiehdokas (kuten ovat kaikki ehdokkaat) koetti selvittää iltapäivälehti- ja seiskatyyllisestä loanheitoista.”.

Ohjelma sai myös muutamia (tosin varsin harvoja) hyviäkin palautteita: ”Juho-Pekka Rantalan vaalitentit ovat lyömättömiä. Aivan ehdottomia. Niissä jos missä koetellaan ehdokkaiden paineensietokykyä ja tulee esiin ehdokkaiden todellinen luonne tiukan paikan edessä. Ei kaikkien tenttien tarvitse olla myötäkaraan silittämistä ja samanlaisia.”, ”Meitä on monta mummua ja pappaa 80vee ja me tykätään Juho-Pekan tyylistä haastatella. Napakka ja ponteva pitää olla. Ei tarvitse myötäillä ja olla nynny! Me katotaan nyrkit pystyssä ja ollaan Rantalan faneja.”

D4: No, mää sanoisin että se (Pieni presidenttipeli) oli yks niitä parhaita ohjelmia mitä näissä vaaliohjelmissa on tullut. Kun aattelee sitä, että semmonen revolverihaastattelu, jossa yritetään vaan toinen saada johonkin niinkun vaikeeseen tilanteeseen niin eihän se kerro loppujen lopuks ihmisille mitään. Että tää poika joka nyt on saanu varmasti kyllä kuulla siitä aika paljon niin se oli kyllä niitä huipuja tässä suhteessa. Ja sitten se, että minusta liian tosikkomaisesti niinkun yleensä otetaan asiat, emmää tarkota että täytyy heittää herjaa tärkeistä asioista, vaan sillä tavalla että ei tartte välttämättä olla ihan niin peruslukemilla aina kaikissa. Sen takia mää oon tykännyt ton Kalliksen semmosesta tyylistä, sitä olis saanu olla muillakin enempi. (nainen, 61)

Lastenkin ryhmässä Juho-Pekka Rantalan tyyli ja ohjelman sävy muistettiin selvästi. Lapset ovat kenties jo tottuneet tietynlaiseen haastattelun tyyliin ja henkeen, sillä poikkeava tyyli huomattiin ja muistettiin melko yksityiskohtaisestikin. Puhuttaessa muista presidentinvaaleihin liittyvistä ohjelmista lasten ryhmässä vastattiin näin:

E6: Ja mää sattumalta satuin avaan telkkarin kun tota tuli Saulin joku, oisko ollu vaalitentti tai joku, siinä oli pelkästään Sauli. Se haastattelija oli kyllä aika tyhmä, en tiedä jos joku muu näki. (poika, 11)

E3: Mää näin sen kans. Mun mielestä ne kysymykset ei ollu oikeen hyviä. (tyttö, 11)

E6: Siitä oikeen näki et se haastattelija ei halunnu selvästi Saulia presidentiksi, et se todella niinkun, ymmärrätte varmaan jos te katoitte sen. (poika, 11)

E3: Joo, ja se vähän niinkun kysy tiukasti ja silleen että vastaa nyt! Mitä sää vastaat, että varokkin mitä sanot. (tyttö, 11)

E6: Esim että mistä tämä termi työväen presidentti on tullut. Sitten oliko se mainostoimiston keksimä, sitten Sauli vastaa en ole ihan varma mistä tämä termi tuli, sit se keskeyttää, siis mainostoimistolta.. jotain 15 minuuttia tota samaa. (poika, 11)

Suonisen mukaan jo hyvinkin pienillä lapsilla voi olla varsin selkeä käsitys siitä, mitkä ovat kullekin medialle ”luontaisia” ilmaisukeinoja. (Suoninen, 2004, 129.) Suoninen puhuu siis eri välineiden suomista mahdollisuuksista, mutta edellisen kommentin valossa näyttäisi siltä, että paitsi välineestä myös ilmaisun muodosta on olemassa tietyt yleisesti hyväksytyt ja vähemmän hyväksytyt tavat. Silti ero edellisessä kommentissa verrattuna aikuisten puheeseen on se, että lapset (E6) näkivät haastattelijan roolin ja toimintatavan

henkilökohtaisena hyökkäyksenä ja mielipiteen osoituksena ehdokas Niinistöä kohtaan – eikä niinkään yhtenä mahdollisena journalistisena toimintatapana.

Helsingin yliopiston viestinnän tutkimuskeskuksen johtaja Juha Herkman (*Helsingin Sanomat* 14.1.2006) toteaa artikkelissaan, että Juho-Pekka Rantalan toimittaman ohjelman yleinen kiinnostavuus johtui yksinkertaisesti siitä, että se erosi muista vaaliohjelmista. Herkmanin mukaan ns. tavallisissa vaalikeskusteluissa ei tule esille ehdokkaiden selkeitä kannanottoja eikä mielipiteitä, mutta kyseisessä ohjelmassa Rantalan hiostus selkiytti ehdokkaan näkemyksiä. Herkman toteaa:

*”Ohjelma yritti raaputtaa pesunkestävän ammattipoliitikon pintaan ihmisenko-
koisen aukon. Kokeneesta politiikan julkkiksesta haluttiin tehdä tavis. Silmäkul-
man nykiminen tai kostuminen lähikuvassa, tauko puheessa tai jalan hermostunut
vispaaminen kielivät pinnan alla kiehuvista tunteista. Emootio astui hetkittäin po-
litiikan järjen varpaille.”*

Huolimatta ohjelmien (*Pieni presidenttipeli* / Rantalan tekemät yksilöhaastattelut) erilai-
sista lähtökohdista ja asenteista ehdokkaita kohtaan esimerkiksi C-ryhmässä ajateltiin,
että ehkä lopputulos kuitenkin oli sama.

*C4: Kyllähän tää (Pieni presidenttipeli) toisaalta on ihan vastaava kuin se ilkeen
miehen ohjelma, koska eihän siinäkään uutta asioista oikeestaan saatu, siinä
vaan katottiin, että miten pokka pitää ja kuinka hermo pitää, niin se oli varmaan
siinä ainoa tavoite. (nainen, 44)*

Moringin ja Himmelsteinin mukaan television vaaliohjelmien konfrontaatio- eli vas-
takkainasettelun luonne on lisääntynyt huomattavasti. Vaalitenteissä ehdokkaat joutu-
vat tiukille toimittajien taholta ja yhteisissä vaalikeskusteluissa he ovat muiden ehdok-
kaiden kritiikin alla. Moringin ja Himmelsteinin mukaan negatiivinen tapa perustuu
siihen, että vaalit voidaan voittaa kahdella eri tavalla: joko nostamalla omaa kannatusta
tai laskemalla tärkeimpien vastustajien kannatusta. Tosin jos negatiivinen kampanja saa
yliotteen tärkeimpien puolueiden tai ehdokkaiden päästrategiana, saattaa äänestäjäkun-
nan vaalikiinnostus vähentyä. Moringin ja Himmelsteinin mukaan vaaliohjelmien kaut-
ta tarkasteltuna vaalikampanjan sävy Suomessa näyttää olevan voittopuolisesti negatii-

vinen. Syynä tähän on toisaalta toimittajien kriittinen suhtautuminen poliitikkoihin ja toisaalta syytä löytyy myös poliittisista puolueista ja poliitikoista itsestään. (Moring & Himmelstein 1993, 58, 93.) Tätä ajatusta vasten *Pieni presidenttipeli* -ohjelman ”hyväntahtoinen” vaalijournalismi on poikkeavaa ja ehkä juuri siksi niin toivottuakin.

Yhtenä esimerkkinä poliittisen journalismin negatiivisuudesta tai kielteisyydestä voidaan pitää sitä, että politikoinnista ja vaaleista puhutaan yhä useammin pelinä, jota pelaavat kilpailijoiksi muutetut poliitikot. Vaaleista puhuttaessa käytetään esimerkiksi ilmaisua kilpajuoksu (horse race) tai mediapeli. Toki voidaan myös kysyä, vahvistaako myös *Pieni presidenttipeli* nimellään tätä ajattelumallia.

D-ryhmässä negatiivissävytteisen poliittisen journalismin nähtiin vähentävän kiinnostusta politiikkaan ja äänestämiseen.

D2: Mun mielestä tää oli kanssa siis todellakin hyvä että ensiksikin siis suomalaisethan tykkää kaikista tämmösisistä visailuohjelmista ja siis musta on ollu hirveen paha justiinsa että sitä lokaa on niin heitetty noissa aikuisten ohjelmissa paljon, koska se aiheuttaa helposti sen että ne epävarmat äänestäjät jättää äänestämättä koska heidän mielestään se politiikka on semmosta pahaa ja semmosta. Että tää tämmönen tuo semmosta positiivista näkökantaa siihen vaali-työhön ja äänestämiseen, että musta tää oli todellakin hyvä. (mies, 76)

Tietenkään syy tai ansio henkilökuvien tai henkilökohtaisten haastattelujen mieliinpainumiseen ei ole pelkästään asianomaisen ohjelman vaan myös seuraavien päivien sanoma- ja iltapäivälehtien, joille television vaaliohjelmat ovat oivaa sisältöä ja jotka lööpeissään repivät edellispäivän televisio-ohjelmien antia. Ohjelmien viestintäprosessi jatkuu siis vielä esityksen jälkeenkin: ohjelmista keskustellaan toisten kanssa ja seurataan myös julkista keskustelua. Vaaliohjelmista julkisuudessa käydyn jälkipuinnin on havaittu muokkaavan varsin vahvasti yleisön mielipiteitä (Isotalus & Pörhölä 1998, 21.)

5.3. Lasten merkitys ohjelmalle

Nykyään pohditaan paljon median vaikutusta lapsiin. Lapset koetaan monesti vain median passiivisiksi kohteiksi, uhreiksi tai zombeiksi, kuten David Morley vanhasta yleisökäsityksestä on todennut (ks. s. 26). *Pieni presidenttipeli* -ohjelmassa lapset saivat itse olla aktiivisia toimijoita. Ohjelma eteni pitkälti heidän ehdoillaan; heidän esittämiensä kysymysten varassa ja heidän tavassaan suhtautua ehdokkaisiin. Tällä kertaa ”narussa” olivat aikuiset ihmiset, presidenttiehdokkaat.

Analysoidessani keskusteluja esiin nousi seuraava yllättävä pohtimisen arvoinen kysymys. Kumpi ohjelmassa olikaan olennaisempi seikka: lasten mukanaolo poliittisessa ohjelmassa vai presidenttiehdokkaiden mukanaolo lasten ohjelmassa? Keskustelujen perusteella lasten avulla yleisö tuntui saavan ehdokkaista enemmän ”irti”; kirkassilmäisten lasten avulla saatiin inhimillistettyä kivenkovat poliitikot. Tästä näkökulmasta – ja ehkä ”ilkeästi” – ajateltuna lapset olivat siis vain oivallinen väylä ehdokkaiden todellisen luonteen paljastamiseen. Lasten avulla ”ehdokkailta jäi se pyhäpuku ja pyhäkolttu pois” (D3) ja ”lapset luonnollisella käyttäytymisellään sulattivat ne ihmisiksi” (D5). C-ryhmässä lasten merkitystä pohdittiin, kun esitin kysymyksen ”kannattaako teidän mielestänne tehdä tällaisia ohjelmia missä on lapsia mukana?”:

C2: Että ne lapset kirkkailla silmillä ja hyvällä äänellä ne onnellisena ilosena kysyy siltä poliitikolta, onhan se ihan eri asia kuin se ilkeä mies kysyy jotain. Että sitä ois kuunneltu enemmänkin. (nainen, 48)

Myös ryhmässä E lasten nähtiin tuovan ohjelmaan hauskuutta. Onhan toki ymmärrettävää, että lapset katsovat mielellään ohjelmaa, jossa on samanikäisiä lapsia mukana kiisaamassa. Silti on merkillepantavaa, että lapsikeskustelijatkaan eivät niinkään olleet otettuja lapsiosallistujien omista onnistuneista edesottamuksista, vaan nimenomaan heidän teoistaan suhteessa ehdokkaisiin. Keskusteltaessa lasten osallistumisesta ohjelmaan E-ryhmässä juteltiin seuraavalla tavalla:

E3: Ja sitten sekin on että kun ne niinkun vaan siinä auttoi niitä joo, kannattaa vastata silleen. Ei se ois, jos se toimittaja olis kysynyt niin ne ei ois ehkä sitten tehnyt niitä hauskoja kommentteja siinä. (tyttö, 11)

E6: Se ei olis ollut todellakaan niin hauska. (poika, 11)

E5: Se ois ollu koko ajan niinkun sellasta totista niinkun nyten noi oli koko aika sitten vähän niinkun vitsikkäällä päällä ja sillain, mut jos siäl ois ollu kaikki aikuisia. (poika, 11)

Lasten ja nuorten mediankäyttöä tutkinut Annikka Suoninen pohtii parasosiaalisuutta medioiden käytössä. Suonisen mukaan parasosiaalisuudessa on kyse siitä, että mediankäyttäjä (tässä tapauksessa lapsiryhmä E) luo eräänlaisen ystävyysuhteen (tai muun sosiaalisen suhteen) mielikuviuksensa tasolla mediahahmojen kanssa. Suoninen ottaa esimerkiksi tilanteen, jossa tyttökirjan lukija ikäänkuin ystävystyy kirjan päähenkilön kanssa tai televisionkatsoja televisiohahmon kanssa. (Suoninen, 2004, 69.) Suoninen puhuu parasosiaalisista suhteista fiktiivisten hahmojen kanssa. *Pieni presidenttipelissä* kisaajat olivat kuitenkin todellisia henkilöitä, mutta silti mielestäni parasosiaalisuus -ajatus toimii myös tässä – todellisessa – tapauksessa. E-ryhmän nuoret ottivat ohjelman lapsikisaajat omakseen ja ehkä jopa ihailivat näitä:

H: No miten nää lapset onnistui tässä tehtävässään?

Kaikki: Tosi hyvin, ihan hyvin.

E3: Ne osas olla kumminkin, ei ollu semmosia että ne ei ajatellu että nyt mä oon vaan ton puolella enkä oo kenenkään muun. (tyttö, 11)

E6: Ne oli kyllä kieltämättä aika puolueettomia. (poika, 11)

E1: Ne näytti niinku rennoilta. (tyttö, 11)

E2: Ne ei näyttäne siltä et jee nyt mä oon telkkarissa. (tyttö, 11)

E3: Ihan kun siinä ei ois ollu kameroita eikä mitään. (tyttö, 11)

E6: Mä luulen että ne ei välttämättä edes tiennyt olevansa telkkarissa (naurua). (poika, 11)

Samastumis-käsitettä on pitkään käytetty selittämään erityisesti lasten ja nuorten suhdetta mediasisältöihin ja mediahahmoihin. Samastumista on usein pidetty jopa välttämättömänä edellytyksenä mielekkään mediakokemuksen syntymiselle, sillä lapsen ei katsota voivan asettua toisen henkilön asemaan, vaan hänen täytyy elää mediakertomus itsensä kautta. Samastumisesta on yleisesti erotettu kaksi alalajia, samankaltaisuussamastuminen ja toivesamastuminen. Edellisestä puhutaan silloin kun henkilö samastuu mediatarinan

hahmoon, joka muistuttaa häntä itseään. Jälkimmäiseksi taas kutsutaan sitä, kun samastumiskohde on hahmo, jonka kaltainen lapsi itsekin haluaisi olla. Suonisen mukaan lasten ja nuorten parasosiaalisiin suhteisiin liittyy usein paljon sellaisia piirteitä, jotka on liitetty samastumiseen. Lapset ja nuoret solmivat parasosiaalisia ystävyys-suhteita (samastuvat?) henkilöhahmoihin, jotka muistuttavat heitä itseään: ne ovat esimerkiksi samaa sukupuolta kuin he itsekin, ovat saman ikäisiä (samankaltaisuussamastuminen) tai hieman vanhempia (toivesamastuminen). (Suoninen, 2004, 71-73.)

H: No oisittekste ite halunnu osallistua tämmöseen ohjelmaan?

E6: Ehdottomasti. (poika, 11)

Kaikki: Joo!

E3: Ja sitten tuntuu vähän niinkun etuoikeudelta jos ois päässy, kun kaikki ei kumminkaan pääse. (tyttö, 11)

E6: Hyvin harvat pääsee niinkun lapsena telkkariin. (poika, 11)

E5: Tai aikuisenakaan. (poika, 11)

Ehdokkaiden käyttäytymistä lasten kanssa suhteutettiin ja verrattiin päätöksentekoon ja poliittisiin toimiin. Keskusteltaessa lasten merkityksestä ohjelmassa A-ryhmässä vastattiin seuraavalla tavalla:

A2: Vähän siinä oli ehkä taas semmonen niinku et jos nyt joku ei osannu ollenkaan käyttäytyä tai olla niitten lasten kanssa ni tulee sellanen että ymmärtääkö ne lapsia muutenkaan ja osaako ne ottaa lasten asioita huomioon yhtään missään.. niinku päätösten teossa ja sellasissa. (nainen, 18)

Vaaleihin liittyvä televisio-ohjelma lasten kanssa vastasi mukavasti ehdokkaiden haluun tuoda esille pehmeitä puolia itsestään. Poliitikot tietävät, että esimerkiksi oman perheen esille tuominen mediassa saattaa sisältää riskejä, mutta toisaalta (omien) lasten kanssa näkyvillä oleminen kertoo äänestäjille poliitikon arvoista (Niemi, 2006, 267). Kyseessä on poliitikolle välttämätön tasapainoilu: yksityisyydestä ei ehkä haluta kertoa paljoa, mutta toisaalta jotakin kontaktipintaa äänestäjille vaalien alla olisi tarjottava. Esimerkiksi Matti Vanhanen kirjoitti blogissaan lasten kanssa viettämistään hetkistä. Tämä oli keino osoittaa, että hän ei ainakaan ole mikään kännykkäikä. Myös Sauli Niinistö varmisti isällisen puolensa *Viiden vuoden yksinäisyys* -kirjassaan kertoilemalla varsin avoimesti suh-

teestaan poikiinsa. (Niemi, 2006, 251-252.) Lisäksi *Pieni presidenttipeli* -ohjelman erityisavustajat varmasti osaltaan paikkasivat tätä isällisen tai äidillisen esiintymisen aukkoa.

5.4. Ohjelman merkitys lapsille

Lapsuutta yhteiskunnallisena ilmiönä tutkineiden Leena Alasen ja Marjatta Bardyn mukaan yhteiskuntatutkimuksessa lapset on *sukupolvisopimuksen*⁵ perusteella jätetty ”odotushuoneeseen”. Tieteelliset käsitteet ja metodit lapsuuden paikantamiseksi yhteiskuntaan puuttuvat. Heidän mukaansa lapsuutta koskeva tieto on yleensä aikuis- tai yhteiskuntakeskeistä ja -lähtöistä. (Alanen & Bardy, 1990, 11-12.) Raportin mukaan lapsia ei kuunnella, eivätkä he voi vaikuttaa heitä koskeviin asioihin, kuten esimerkiksi päivähoitoon liittyviin kysymyksiin. Raportin mukaan päivähoitoa rakennetaan eri aikuisryhmien välisissä kamppailuissa ja neuvotteluissa valtion, kuntien tai sosiaalitoimen kautta. Raportin mukaan ”Päivähoito on siinä määrin aikuisten asia, että jopa sen asiakkaina pidetään vanhempia, vaikka lapset viettävät päivänsä siellä”. Alanen ja Bardy puhuvat jopa lasten ”näkyttömyydestä” heidän omissa instituutioissaan. (emt., 55.)

Alasen ja Bardyn mukaan lasten aktiivisuuden arviointi aikuiselämän standardeista ja normeista käsin ja sen tulkitseminen aikuisten tavoille oppimiseksi tai passiiviseksi kulluttamiseksi jättää varjoon lasten arjen aktiivisen ja produktiivisen ulottuvuuden. Alasen ja Bardyn mukaan on muistettava, että lapset ovat lapsuuden tekijöitä eivätkä vain sen kuluttajia: koulussa, työn ja markkinoiden maailmassa, kotipiirissä ja perheen jäsenenä, yhdistys- ja järjestötoiminnassa, yhdessä muiden lasten kanssa. (emt., 86.)

⁵ Tämän yhteiskunnallisen ja kulttuurisen järjestyksen olennaisiksi piirteiksi lapsuuden politiikan näkökulmasta Alanen ja Bardy kiteyttävät kolme seikkaa: 1) sosiaalisen järjestyksen eriytynyt institutionalisoituminen, 2) alaikäisten riippuvuus aikuisväestöstä ja 3) vallan ja myötämääräämisen puute. (Alanen – Bardy, 1990, 90.)

Tuoreen lasten poliittisuutta⁶ ja lapsuuden syntyä koskevan Kallion väitöskirjan (2006) mukaan lasten poliittisuus ei kuitenkaan ole muutettavissa argumentaatioksi, ts. lasten on mahdotonta toimia aidon poliittisesti aikuisten rinnalla virallisissa skaaloissa. Kallion mukaan lasten valtaistamiseen ”ei riitä, että lapset otetaan mukaan aikuisten politiikkaan, vaan myös aikuisten on haluttava osallistua lasten politiikkaan”. Yhtenä esimerkkinä politiikasta Kallio mainitsee peruskouluissa toteutetut osallistamisen prosessit, joissa oppilaita on otettu mukaan koulun arkea koskevaan päätöksentekoon, kuten vaikkapa pohtimaan koulujen aulojen oleskelutiloja. Vaihtoehtoisin tilajärjestelyihin on usein päädytty oppilaskunnan aloitteesta. Tällaisen ’valmistelevan työn’ tunnistaminen osaksi valtaistamista auttaisi huomioimaan lapsia ja nuoria toimijoina perinteisestä poikkeavalla tavalla. (Kallio, 2006, 181.)

Ohjelman merkityksestä lapsille olisi varmasti parhaiten osanneet vastata itse lapsiavustajat, mutta heitä en työni missään vaiheessa haastatellut, sillä kuten jo aiemmin työssäni totesin, suurin osa näistä analyysini luokista syntyi vasta myöhemmin.

Missään ryhmässä lasten osallistumista ohjelmaan ei pidetty kyseenalaisena, joskaan koko ohjelmaakaan ei pidetty tiukan poliittisena. Ryhmässä A lasten mukanaolo ensin hiekkaman arvellutti keskustelijoita, mutta lopulta siinä ei nähty ”epäilyttävää henkeä”.

H: No mitä mieltä te ootte että kun on lapset poliittisessa ohjelmassa mukana?

A1: Se on vähän kakspiippunen juttu. Että niin toisaalta sillä tavalla varmaan saadaan ihmiset kiinnostuun politiikasta, mut toisaalta jos niitä niinku ylipuhutaan sinne ni ei sekään sitte.. että niinkun kuuluuko ne sitten sinne.. mut ei mua ainakaan häirinny tossa et siin ois ollu semmosta epäilyttävää henkeä. Toimii varmaan ainakin siinä inhimillistämässä. (nainen, 18)

Ryhmässä D lasten osallistuminen nähtiin oivana opetusmahdollisuutena lapsille – ja piinapenkin omaisena kokeena ehdokkaille. *Pieni presidenttipeli* -ohjelma oli ensimmäinen ”vaaliohjelma”, jossa lapset otettiin huomioon ja he saivat äänensä kuuluviin. Tie-

⁶ Tässä kontekstissa politiikalla tarkoitetaan arjenpolitiikkaa (*politics*) sen laajemmassa merkityksessä, eli ihmiselle luonnollisena tapana elää osana yhteisöään (vrt. *policy*, joka tarkoittaa yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnallista lapsipolitiikkaa). (Kallio, 2006, 42-43.)

tenkään tasavallan presidentti ei voi lasten asioihin sanottavasti vaikuttaa, mutta ajatuksena ohjelman tekoon olikin lasten näkökohtien esiintuominen ja osittain pyrkimys saada nuoriso kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista, ovathan nimittäin ohjelman lapsiavustajat seuraavissa presidentinvaaleissa jo äänestysikäisiä. Puhuttaessa lasten roolista ohjelmassa D-ryhmässä ajateltiin näin:

H: Mitä mieltä muuten ootte lasten osallistumisesta tämmöseen poliittiseen ohjelmaan?

D5: Siis kun asetetaan tästä tälle ja tälle tasolle näin että siinä on lapsia, lasten osuus pääasiassa, niin minusta se on ihan hyvä että näyttäkööt nää aikuiset siinä sitten. Kyllähän ne joutuu pikkusen teeskenteleen tai näytteleen, Sauli Niinistökin vähän parempaa kuin hän on --- (nainen, 76)

D2: Mun mielestä olis kauheen tärkeätä, että lapsille jo siis heidän tasonsa mukaisesti pienestä asti opetettais sillain, että politiikka ei oo mitään pahaa vaan se on yhteisten asioiden hoitoa, että se tulis semmoseks luontevaks ja luonnolliseks, että heidänkin pitää kantaa vastuunsa aikanansa niistä yhteisistä asioista. (mies, 76)

Kaikissa ryhmissä lasten osallistumisen ohjelman tekoon ajateltiin olevan hyödyllinen lasten tulevaisuuden kannalta.

D5: semmonen opetustunti ainakin näille ehdokkaille, mutta myöskin lapsille ja ihan varmasti tästä lähtien kun nää lapset seuraavat erilaisia vaaleja yhteiskunnassa, ne on kiinnostuneita ja siitä alkaa kasvaan sellanen polvi joka ehkä seuraa tarkemmin mitä yhteiskunnassa tapahtuu kun kuin ne jotka ovat jääneet ulkopuolelle, tää on jotenkin semmonen tasa-arvoistava ohjelma --- (nainen, 76)

Ajateltiin esimerkiksi, miten *Pienen presidenttipelin* kaltaisen ohjelman avulla lapset näkisivät, että ”eihän tää residenttipeli eikä politiikka, ei se olekaan niin likasta peliä kuin yleisissä tiedotusvälineissä välillä harhaanjohtavasti kuvataan” (D3). Lisäksi ryhmissä B ja C ajateltiin, että ohjelman avulla politiikka tulee lapsia lähemmäksi ja enemmän käsinkosketeltavaksi:

B1: Toi on ehkä niinku semmonen mitä lapset katsoo jos aattelee ni eihän nuoret, kovin nuoretkaan katso mitään asiaohjelmaa välttämättä et minkälainen Sauli Niinistö tai Tarja Halonen on, mut tommosta vois jäädä kyllä lapsi katsoon. (nainen, 40)

C4: Ja kyllähän ainakin niinkun lasten kannalta, kyllähän tää inhimillistää niitä presidenttejä joitten pärstät on tuolla kadun reunalla tai tulee sitten joitakin viralisia mainoksia tuolla niin kyllähän, eihän lapsi sitä ajattele et se on ihan oikee ihminen niin kyllähän tässä tulee vähän semmonen olo et se on oikee ihminen. (nainen, 44)

Pohdittaessa lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin ja politiikkaan ohjelman nähtiin olevan eräs mahdollinen kiinnostuksen herättäjä. Näin esimerkiksi ryhmässä C:

C3: Ei läheskään kaikki vielä, mutta osa viides-kuudesluokkalaisista alkaa jo pikusen kiinnostua yhteiskunnallisista asioista, että siinä mielessä, ja ikäluokka alkais olla niinku ensimmäisiä semmosia jotka vähän jo kiinnostuu ja saattaa televisiuutistenkin ääreen pysähtyä. (nainen, 44)

C2: Ehkä tää nimenomaan toimikin niin, että tää herättää niitten just viideskuudes-neljäsluokkalaisten kiinnostusta, jos ne vaan kattoo. (nainen, 48)

Ohjelmaa verrattiin myös TV1:n animoituun *Itsevaltiaat* -ohjelmaan. Esimerkiksi C-ryhmän mielestä ohjelma on tuonut ei niinkään politiikkaa vaan politikkoja lähemmäksi ja tunnistettavammiksi ihmisiksi.

Edellä esitettyjen seikkojen valossa mielenkiintoinen ja yllättävä seikka on se, että missään ryhmässä ohjelman vaikutuksen ei ajateltu yltävän kotikatsomoihin asti, vaan sen katsottiin jäävän visusti studion seinien sisäpuolille.

C1: Kiva kokemus niille lapsille jotka sai olla mukana tässä tekemisessä, että varmaan eniten vanhemmille ja sukulaisille niin ne seuraa että vilahtaako siellä... (nainen, 43)

B3: Se yleisö niin niille niinkun ensisijaisesti jotka oli siellä niinkun mukana että mä en tiedä tietenkin se vaikutus varmasti oli paljon vähäisempi niitä jotka kotisohvalla sitä sitten vaan ihan tekstiviestiä näpytellen niinku katteli... (nainen, 59)

Mutta mitä mieltä lapset itse asiasta olivat? Heidän mielestään *Pieni presidenttipelin* kaltaiset tv-ohjelmat olisivat hyödyllisiä heidän ikäisissään katsojia silmälläpitäen. He kokivat

ohjelman yleissivistävänä: jotta tiedetään kuka on Sauli Niinistö tai kuka olikaan Kekkonen.

H: No seuraatteko te ylipäänsä politiikkaa?

E1: Mä en ees tiää mikä se on. (tyttö, 11)

H: No jos ois tällöisiä ohjelmia mis ois lapsia ja poliitikkoja ni jos niitä tulis enemmän?

E6: Joo, tää on kyllä hyvä. (poika, 11)

E3: Se ois tosi tosi, sitten lapsetkin sais vähän enemmän tietää niistä ja eikä ois silleen että.. (tyttö, 11)

E5: Iskä, mikä on Sauli Niinistö? (poika, 11)

E5: Pappa, kuka se Kekkonen oli? (poika, 11)

H: No opitko sää esimerkiks E1 tosta jotain? Tuliko se jotenkin lähemmäks että mitä se presidentti nyt ehkä sitten kaikki ne sen tehtävät taikka, tuliko nää ehdokkaat nyt tutummiks?

E1: Vähän sillain että presidentti niinkun auttaa Suomea ja silleen, julkisuutta ja sillain, ei noi oikeen noi ehdokkaat tullu tutuiks, mutta ainakin mä tiän sit et ketä ne on. (tyttö, 11)

H: Puhutaaks teillä kotona? Puhuttekste vanhempien kanssa?

E5: Emmä ny sillain, että kiinnostais niin paljon, kumminkin mä oon vasta 11, että mitä mä en voi vaikuttaa siihen oikeen mitenkään, niin miks mun pitäis siinä olla jotenkin mukana? Mutta sillain niinkun että kumminkin mä tiedän enemmän siitä ja kun mä oon aikuinen niin sitten mä tiedän eikä mun tarvi mennä, isä mikä olikaan äänestys? (poika, 11)

H: Ja varmaan tommoset ohjelmat sitten vielä lisäis sitä..

E3: Ja tietoa ainakin niistä itse ehdokkaista ja sitten muutenkin koko eduskunnasta vois olla jotain juttua esim. (tyttö, 11)

Puhuttaessa lasten ryhmässä siitä, mistä lapset saavat tietoa presidenttiehdokkaista ja siitä puhutaanko näistä asioista kotona, lapset vastasivat että *Pieni presidenttipeli* -ohjelman kaltaiset ohjelmat ainakin lisäisivät kiinnostusta:

E6: Ja siinähan tulee näitten presidenttien todellinen luonne siinä esiin, joutuu olemaan tällöisissä ohjelmissa lasten kanssa. (poika, 11)

E5: Näytti ihan niinkuin Tarja Halonen ei oo niinkun paljoo niinku lasten kans tai sillain että.. Ei se vaan ollu mukana sillain hausvasti. (poika, 11)

Opit tuntuivat menneen melko hyvin perille, niin tuttavalliseen tyyliin lapset ehdokkaista puhuivat. Keskusteltaessa ”*Laps’ Suomen*” -peliosioista lapset päivittelivät Sauli Niinistön lapsuudenkuvaa seuraavasti:

E4: Se oli tosi hauska kun siinä oli niitä hauskoja kuvia. (poika, 11)

E5: Niin ja ei oikeen arvannu että joku olis joku. (poika, 11)

E3: Niin ja se kikkurapäinen olis ollut Sauli, se näytti jotenkin ihan naiselta! (tyttö, 11)

E6: Mää meinasin saada tyyliin shokin. Herranen aika että ei toi voi olla Sauli! (poika, 11)

Tyhjentävä vastaus ohjelman merkityksestä lapsille tuli heiltä itseltään:

H: Opiteko te jotain politiikasta uutta tässä tän ohjelman perusteella?

E6: No ihan aavistuksen, vähän sillai puoliks vähän niinkun tyyliin mainosta siinä että kun kysymyksiä vastas sillä tylillä että sai itsensä näyttämän muita paremmalta. (poika, 11)

Kaiken kaikkiaan peliosiot, joissa lapset esittivät kysymyksiä ehdokkaille, olivat ohjelman onnistuneinta ja mieliin painuneinta satoa. Myös ne peliosiot, joissa saatiin nähdä tai kuulla ehdokkaista jotain henkilökohtaista, olivat kiiteltäviä. Tällainen osio oli esimerkiksi *Laps' Suomen*, jossa saatiin kuulla ehdokkaiden itse laatimia lapsuusmuistoja ja samanaikaisesti nähdä ehdokkaan lapsuuskuva.

6. ”PIENI PRESIDENTTIPELTI” – EHDOKKAILTA VAADITTAVAT OMINAISUUDET

6.1. Autenttisuudesta tarkkaan laskelmointiin

Jo Aristoteles totesi, että hyvän viestinnän täytyy vedota ihmisiin kolmella ulottuvuudella. Niistä käytetään nimityksiä *eetos*, *paatos* ja *logos*. *Eetos* tarkoittaa sitä, että viestin vakuuttavuus vaihtelee sen mukaan kenen suusta se kuullaan; *paatos* on kykyä vedota tunteisiin, panna ihmisissä jotakin liikkeelle. *Logos* on kykyä vedota järkeen ja rakentaa loogisia perusteluketjuja. (Karvonen 2000a.)

Luonteeltaan emotionaaliset päätelmät ovat tärkeä osa nykyajan politiikkaa. Äänestyspäätöstä tehtäessä esimerkiksi ehdokkaan luotettavuus, vilpittömyys, lämpö ja välittäminen saattavat mennä jopa vaaliteemojen ohi, sillä niistä on helposti saatavilla tietoa ja niiden arvostelu on helpompaa. (Kemiläinen, 1998, 126.)

Tv-ohjelma *Dallasia* tutkinut Ien Ang puhuu emotionaalisesta realismista (’emotional realism’). Taustalla on ajatus, että tekstiä (esitystä) voidaan tulkita monin eri tavoin. Angin määrittelyn ensimmäinen taso on denotatiivinen taso eli sanatarkka kerronnan tulkinta: esimerkiksi henkilöiden väliset keskustelut, heidän tekonsa ja heidän käyttäytymisensä toisiaan kohden. Tämä taso ei Angin mukaan ole todenmukainen. Toinen tulkinnan tapa on konnotatiivinen, jossa esitystä assosioidaan ja sovelletaan. Tässä tulkintatavassa esityksestä löydetään tartuntapintoja, joista voi ammentaa itselleen sopivia asioita. Kun toisille *Dallas* oli ”täysin epärealistinen ja kaukana todellisuudesta”, toisille se oli todenmukainen ja ”elämästä poimittu”. Angin tulkinnan mukaan konnotatiivisella tasolla yleisö tekee emotionaaliset tulkinnat ja täten hänen mukaansa Dallasin realismia voidaan kutsua emotionaaliseksi realismiksi. (Ang, 1991, 41-45.)

Keskusteluissa nousi esiin muutamia ehdokkailta vaadittavia ominaisuuksia, joita ryhmissä pidettiin tärkeinä. Autenttisuus oli yksi näistä. Esittäessäni seuraavanlaisia kysymyksiä: 'kuka ehdokkaista onnistui ohjelmassa parhaiten?' tai 'kuka ehdokkaista tuntui aidoimmalta?' sain samantyyllisiä vastauksia kuin esittäessäni kysymykset ''kuka ehdokkaista pärjäs huonoimmin?' tai 'tuliko jostain ehdokkaasta esiin jotain yllättävää?'. Yhteistä näille kysymyksille oli se, että niihin annetut vastaukset palasivat lähes aina samaan teemaan: autenttisuuteen tai toista kautta kiertäen, teennäisyyteen ja laskelmointiin. Autenttisuus-puhetta nousi useasti esiin myös ilman kysymystäni.

Luotettavimpana ehdokkaana kaikissa keskusteluissa pidettiin Bjarne Kallista. Luotettavuutta perusteltiin Kalliksen rennolla esiintymisellä sekä *Pieni presidenttipeli* -ohjelmassa että aiemmissa vaaliohjelmissa ja tässä tapauksessa myös sillä, että hän kristillisdemokraattisen puolueen edustajana myönsi valehdelleensa samana päivänä ("*Milloin valehtelit viimeksi ja mitä? – Tänään*"). Pienen puolueen ehdokkaana hänellä ei liioin ollut mitään "menetettävää". Esimerkiksi ryhmässä D keskustelua kirvoitti kysymys "*Miten tärkeää teidän mielestänne on nähdä poliitikon takana oleva ihminen?*".

D1: --Yhdyn siihen mitä toi D4 sanoi, että kun kaikki ehdokkaat osais olla yhtä nokkelia ja luonnollisia kuin Kallis, niin ohjelmat olis paljon rikkaampia, koska tota siinä täytyy uskaltaa olla joskus vähän semmonen.. jos kristillinen uskaltaa sanoo, että mä valehtelin tänään, niin se on vaan huvittavaa kansasta ja silloin sitä ohjelmaa katotaan ja kuunnellaan paljon enempi kuin se kun että jos sen sanoo joku muu. (nainen, 75)

Matti Vanhasen esitystä pidettiin onnistuneena muun muassa sen vuoksi, että *Pieni presidenttipeli* -ohjelmassa ei tarvinnut esittää poliittisia mielipiteitä.

A1: Se oli ehkä jotenkin rennompi kun yleensä mitä on ollu. (nainen, 18)

A3: Niin kun ei tarvinu sanoo mitään mielipiteitä. (mies, 18)

A1: Niin joo (naurua). (nainen, 18)

Sauli Niinistöstä nähtiin ohjelmassa uusia, pehmeämpiä puolia. A-ryhmässä ohjelmassa esiintymistä vertailtiin vaalimainoksiin:

A2: Mulle ton ohjelman perusteella tuli Niinistöstä aika erilainen kuva kun se sen vaalimainoksissa kun se seisoo siinä ni se ei vaikuta musta kovin niinku edustavalta, se vaan niinku on semmonen kauheen jotenkin hyökkäävän tuntuinen ja silleen, mutta tossa se sit käyttäytyi kauheen miellyttävästi ja karismaattisesti kun mä en oon ennen nähny Niinistöä esiintymässä televisiossa tai muutenkaan livenä niin se muutti aika paljon mun käsitystä siitä. Mutta pelkästään sen käsityksen sen karisman takia en äänestä mutta siis se kuitenkin muutti sitä käsitystä. (nainen, 18)

Soinin kohdalla onnistunut esiintyminen ja autenttisuuden tuntu syntyivät selkeän ja helposti ymmärrettävän (populistisen?) puheen pohjalta. Esimerkiksi D-ryhmässä oltiin sitä mieltä, että ”Soini on rehellinen, se on pakko myöntää, se sanoo mitä hän on, miks hän tääl on residenttiehdokkaana”. (D3) A-ryhmän mielestä Soini oli ehdokkaista aidoimman oloinen, koska ”se sanoi suoraan asiat, ei ruvennu sillain pyöritteleen niitä” (A3).

Autenttisuus ja totuudenmukaisuus voivat myös kääntyä vastaajaansa vastaan. Esimerkiksi useissa ryhmissä kummaksuttu vastaus saatiin kuulla Arto Lahdelta. Lapsiavustajan kysymykseen ”Milloin itkit viimeksi?” Lahti vastasi: ” Usein, lähes joka ilta.” A-ryhmässä pohdittiin vastausta näin:

A1: Näki ihan selvästi että ketkä oli ollu paljon mediassa, ketkä osas sen homman, et esimerkiks se Arto Lahden paljastus että se itkee melkein joka ilta ei varmaankaan auttanu sen äänten saamista millään tavalla (naurua). (nainen, 18)

Myös Henrik Laxin vastauksia ihmeteltiin. Esimerkiksi hänen vastauksensa lapsiavustajan esittämään kysymykseen ”mitä pelkää elämässä?” Lax mietti vastausta huomattavan pitkään, ja lopulta hän totesi: ”yksinäisyyttä”. Tämän vastauksen perusteluja Laxilta tivattiin myös seuraavan päivän vaalipaneelissa. Ryhmässä C vastaus kirvoitti pohtimaan, johtuiko vastauksen hitaus kenties kielivaikeuksista ja onko presidentille hyvä asia, jos hän pelkää yksinäisyyttä. Ryhmässä D ajateltiin, että pitkällä mietintä ajalla ehdokas haki jotain yleisesti hyväksytyä syytä.

Autenttisuuden ja totuudenmukaisen – vaikei edellä esitetyn valossa välttämättä suotuisan – esityksen vastakohtana nähtiin ehdokkaiden selvä politiikanteko ja tarkasti laskelmoitu esiintyminen. Näin esimerkiksi ryhmässä D:

H: Luuletko että ne mielikuvat on oikeita vai onko ne aina tehtyjä?

D4: No kyllä ne monen kohdalla on tehtyjä, ei siitä pääse mihinkään. (nainen, 61)

Muutamit ehdokkaiden vastaukset tuomittiin oitis laskelmoituna ”äänten kalasteluna”. Kysymykseen ”miten lasten kysymykset mielestänne onnistuivat?” ryhmässä A keskustelu kiertyi muutaman ”ne oli aika yllättäviä” -vastauksen jälkeen teennäisyysdiskurssiin pohdittaessa Laxin vastausta kysyttäessä hänen lempiainettaan koulussa:

A4: Jäi mieleen se jotenkin kun tää Lax alkoi miettiä sitä ainetta ja sit se sanoi sen suomen kieli ni tota on kyllä vähän jo niinku mainosta et niinku suomenruotsalainen puolue ja sit.. hakikse kannatusta vai mitä? (mies, 18)

A2: Kun se mietti sitä niin pitkään niin se herätti aika paljon epäilyksiä. (nainen, 18)

A1: Mun mielestä se oli kyllä ihan kalastelua. Mä en usko että se on ollut sen lempiaine. (nainen, 18)

B-ryhmässä huomattiin paikka, jossa ehdokas olisi voinut ”kalastella” tai ”vetää kotiinpäin”, ja oltiin jopa yllättyneitä, kun näin ei kuitenkaan käynyt. Kysymykseen ”kuka ehdokkaista yllätti positiivisesti?” vastattiin seuraavalla tavalla:

B4: Se oli musta yllättävin vastaus, nyt vielä varmistin minkä jo sunnuntaina huomasi, että toi Laxin lempiruoka se oli se thaikeitto et se ei ollukaan lohi. (naurua) (mies, 57)

B2: Se ei vetänyt siinä kotiinpäin. (naurua) (mies, 43)

C-ryhmässä kysymys ”mitä mieltä olette äskeisestä ohjelmasta?” laajeni hyvin pitkäksi keskusteluksi, aina teennäisyysdiskurssiin saakka, ilman tutkijan johdattelevaa kysymystä.

C3: Mua taas ärsytti siinä kun Vanhanen laittoi sen käden siihen olkapäälle, musta se oli niin teennäinen!(nainen, 44)

C?: Joo, samaa aattelin. Se oli laskelmoitu et hän laittaa just siinä kohtaa.

*C2: Se on niinku menee lapsi sylissä valokuvaan, että minä olen näin hyvä maan-
isä. (naurua) (nainen, 48)*

Tarja Halosen lapsuustarinan ja lapsuuden valokuvan nähtiin olevan tarkasti laskelmoitu-
ja valintoja. Esimerkiksi ryhmässä B asiaa pohdittiin näin:

B4: Mikäs se oli se Tarjan, Tarjan lapsuusmuisto?(mies, 57)

B3: No se Helsinki ja pommitusten jälkeinen ja... (nainen, 59)

B2: Ja kuinka pikkuhiljaa... (mies, 43)

B4: Patsaan edessä (mies, 57)

B3: Joo mut siinäkin oli (nainen, 59)

B4: Ässä rykmentin... oliko haettu? (mies, 57)

B2: Kalliassa. Vähän tuli semmonen pikkusen niinkun mietitty asia. (mies, 43)

*B2: Siinä piti kytkee tietysti se ässä rykmentin patsas ja sodan runtelema ja sitten
maailma parantuu. (mies, 43)*

*B4: Muutama ääni niiltä, niiltä tota kepulaisilta vanhoilta rouvilta jotka ei voi
äänestää eronnutta Matti Vanhasta. (mies, 57)*

Karvosen (2000b) mukaan kansan valitsemaan edustajaan kohdistuu ristiriitaisia vaati-
muksia: hänen on oltava yksi meistä, mutta paras meistä. Karvosen mukaan samastumi-
nen ja omaksi kokeminen on helpompaa, mikäli poliitikko ilmentää olevansa yksi meistä
kansalaisista eikä herraeliitin jäsen. Tosin samalla poliitikon on oltava muita etevämpi
ollaksen kelvollinen meitä johtamaan. Tämä on hankala yhtälö: olla tavallinen ja kuiten-
kin erinomainen.

Tarja Halonen on antanut kasvot 2000-luvulla niin suosituille ”tavikselle”; hänelle on ol-
lut tärkeää olla ”yksi meistä”. Halosen arki-imagoa kuvastavat esimerkiksi alennuskorien
penkominen, vaatimattoman siirtolapuutarhapalstan hoivaaminen ja tuulipuvussa ja lip-
palakissa esiintyminen. (Niemi, 2006, 234.) Myös jo tutuksi tullut grillikäynti presiden-
tinvaalien voiton selvittyä vahvistaa edelleen Halosen tavis-imagoa.

Politiikassa tavallisuus näyttää olevan tämän ajan trendi. Ilmiötä selittää kritiikin enna-
kointi. Julkkikset ja poliitikot ovat kansan silmissä eri tasolla ja näyttäytyvät meille ”toi-
sina”. Sen sijaan esimerkiksi tosi-tv -julkkikset ovat samalla rajalla yleisön kanssa ja he

ovat ”keitä tahansa meistä”. Tähän jälkimmäiseen joukkoon poliitikot pyrkivät siinä ajatuksessa, että jos poliitikko nähdään tavallisena, arkea ymmärtävänä ja vaikuttamisesta kiinnostuneena kansalaisena, hän leimautuu epätodennäköisemmin omaa etuaan tavoittelevaksi, kansan varoilla mällääväksi ”herraksi”. (Niemi, 2006, 237.)

Itse olen jossain määrin eri mieltä tavallisuuden tehokkuudesta. Näen, että pikemminkin kuin yksi meistä, presidentin olisi oltava parempi kuin me. Esimerkiksi näissä vuoden 2006 vaaleissa jo nähtiin, että kun Halonen laskettiin kansan pariin ja Niinistö puolestaan nostettiin jalustalle, ei tavallisuuden voima ollut niin vahva kuin mihin Halosen leirissä ehkä oli luotettu ja vaalit osoittautuivat tiukemmiksi kuin mitä oli etukäteen ennusteltu. C-ryhmässä muistettiin Tarja Halosen kampanjan katumainoskuvat, joissa hänen kuviaan oli käsitelty melko paljon. Näitä kuvia analysoitiin laajasti myös iltapäivälehdissä. C-ryhmän mielestä kuvien täydellisyys riiteli Halosen tavis-imagon kanssa:

C4: Mun mielestä Haloselle on tullut jotenkin niinkun tietysti kun se nyt on kuus vuotta ollut presidenttinä niin näkyy joissakin tilanteissa just se semmonen laskelmoitu imago jonka muut on luonu sille ja sen pitää pitää se, mä en nyt osaa sanoo mitään tilannetta mut joskus aattelee että toi.. esimerkiks ny se vaalimainos, että miks sen piti olla niin että ei rypyn rypyyä... (nainen, 44)

C2: Aivan ja siniset silmät! (nainen, 48)

C4: Että miksei se ite sanonu että nyt meni kuulkaa vähän yli että en oo enää kolmekymppinen, heh. Eikä tarvi olla kolmekymppinen. (nainen, 44)

C2: Kyllä. (nainen, 48)

C4: Että miks suostuu semmoseen että, varsinkin kun se on ollut vähän imagoltaan mun mielestä aikasemmin just semmonen että kaupakassi... (nainen, 44)

C2: Niin sellanen rähjäsen näkönen! (nainen, 48)

6.2. Omakohtaisesta tuttuudesta kohti julkista imagoa

Tuttuus voi olla yksi merkittävä tekijä äänestyspäätöstä tehtäessä. Vuoden 1996 europarlamenttivaalien äänestyskäyttäytymisen affektiivisia eli tunteisiin perustuvia puolia tutkinut Marjut Kemiläinen liputtaa tutuksi koetun ehdokkaan puolesta. Kemiläisen mukaan äänestäjä haluaa tuntea ehdokkaan ainakin jollain tasolla. Samastuminen ehdokkaa-

seen voi tapahtua hyvinkin pienten yhtäläisyyksien avulla. Ideologisen läheisyyden ja asiakysymyksiin suhtautumisen lisäksi ne voivat olla jotain muuta, kuten esimerkiksi kuuluminen samaan ikä- tai sukupuoliryhmään. Jopa harrastusten ja elämäntavan samankaltaisuus voi olla riittävä syy äänestää. (Kemiläinen, 1998, 143.) Samaan sukupuoliryhmään kuulumisen sanotaan olleen vuoden 2000 presidentinvaaleissa yksi voiton Tarja Haloselle ratkaisseista tekijöistä. Ehdokkaina toisella kierroksella olivat Esko Aho ja Tarja Halonen.

Tuttuus nousi keskusteluissa yllättävän merkitykselliseksi ja konkreettiseksi tekijäksi. Näin oli eritoten D-ryhmässä, jossa kaksi ryhmän jäsenistä tunsi Tarja Halosen ammattiyhdistysliikeajoiltaan:

D1: --- mulle on kyllä muodostunut Tarjasta ihan oma käsitys ja se on jo tuolta ammattiyhdistysliikkeestä me on oltu kummatkin konttoristeja ja istuttu liittokokousta --- (nainen, 75)

D5: --- mää tunnen Tarjaa niin paljon että mä voi oikeestaan näihin muihin mitenkään luottaa, mutta Tarjaan koska me oltiin, mä olin metallityöväen liitossa sillon kun Tarja oli SAK:ssa --- (nainen, 76)

Tuttuuden ei tietenkään tarvitse olla henkilökohtaista, vaan se voi juontua tiedotusvälineiden kautta.

Henkilöiden todellisen luonteen vastaavuus julkiseen imagoon herätti kahdenlaista keskustelua: yhtäältä ajateltiin, että henkilö saattoi oikeasti olla ”mitä lämpimin ihminen”, mutta työimagon nähtiin olevan kova ja varautunut. Toisaalta taas nähtiin, että julkinen imago olisi se kaunistellumpi puoli ja todellisuudessa ehdokas olisikin tylympi. Kysymykseen ”oliko jonkun ehdokkaan esiintyminen tehdyn tuntuista?” Sauli Niinistön kohdalla B-ryhmässä vastattiin näin:

B3: Niin mä en tiedä kun en häntä tunne henkilökohtasesti että voi olla että hän ihan niinkun ystäväpiirissä on, voi olla mitä lämpimin ihminen mut jotenkin hänen tää työimagonsa on aina ollu hyvin semmonen varautunut, asialinjalla pysyttelevä, tiukka sillain et hän niinkun piti sen saman roolin et ehkä tossa oli vähän niinkun ristiriitaa et jos hänen ihan se oma minänsä olis pehmeempi ystävien,

perheen parissa ni hän ei oikeen nyt sit tiedä mitä minkänäköstä roolia niinku tässä et ihan selvästi hänellä on useita rooleja.. ja tää nyt oli semmonen poliitikon ja joviaaliksi tekeytyvän ihmisen niinku semmonen välimuoto mun mielestä että kun ei ollut mitään asiakysymksiä sillain niin se ei sillain niin sopinu tähän mut ettei hän mitenkään ylioikosesti mun mielestä että niissä luonteensa puitteissa mun mielestä ihan ihan ok. --- (nainen, 59)

Jos samassa ryhmässä Sauli Niinistön ajateltiin oikeasti olevan ”mitä lämpimin ihminen”, Halosen sen sijaan nähtiin toimivan päinvastaisesti eli hänen esiintymisensä nähtiin olevan muokattu todellisuutta suotuisammaksi.

H: No onko joku ehdokas tehdyn tuntunen et sille on imagot valmiiks ja...

A1: Mä satuin kattoon joltain tv-kakkoselta semmosta henkilökuva Halosesta ja sitten että siinä kauheesti moitittiin sitä että se, että Halonen ei oo yhteistyökykyinen ja tiuskii alaisilleen ja niin jotenkin se oli aika pahasti ristiriidassa sen semmosen koko kansan presidentin tai kanssa ja jotenkin muutenkin tulee välillä että se Halosen julkisuuskuva voi olla ehkä vähän turhankin silonen että se ei oo, ei varmaan noista kyllä kukaan oo ihan sitä mitä julkisuudessa näyttää, mut siinä ainakin mulle tuli vähän semmonen että nyt yritetään kyllä olla vähän muuta kuin oikeesti ollaan. (nainen, 18)

H: No miten hän onnistui tässä ohjelmassa?

A1: No olihan se siellä kohtuullisen rento, mutta mua vähän häiritti se että yritti ite mennä yritti mun mielestä ite olla pääosassa et se jotenkin toi ittensä turhan paljon esille ja se ei antanu niille sen avustajille tilaa, vaikka varmaan tässä ohjelmassa oli niinkun semmonen rento meininki ideana. (nainen, 18)

Myös esimerkiksi C-ryhmässä Tarja Halosen liikaa yritystä tai kilpailuhenkisyttä arvoستettiin. Käytöksen koettiin olevan epäsopeva tähän ohjelmaan.

C4: Se oli mulle yllätys että Halosella oli niinkin suuri kilpailuvietti, sen niinkun näki siinä että se oli, se oli niinkun ihan selvästi ihminen jolla on kilpailuvietti, siis semmonen joka ei niinku, se ei pystyny antaan sille lapselle tilaa ollenkaan. Sille oli niin tärkeä se... (naurua) (nainen, 44)

C1: Se ei varmaan vaan pysty. (naurua) (nainen, 43)

Näiden presidentinvaalien persooniin kohdistuvan keskustelun avaajana toimi *Suomen Kuvalehti* (3.11.2005), joka julkaisi Johtamistaidon opistolta tilaamansa arvion suurimpien puolueiden ehdokkaiden johtamiskäyttäytymisestä. Lehden kannessa kerrottiin Halosen olevan sietämätön, Niinistön kärsimätön ja Vanhasen epärealistinen. Testin tulos

pohjautui ehdokkaiden kanssa työskennelleiden henkilöiden arvioihin. Toimittaja Pekka Ervastin mukaan testi paljasti Halosen olevan tasavallan pirttihirru, joka ei arvosta tai kuuntele työtovereitaan ja alaisiaan, vaan hän jyrää oman kantansa voimalla läpi. Ervastin mukaan Halosen kampanjatoimiston välittämä muumimammaimago ei vastannut testin luomaa kuvaa. (Pitkänen, 2006, 206-207.)

Myös Tarja Halosesta YLE TV1:n *A-Piste* -ohjelmaan (19.12.2005) tehdyn henkilökuvan perusteella yleisö sai kuulla lisää negatiivissävyytteisiä puolia sekä Halosesta kuten muistakin ehdokkaista. Halosen ”muumimammaimago” asetettiin kyseenalaiseksi ryhmien B ja C keskusteluissa:

B1: Ja sit toisaalta se tapa mitenkä hän jossain niistä puhui Timo Soinille niin oli vähän semmonen että tee nyt näin kun minä käsken. Se oli vähän semmonen pistävä. (nainen, 40)

B4: Kun ne pääsee valtaan, sen jälkeen miehet on ihan... naurua... (mies, 57)

B3: Ei kanssa mitään muumimammamaista fiilistä tullut et, ettei sellasta pehmeitä äidillistä. (nainen, 59)

B2: Pikku Myymäistä ennemminkin! (naurua) (mies, 43)

B3: Näähän tästä muumimammaimagostahan on lehdet kirjoittanut et se on ihan (naurua) niinkun myyttiä, että hän itseasiassa on ihan henkilöahmona vähän toisenlainen että entiedä sitten mistä se... (nainen, 59)

B2: Muumimamma on tullut. (mies, 43)

B3: ..myytti on syntynyt... (nainen, 59)

B2: Ulkoa..(mies, 43)

B3: ulkoasusta niin. (nainen, 59)

B2: Käsilaukku... (mies, 43)

B4: Käsilaukku joo. (mies, 57)

On mielenkiintoista, että televisio-ohjelmien (ja seuraavan päivän lehtikirjoittelun) vaikutus on näinkin nopeaa, sillä jos kuukautta aiemmin oltiin yhtä mieltä Tarja Halosen mukavasta muumimamma-imagosta, nyt jo ihmeteltiin sitä, mistä moinen imago aikanaan oli saanut alkunsa. Tämänhetkisessä mediakyllästetyssä yhteiskunnassa olemme siis koko ajan alttiita vaikutteille. Yllätyksenä koen kuitenkin sen, miten tarkasti ja suodattamatta ihmiset poimivat median tarjoamia esityksiä.

C1: Tai se mikä nyt on Halosta julkisuudessa arvosteltu että se on päällepäsmäri ja on hyvä yhteistyössä jos kaikki tekee just niinku hän. Tää tuki sitä näkemystä. (nainen, 43)

C2: Halosen, Halosen pukeutuminen oli ihan nappi juttu. (nainen, 48)

C4: Se oli tyylikäs, mutta eihän sekään ollu toisaalta kauhen rento. (nainen, 44)

C2: Ei, mutta miten nainen voi sitten rennosti pukeutua. (nainen, 48)

C1: Oman tyylinsä mukaan. (nainen, 43)

C3: Lippis puuttui. (naurua) (nainen, 44)

Myös Sauli Niinistön esiintymistä heijasteltiin median antamiin esityksiin:

B3: Et jotenkin Sauli Niinistöstä niinku aateellen pankkimies, lakimies... (nainen, 59)

B4: Tai voideltu kenties... (mies, 57)

B3: ...niin niin puolivilli poikamies niin tota jotenkin mun mielestä hän pärjäs ihan yllättävän hyvin, pikkusen semmost oli kans semmost ehkä teenn... no... (nainen, 59)

Matti Vanhasen esiintymistä puolestaan rinnastettiin hänen edustamaan puolueseensa:

B4: Kato Matti meni niinku se olis menny kato maalaisliiton, kepun tupaillassa kansantanhua pöydän ympäri, samalla tavalla se vei kato jotain pientä kansallispukuista tyttöä siinä lallalallallaa (naurua). (mies, 57)

Monilla tutkimukseeni osallistuneilla katsojilla oli hyvin selvät ennakkokäsitykset ehdokkaista. Täten ohjelmassa nähtyä peilattiin jo olemassaoleviin käsityksiin ja mielikuviin eli imagoihin. Ohjelma saattoi tarjota ehdokkaista uusia puolia, mutta se saattoi myös vahvistaa olemassaolevaa imagoa. Pohdittaessa, kuka ehdokkaista yllätti positiivisesti, B-ryhmässä ajateltiin myös näin päin:

B1: Samaa määkin ajattelen et tossa ehkä nimenomaan toisinpäin et tuli jostakin.. no mä en oikeestaan tunne tätä Arto Lahtee, mut semmonen kuva mikä on ollut aika semmonen tosikko niin toi kyllä niinku vahvasti sitä käsitystä että enemmän just samallailla kun B2:llakin, vahvasti sitä ihmistä. (nainen, 40)

Heidi Hautalan kohdalla maailmankatsomus nostettiin vahvimmin esiin muihin ehdokkaisiin verrattuna:

C3: Mutta jokaisen teemasta ei ollu kirjaa. Kaikki ei saanu niinku henk koht joutain vitsiä. Oishan ne voinu Heidillekin antaa jonkun viherpiipertäjän jutun tai jonkun. (nainen, 44)

B3: Jotenkin ois voinu kuvitella et toi Heidi Hautala et kun hänen ne arvonsa ja nää lapset ni ne ei jotenkin tullut tossa ne semmoset pelastakaa maailma-ajatus ni ei oikeen must tullu tossa esiin et siin ei ollu sellasta... (nainen, 59)

Keskusteluissa nousi esiin mielenkiintoisia vertauksia todelliseen elämään ja ohjelmassa nähtyyn poliitikon käyttäytymiseen. Ohjelmassa tehdyt ratkaisut siirrettiin ja muokattiin helposti sopiviksi todellisen elämän kanssa. Esimerkiksi ryhmässä A vertailevaa puhetta viritti kysymys ”miten tärkeää on nähdä se oikea ihminen siellä poliitikon takana?”.

A2: Must oli mielenkiintonen kohta kun siinä on se lentokonehomma ku Niinistö kauheesti koko ajan. Kun Niinistö koko ajan sano aina että mää vedän mää vedän ja löysää sä, että koko ajan se niinku oli se joka sanoi et niinku mitä tehdään ja sitten.. olikse ny sitten... (nainen, 18)

H: Se oli Lax.

A2: Joo, ni se sit koko ajan vaan totteli kiltisti Niinistöä ni musta oli mielenkiintosta mieltä et niinku onksne oikeesti monessa muussakin asiassa semmosia että Lax tekee mitä käsketään ja Niinistö taas pomottaa muita. (nainen, 18)

A1: Niinistö on se jollon näkemystä ja muut tekee sen mukaan. (nainen, 18)

Samaan vastaukseen päädyttiin myös ryhmässä B. Kysymyksiin ”missä asioissa ohjelma mielestänne palveli parhaiten? Oliko se tiedonanto, asia vai inhimillistäminen vai mikä?” vastattiin seuraavalla tavalla:

B2: Jonkun verran varmaan tietysti peilas myös tätä niinkun henkilön luonnetta ja niinkun miten se erityyppisten ihmisten kanssa tulee toimeen sitten että... (mies, 43)

B4: Joo. Joo-o. Ja vaatii vähän sukkeluuttakin sanaleikkiin. (mies, 57)

B3: Ja ihan semmosta piilo..just tää vedä, löysää... (nainen, 59)

B4: Joo, joo. (mies, 57)

B3: Et kuka oli se joka antoi niitä ohjeita ja kuka siellä sitten löysäs ja koitti vetää ni kyl must tuli heti niinku se semmonen johtaja... (nainen, 59)

Katsojilla oli ehdokkaista ennakkokäsitykset ja jo olemassaolevat kehykset kullekin ehdokkaalle. Tutummilla ja kauemmin poliitiikkona työskennelleistä ehdokkaista – kuten Matti Vanhasesta, Tarja Halosesta, Heidi Hautalasta tai Sauli Niinistöstä – käsitykset olivat vahvemmat kuin vaikkapa tuoreimmasta ehdokkaasta Arto Lahdesta. Silti esimerkiksi ryhmän B mielestä kaikki ehdokkaat ovat 'poskettoman kokeneita'.

B4: Mutta tota, onhan noi siis poskettoman kokeneita siis ne on käyny kaikennäköset tupailat ym. läpi et noi on tottunu oleen ihan minkälaisissa tilanteissa vaan et just noi revolverihaastattelut niinku semmosia, siis mikä oli se maanantaisin tuli se, TV1:llä se, niin kyllä ne selviää. En mä sen takia, niinku sikäli ollut kauheen yllättynyt. Ne on ammattilaisia! (mies, 57)

B3: Ne on ammattipuhujia! (nainen, 59)

B4: Ne on ollu eduskunnassa... ne pystyy puhumaan ihan mitä vaan, ihan mitä vaan. Ne on ammattilaisia. (mies, 57)

Ehdokkaiden esiintymisissä ei ollut suuria eroja, mutta Arto Lahden kokemattomuus nostettiin useassa ryhmässä esille. Hänen sanottiin olleen ”kuin puulla päähän lyöty” (B2), ”sellainen poissaoleva” (D2) tai ”sillain aika kökkö” (A3). Ajateltiin myös, että ”muut on saanu enemmän tai vähemmän jotain esiintymiskoulutusta” (B2). Toisaalta C-ryhmässä oltiin positiivisesti yllättyneitä, sillä ohjelmassa nähtiin ”se Arto Lahti, joka ekaa kertaa hymyili ja ihan nauroi” (C1). Uutena ja sitoutumattomana ehdokkaana hänellä ei myöskään ollut puoluetustaa eikä sen myötä viitekehystä tai kontekstia, mihin hänet olisi voitu liittää ja minkä pohjalta häntä olisi voinut helpommin arvioida.

Ehdokkaiden menneisyys nostettiin voimakkaasti esille ja sitä peilattiin ohjelmassa tehtyihin valintoihin ja ratkaisuihin. Menneisyyden taakka nostettiin voimakkaimmin esille Sauli Niinistön kohdalla. Hänen mainettaan painoivat yhä valtionvarainministerin ajat. Kysymykseen ”kumpi vaikuttaa enemmän äänestyspäätökseenne, asia vai tunne?”, ryhmässä B vastattiin seuraavalla tavalla:

B2: Ja siellä sikäli tavallaan niinkun mieltii tuota niin rupesin miettimään että ei se nyt ihan edes oo tää niinku omalla kohdallani puhtaasti niinku asiakysymykset

millä tehdään tällasta ennakkokarsintaa vaan siinä on mukana jo tunteellista tai tunnetta sikäli että kun ite miettii niin jossain mielessä vois ajatella et nää kolme pääehdokasta niin ei asiapuolella montaa semmosta isoo eroo sinne synny, mutta esimerkiksi Niinistön kuvaan vaikuttaa hyvin ratkaisevasti se valtiovarainministerin aika, rakkikoiria kun se räkätti ja räkätti ja niinkun penniä venytti ja kaikki tuhlaa ja hän täällä yksin pitää Suomea pystyssä ja vetää punakynällä yli ja niinkun se, vaikka se ei nyt enää liity missään muotoon niinkun presidentintehtäviin, mut niinku tavallaan semmonen. (mies, 43)

Myös Tarja Halosen vankka kannattajaryhmä D suhteutti Sauli Niinistön teot vahvasti menneisiin valtiovarainministerin aikoihin ja kaiken kaikkiaan esitys nähtiin hyvin negatiivisena:

D2: Takaumia... mulle tuli vaan mieleen tää Sauli Niinistön joku näistä television vaalimainoksista joissa mua kattoo sieltä televisioruudusta hirveen huolestuneen näkönen semmonen vähän harmaan näkönen kuva. Mies kattoo niin mulle tulee mieleen valtiovarainministeri joka on taas multa jotakin ottamassa pois. (mies, 76)

D5: Niin, vaativan näkönen ilme. (nainen, 76)

D4: Monta vuotta teki sitä. (nainen, 61)

D3: Mulla oli tähän asti että hän on rehellinen ja rehellisesti hän mikä on, nyt hän ei oo munkaan mielestä enää rehellinen ja se kävi tossa filmissäkin esille kun kameramies yritti hänen kasvojansa ottaa näkönsälle hän aina käänsi pois, ei hän katso koskaan kameraan. Vanhat viisaat sanoo, että sellanen ihminen on epärehellinen. (mies, 74)

6.3. Presidentillisen olemuksen problematiikka

Presidentiksi pyrkivän henkilön esiintymiseen heijastuu erityisodotuksia ja häneltä odotetaan jossain määrin erilaisia ominaisuuksia kuin vaikkapa kansanedustajaehdokkaalta. Kansalaisilla on vaihtelevia mielikuvia siitä, minkälainen presidentin tulisi olla, ja tähän luomaansa ideaaliin mielikuvaan he vertaavat ehdokkaita harkitessaan äänestyspäätöstään. (Ruonala, 1998, 42-43.)

Nimmo ja Savage ovat erottaneet ideaalipresidentin neljä pääimagotyyppejä seuraavasti:

- 1) Vahva johtaja (strong, decisive leader)
- 2) Empaattinen henkilö (empathic person)
- 3) Kunnian mies (man of honour and sincerity; a moral exemplar)
- 4) Puoluepoliitikko (partisan advocate; honest but not necessarily empathic).

(Nimmo ja Savage, 1976, 66-75.)

Nimmon ja Savagen luokittelu osuu melko lähelle omien tulosteni kanssa. Keskusteluissa presidentilliseen olemukseen liitettiin seuraavat ominaisuudet: korrekti käyttäytyminen (vrt. Nimmon ja Savagen empaattinen henkilö), edustuksellisuus (vrt. kunnian mies) ja johtajuus (vrt. vahva johtaja). Nimmon ja Savagen puoluepoliitikko - ominaisuus ei noussut keskusteluissa mainitsemisen arvoisesti esiin. Puoluepolitiikka taitaakin politiikan ja presidentinvaalien henkilöityessä jäädä yhä enemmän taka-alalle. Ehdokkailta vaadittiin kaikkia edellämainittuja ominaisuuksia, mutta todellisuudessa näiden kaikkien ominaisuuksien yhdistyminen samassa henkilössä lienee harvinaista. On huomionarvoinen seikka, että melkein kaikki Nimmon ja Savagen esittämät pääimagotyypit tulivat esille ”ei-tiukan-poliittisessa” *Pieni presidenttipeli* -ohjelmassa eli ohjelmassa, jossa lähtökohtainen tarkoitus ei ollut puhua politiikkaa. Tämä kertonee siitä, että jokainen katsoja löytää ohjelmasta jotain itselleen; lapset Katti Matikaisen ja hauskat leikit, aikuiset puolestaan presidentilliseen olemukseen yhdistettävät ominaisuudet.

B-ryhmässä syntyi erimielisyyksiä presidentille sopivasta käytöksestä. Yhtäällä oli ajatus, että edustuksellisen hahmon olisi harkittava julkisia tekojaan tarkasti. Toisaalla taas spontaanit tilanteisiin tarttumiset nähtiin inhimillisenä ja jopa suotavana käytöksenä.

B3: Mun mielestä varsinkin niinkun presidentin et on valtaoikeuksia sitten enemmän tai vähemmän niin kuitenkin hän on aika lailla myöskin semmonen edustuksellinen hahmo Suomen politiikassa että siinä mielessä mun mielestä hän edustaa persoonallaan myöskin. Että täytyy tietää missä menee kenenkin kravatteja oikoon. (nainen, 59)

H: Entäs muut?

B4: Se on inhimillistä se, se on inhimillinen piirre jos menee oikomaan jonkun kravattia... (mies, 57)

Vaikka keskustelujen perusteella ehdokkailta odotettiin aitoutta, raja sopimattomaan käytökseen osoittautui hyvin häilyväksi. Esimerkiksi ehdokkaiden osallistuminen poliittisiin viihdeohjelmiin herätti kahdenlaisia keskusteluja: yhtäällä sen ei nähty olevan sopivaa käytöstä, toisaalla taas sen nähtiin tuovan esille uusia puolia ehdokkaasta. Kysyttäessä mitä mieltä olette presidenttiehdokkaiden osallistumisesta poliittisiin viihdeohjelmiin, B-ryhmässä vastattiin näin:

B4: Ihan jees. Ensinnäkin ne on ehdokkaita eikä mun mielestä se ny oo presidentiltäkään niin kauhee. Miksei presidenttikin siis. Vaikkei se oiskaan presidentinvaalit ni miksei ne vois mennä johonkin semmoseen vähän puolivallattomaan juttuun mukaan presidenttinä ollessaan. (mies, 57)

A-ryhmässä jopa *Uutisvuoto*-ohjelmaan osallistuminen nähtiin kyseenalaisena.

A3: Sitä mä en kyllä ymmärrä kun siinä Uutisvuoto-ohjelmassa, mä en tiä onkse niinku sopivaa istuvan presidentin niinku osallistua semmoseen ohjelmaan, sitä mä oon vähän vastaan kyllä niinku. (mies, 18)

C-ryhmässä ehdokkaiden ja lapsiavustajien välisen yhteistyön suhteuttaminen presidentilliseen olemukseen herätti mielipiteitä puolesta ja vastaan. Eritoten C2 oli sitä mieltä, että presidentin ei tarvitse olla muuta kuin mitä hän on, kun taas C1:n mielestä käyttäytyminen muiden – tässä tapauksessa lasten – kanssa kertoo ehdokkaasta ihmisenä ja henkilönä jotain mikä voi vaikuttaa jopa päätöksenteossa.

C3: Just tähän näin että pitääkö olla, niin mun mielestä ei sillain että jos ei luontevasti oo, osaa olla niinku sanotaan niinku lasten kanssa niin ei mun mielestäni voi alkaa harjoitteleen. (nainen, 44)

C2: Mä sitä mietin tai tähän tartuin että tarvitaanko tämmöstä ohjelmaa presidentinvaaleista, onkse tärkeä ominaisuus presidentillä että se pystyy olemaan lasten kanssa että must Niinistö oli hyvä kun se oli niin jäykkis kuin se on, kumminkin saa olla jäykkä jos on, ettei rupee näytteleen. (nainen, 48)

C4: Joo, se ei ollu kuitenkaan, ei hän kiusaantuneelta vaikuttanut. (nainen, 44)

C3: On luontevasti itte vaikka oliskin jäykkä, niin sillonhan ei tuu katsojalle semmonen kiusaantunut olo. Jos yrittää olla lepposampi kuin onkaan, niin senhän huomaa katsoja. (nainen, 44)

C2: Niin joo, mut onkse tärkeitä maan johtajalle että se osaa olla lasten kanssa, kameroitten edessä, ventovieraitten lasten kanssa?(nainen, 48)

C3: Mun mielestä se vaatii semmosta taitoo just kohdata erilaisia ihmisiä. (nainen, 44)

C1: Mun mielestä se on tärkeitä siinä päätöksenteossa ketä äänestää että minkälainen se on ihmisenä ja henkilönä, mä en tiedä minkälainen on presidenttinä, mut et kyllä on kiva nähdä. (nainen, 43)

C4: Kyllä se just sitä uutta puolta tuo ihmisestä siis sillain et vähän niinku raottaa sitä verhoo et ei oo vaan niitten asiajuttujensa takana. (nainen, 44)

Kolmas presidentilliseen olemukseen liitetty ominaisuus, johtajuus, nähtiin C-ryhmässä vastakohtana rennolle esiintymiselle.

C4: Jos aatellaan mitä tahansa vaalia niin kyllähän se olis paljon mukavampi tuntea se ihminen ketä äänestää, että kyllähän tämmösestä saattaa saada jopa enemmänkin kuin niistä semmosista paneelikeskusteluista, missä ne on jäykästi sen niitten asioittensa takana. (nainen, 44)

C2: Just joku semmonen mukava ja rento ja lepposa tyyppi ni ei se välttämättä oo hyvä johtaja. (nainen, 48)

C4: Ei oookkaan, mutta siinä voi nähdäkin että joo toihan on tommonen lepsukka, eihän tosta oo siihen, mutta näkee sen ihmisenä kuitenkin. (nainen, 44)

7. ”PIENI PRESIDENTTIPELI”- OHJELMA OSANA POLITIIKKAA

7.1. Puolueen merkitys ehdokkaiden esiintymisessä

Keskustelujen perusteella ehdokkaita seurattiin ohjelmassa hyvin eri tavoin. Tunnetumpien ja kokeneempien ehdokkaiden esiintymistä ja tekoja heijasteltiin tuttuihin mielikuviiin ja yleisiin käsityksiin. Keskustelujen perusteella vain suurten puolueiden edustajilla nähtiin olevan mahdollisuuksia vaalivoittoon, pienille puolueille vaalien sen sijaan nähtiin olevan ainoastaan hyvää ennakkojulkisuutta vuoden 2007 eduskuntavaaleja ajatellen. Tuntemattomammilta ehdokkailta odotettiin ”näyttöjä”. Yleisesti ottaen heidän ajateltiin esiintyvän enemmän omana itsenään kuin suurten puolueiden edustajien, sillä keskustelujen mukaan heillä ei ollut ”mitään menetettävää”. Pienten puolueiden edustajien nähtiin piristävän koko vaalikampanjointia. Kysyttäessä, millaista mielikuvaa ehdokkaat pyrkivät itsestään luomaan, C-ryhmässä asiasta keskusteltiin seuraavalla tavalla:

C2: Nää on just nää pienten puolueitten ehdokkaat, ne on jotenkin, että ne ärsyttää tosi harvoin, joku Heidi Hautala ja Henrik Lax ja Bjarne Kallis, ne ärsyttää paljon harvemmin kuin Halonen ja Niinistö ja sitten tää Vanhanen. Että kun niitten ei tarvi ottaa kantaa niin ehkä se on se.. (nainen, 48)

C1: Että tuntuu että pienempien puolueiden edustajat on todellakin vaan tekemässä eduskuntavaalityötä siellä, näkyvillä ja naamat tulee tutuiksi. (nainen, 43)

Ehdokkaiden ohjelmaan mukaan lähtemistä *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaan pidettiin ”pakollisena”. Ajateltiin esimerkiksi, että jos joku ehdokas ei olisi lähtenyt mukaan, ”se olis kertonut tosikkomaisuudesta” (B3), hän olisi ollut ”tosi juro tyyppi -- eikä se sitten tee mitään muutakaan hauskaa koskaan” (A5) tai ”se olis kertonut että se pitää itteensä jotenkin ylempiarvosena” (C4). Ohjelmaan oli osallistuttava, jotta ”naama näkyy”. Kysymykseen, ”mitä jos joku näistä ehdokkaista ei olis suostunu tuleen tähän ohjelmaan mukaan, niin mistä se olis sitten kertonu?” A-ryhmässä vastattiin näin:

A1: Kai niitten oli siinä kohtaa kun suurin osa oli suostunu ni kai niitten sitten oli niinkun tavallaan pieni pakko mennä siihen ohjelmaan jos kaikki muut kerran on ni tavallaan näille ehdokkaille varmaan mikä tahansa aika televisiossa on hyvää aikaa silleen, että naama näkyy ja ihmiset näkee sitten sitä naamaa. Että varmaan varsinkin Arto Lahdelle ja sitten muille joilla on vähän pienempi budjetti ja jotka ei esimerkiksi televisiossa sitten niin näy. Niille se oli varmaan hyvä. (nainen, 18)

Useissa ryhmissä keskusteltiin televisiosta hyvin voimakkaana välineenä ja kuvalla nähtiin olevan ”hirveen voimakas vaikutus”. Esimerkiksi B3:n mielestä näkyminen televisiossa positiivisessa ympäristössä on ehdokkaalle aina tärkeää.

Pohdittaessa ehdokkaiden julkisuuskuva kolmen suurimman puolueen edustajien vastauksen ajateltiin A-ryhmässä olevan ympäröityjä ja kaikkia äänestäjiä syleileviä:

H: Minkälaista kuvaa teidän mielestä nämä ehdokkaat pyrkii itsestään esittämään?

A1: Semmosta koko kansan niinku mulle tulee mieleen, että varsinkin kolmen suurimman puolueen ehdokkaat niin ne jotenkin tuntuu että ne pyrkii ainakin kiertään kaikki kysymykset jotka vois tavallaan jakaa jotka vois tavallaan karkottaa niiltä jonkin äänestäjän niin sitten semmosiin ei tunnu saavan vastausta millään, tulee vaan johtolauseita ja se on siinä. (nainen, 18)

A4: Se on nykyään noitten kolmen suuren puolueen kuitenkin semmonen että eihän niillä enää oon niin paljoo eroja puolueiden välilläkään et alkaa oleen melkein aika samanlaisia. (mies, 18)

Suurten puolueiden edustajilla ja niin sanotuilla pääehdokkailla ajateltiin olevan valmiiksi luodut imagot. Pienten puolueiden edustajien sen sijaan ajateltiin esiintyvän enemmän ”omana itsenään”. Kysymykseen ”millaisia imagoja ehdokkailla on?”, C-ryhmässä vastattiin näin:

C2: Laxilla on vähän semmonen purjehtijan imago, vähän filosofipurjehtija. Mut ei, emmää aattele että sille on pyritty luomaan sitä imagoa vaan hän, just sitä mä aattelen, että hän on semmonen, Vanhaselle ja Niinistölle ja Haloselle pyritään luomaan jotain, mutta nämä muut, pienet on. (nainen, 48)

Äänestyskäyttäytymistä mietittäessä pienten puolueiden edustajat koettiin mutkattomammiksi ja viltiksi vaihtoehdoiksi ja ajateltiin, että ”eivät ne kuitenkaan tule valituiksi”. Keskusteltaessa äänestyspäätökseen vaikuttavista seikoista C-ryhmä jatkoi näin:

C2: Mut toisaalta sen vaihtamisen ei oo niin väliä, niin mä koen noitten pienten välillä koska ne ei kuitenkaan mee jatkoon että jos vaihtaa Bjarne Kalliksesta Laxiin niin se on ehkä helpompi vaihto kun vaihtaa Vanhasesta Niinistöön tai Halosen tai näin. (nainen, 48)

Keskusteltaessa ehdokkaiden onnistumisesta ohjelmassa puhe kääntyi eri puolueiden edustajien mahdollisuuksiin vaaleissa. Näin esimerkiksi B-ryhmässä:

H: Niin. No kuka yllätti positiivisesti?

B3: ...Soini! (nainen, 59)

B4: Joo, siis aivan sama, mä oon pitäny Soinia aina siis hyvänä... jos vaan olis toinen puolue ni se olis ministeri... tai jos se olis jossain isommassa puolueessa. Huumorintajuinen kaveri ja kehuu vielä että joukkueella meni hyvin sen sanakisan jälkeen. (mies, 57)

Myös Arto Lahdella nähtiin olevan mahdollisuuksia eduskuntavaaleissa – ja toisessa puolueessa:

B4: Mut kyllä se eduskuntaan menee jos se oikean puolueen valitsee, ens kerralla menee eduskuntaan jos se valitsee jonkun näistä kolmesta suuresta puolueesta. (mies, 57)

Puoluetuki ja poliittinen kokemus antoivat ehdokkaille valmiin viitekehyksen ja kontekstin, johon hänet voidaan liittää. Täten suurten puolueiden ehdokkailla on helpommat lähtökohdat vaaleihin. Toisaalta menneisyydestä – tai tunnetuista sukulaisista – saattaa olla myös haittaa. Keskusteltaessa Arto Lahdesta, B-ryhmässä asiaa pohdittiin näin:

B3: Ja sit siinä ei ollu semmosta kontekstia mihin hänet niinkun liittää. Että niinkun tollain heti selkeesti nää jotka on niinku puolueensa edustajia sillain niin jotenkin must se on heti se semmonen viiteryhmä siellä heti et niinkun Matti Vanhastakin niinkun että mitä hän edustaa ja aatteele hänen omaa perhetaustaansa ja tätä aatetaustaa ja isäänsä (naurahdus) ja kaikkea, heti niinkun tavallaan se antaa raamit sille hänen esiintymiselleen, mut tää yks oli ihan sellanen niinkun tavallaan uniikki keissi ettei siinä, ettei häntä voinu liittää mihinkään eikä niinku verrata eikä se et tausta ei tukenu sitten joko positiivisella tai negatiivisella, tietysti se voi olla sekä että. (nainen, 59)

7.2. Ehdokkaiden käyttäytyminen politiikantekona

Ohjelman ei nähty olevan tiukkaa politiikkaa, mutta silti jotkut ehdokkaiden teot nähtiin selvänä politiikantekona – ja seikkaa paheksuttiin. Ajateltiin, että politiikanteko *Pieni presidenttipeli* -ohjelmassa on tilanteen härskiä hyväksikäyttöä. Esimerkiksi Tarja Halosen liian pitkiä vastauksia kritisoitiin. Näin esimerkiksi ryhmässä B:

B3: Siin oli yks semmonen pidempi Tarjan vastaus et mun mielestä se jotenkin niinkun poikkes siitä et hän niinkun rupes vähän niinkun semmosessa normaalissa asiaohjelmassa et kun ne vastaukset on yleensä aika lyhkösiä että niin, jäiks teidän mieleen niin yhdessä kohtaa hän niinku rupes puhuun politiikkaa. (nainen, 59)

B1: Mun mielestä siin oli muutama semmonen että tää ei mun mielestä oo sellanen ohjelma missä otetaan hyöty siitä että on istuva presidentti et mun mielestä siinä olis niinku, tommosessa ohjelmassa ei pitäis ottaa sellasta tapaa. (nainen, 40)

B3: Ja joku toinen joo. Mä näin tän nyt vasta ensimmäisen kerran mut mä muistan mut että se oli tavallista pidempi se vastaus että hän rupes puhuun ihan sitä niinkun asiaperusteita turhan pitkään kun muut vastas vaan ihan parilla kolmella sanalla. Niinkun tässä kuitenkin jos olis halunnu härskisti käyttää niin ois saanu monia sekunteja kun taas jossain tollasessa varsinaisessa vaalipaneelissa jossa puolesta sanasta leikataan niin mulle tuli siinä vähän semmonen mieleen et hän nyt niinkun käytti kun kaikki oli niin kohteliaita et kukaan ei niinkun vedä poikki. --- (nainen, 59)

Tarja Halonen oli ehdokkaista ainoa, jonka esiintyminen ohjelmassa nähtiin selkeästi politiikantekona. Toisaalta joidenkin ehdokkaiden kohdalla jopa ihmeteltiin sitä, miksi he eivät käyttäneet tilannetta hyväkseen. Esimerkiksi Henrik Lax vastaus lempiruokakysymykseen oli ”thaikeitto”, eikä hän siis ”vetänyt kotiinpäin” vastaamalla ”lohi”.

7.3. Ohjelman vaikutus äänestyskäyttäytymiseen

Vaaliohjelmien vaikutusta äänestyskäyttäytymiseen on tutkittu paljon, mutta silti on mahdotonta mitata tarkoin niiden vaikutusta äänestyspäätöksiin. Tutkimuksissa on monesti päädytty siihen johtopäätökseen, että vaaliohjelmat ja -uutisointi saattavat vaikuttaa epävarmoihin äänestäjiin. Tämänkaltainen tutkimustulos on mielestäni melko triviaali, sillä jo arkikokemus sanoo, että tietyn ehdokkaan vahva kannattaja katsoo ohjelmia ja omaa ehdokastaan ”vaaleanpunaisten lasien” läpi. Tällöin hän ei näe eikä kuule mahdollisia poikkeavuuksia tai epäsuotuisia mielipiteitä omasta suosikkiehdokkaasta, kun taas epävarma äänestäjä on avoin kaikille esityksille ja hän vastaanottaa ne avoimesti ja lähtökohtaisesti ”samalta viivalta”.

Eräs yllättävä seikka tutkimuksessani oli se, että nuorten ryhmä A painotti vahvasti sitä, että *Pieni presidenttipeli* eivätkä muutkaan vaaliohjelmat vaikuta omiin äänestyspäätöksiin. Haastateltavat painottivat tätä seikkaa useissa eri konteksteissa ja lähes aina ilman tutkijan kysymystä asiasta. Tämä oli yllättävä seikka, sillä olin olettanut, että nimenomaan nuorille äänestäjille ennen vaaleja lähetettävät televisio-ohjelmat olisivat äänestyspäätöksen kannalta tärkeitä, sillä heillä ei entuudestaan ole kokemusta vaaleista tai tietoa ja vertailukohtia historiasta. Luulen kuitenkin, että keskustelijat halusivat osoittaa ”valveutuneisuutensa”, eikä tällöin ollut sopivaa myöntää televisio-ohjelmien vaikuttavan, vaikka ryhmässä äänestyspäätöksen kerrottiin olevan ”vähän epävarma vielä” tai että ”on vielä pari vaihtoehtoo”. Vaaliohjelmien vaikutus äänestystulokseen tuntuu olevan useille keskustelijoille eräänlainen häpeän aihe; ei kehdata myöntää, että ohjelmat voisivat jollain tasolla vaikuttaa.

H: Joo. No mennään itse asiaan eli kertokaa mitä mieltä te ootte äskön nähdystä ohjelmasta?

A1: No tota, mä en ehkä sen perusteella rupeis äänestään, et se voi olla vähän nuoremmille et saadaan noita poliitikkoja tutuks ni siihen se on varmaan aika hyvä, mutta ei tosta oikeen oo perusteita presidentin valitsemiseen kuitenkaan. (nainen, 18)

Haastatelluissa ryhmissä *Pieni presidenttipeli* -ohjelmalla ei koettu olevan vaikutusta omaan äänestyskäyttäytymiseen. Yleisesti oltiin tosin sitä mieltä, että ohjelmilla voi olla vaikutusta joihinkin muihin. Asiaa painotettiin ja se tuotiin tietoisesti esille useissa yhteyksissä, lähes aina ilman tutkijan suoranaista kysymystä asiasta. Esimerkiksi puhuttaessa B-ryhmässä ehdokkaiden esiintymisestä B4 huomautti, että ohjelma ei vaikuta omaan äänestyskäyttäytymiseen: ”*Tän perusteella ei... tai siis äänestykseni ei määrydy tän perusteella.*” (24)

Vaikka omakohtaista television vaikutusta vähäteltiin, ajateltiin silti, että televisio-ohjelmat voivat vaikuttaa tai vahvistaa muiden, epävarmojen äänestäjien mielipiteitä.

H: Luulettekste että toi voi vaikuttaa jonkun äänestyskäyttäytymiseen?

A1: Kyllä sillä voi olla pieni vaikutus siihen. Jos jollain on ollu ihan täysin eri kuva jostain ehdokkaasta ja tuol on sitten käyny ilmi että... jotain ihan muuta, niin voihan se vaikuttaa. (nainen, 18)

A2: Tai just voi vahvistaa jotain käsitystä mikä jostain ehdokkaasta tavallaan on ollu jo ja sit niinku sen kautta sitten on sit varma et sitten haluaa äänestää sitä. (nainen, 18)

On mielenkiintoista, että äänestäjät itse vähättelevät median vaikutusta äänestyskäyttäytymiseensä. Esimerkiksi Pitkäsen (2006, 226) mukaan tiedotusvälineet ohjaavat poliitikoista ja politiikasta syntyviä tulkintoja. Kirjoittaja kuitenkin lisää, että vaikka presidentinvaaleissa tiedotusvälineet ohjasivat keskustelua ja vahvistivat tiettyjä tulkintoja, niin voimakkaimmin julkisuuden muotoutumiseen vaikuttivat poliittiset realiteetit eli se, että Matti Vanhanen oli vaalijulkisuudessa ennen kaikkea keskustalainen pääministeri, Tarja Halonen SDP:n istuva presidentti ja Sauli Niinistö oppositiopuolue kokoomuksen entinen puheenjohtaja (emt., 227).

7.4. Kohti parempia poliittisia tv-ohjelmia - terveisiä tekijöille

Koska olin itse toimittajana mukana tekemässä *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaa ja muistan vielä ohjelman käsikirjoitustiimin odotukset, ongelmat ja oivallukset, haluan tässä

viimeisessä luvussa eritellä keskustelijoiden mielipiteitä ohjelmasta sekä heidän toiveitaan ja ehdotuksiaan tulevasta.

Kuten jo kuudennessa luvussa kävi ilmi, kaiken kaikkiaan keskustelijat pitivät *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaa tervetulleena vaihtoehtona perinteisille vaalipaneeleille. Seuraavassa esitän muutamia parannusehdotuksia ja ideoita paitsi ko. ohjelman tekijöille myös tulevien poliittisten ohjelmien ja lasten ohjelmien suunnittelijoille.

Esimerkiksi ”*Ovensuukysely*”-peliosiossa ehdokkaalta kysyttiin lemmikkieläimien nimiä (Matti Vanhanen), lempiruokaa (Sauli Niinistö) tai lempijäätelömakua (Timo Soini), kun taas toiselta haluttiin tietää, mitä hän pelkää elämässä eniten (Henrik Lax). Myös ”*Kolmas aste*” -peliosiossa kuvanauhalta tulleet kysymykset olivat epätasapainoisia, kuten esimerkiksi lasten kysymykset ”*kun minä menen armeijaan, onko se Suomen vai Naton armeija?*” (Timo Soini) ja toisaalta taas ”*mitä lätkäjoukkuetta te kannustatte?*” (Arto Lahti) tai ”*mitä harrastitte 11-vuotiaana?*” (Heidi Hautala). B-ryhmässä oltiin sitä mieltä, että lasten esittämiä kysymyksiä olisi voitu etukäteen kategorisoida (esimerkiksi ensin kysymys ehdokkaasta itsestään, sitten kysymys ehdokkaan nuoruusajasta, sitten ehdokkaan suhtautumisesta johonkin), jotta ne eivät olisi olleet niin epätasa-arvoisia.

Lisäksi ”*Kolmas aste*” -peliosiossa Tarja Haloselle osuneet kysymykset ”*Miksi sinusta tulisi parempi presidentti kuin muista ehdokkaista?*” ja ”*miten aiot vaikuttaa Suomen ulkopolitiikkaan?*” vaikuttivat keskustelijoista käsikirjoitetulta, vaikka kysymykset osuivat ehdokkaille täysin sattumanvaraisessa järjestyksessä. Spekulaatioita ennalta suunnitellusta kysymysjärjestyksestä vahvisti myös se, että peliosion ainoa ruotsiksi esitetty kysymys osui Henrik Laxille. Tarja Halonen ei kuitenkaan keskustelijoiden mukaan hyötynyt näistä ”asiapitoisista” kysymyksistä, vaan hänen vastauksiaan kritisoitiin useassa ryhmässä. Esimerkiksi hänen painotuksensa ”kuuden vuoden kokemuksesta” pidettiin tilanteen härskinä hyväksikäyttönä ja sopimattomana lisänä *Pieni presidenttipelin* kaltaiseen ohjelmaan, ”jossa ei ole tarkoituskaan puhua politiikkaa”. Myös Tarja Halosen pitkiä vastauksia kritisoitiin näin:

B3: --- hän rupes puhuun ihan sitä niinkun asiaperusteita turhan pitkään kun muut vastas vaan ihan parilla kolmella sanalla niinkun tässä kuitenkin jos olis halunnu härskisti käyttää niin ois saanu monia sekunteja kun taas jossain tolla- sessa varsinaisessa vaalipaneelissa, jossa puolesta sanasta leikataan niin mulle tuli siinä vähän semmonen mieleen et hän nyt niinkun käytti kun kaikki oli niin kohteliaita et kukaan ei niinkun vedä poikki. --- (nainen, 59)

Parannusehdotuksia saatiin kuulla lähes kaikilta ryhmiltä. Päällimmäisenä kaikilla ryhmillä oli oikeiden asioiden esiintuominen eli se että tehtäisiin esimerkiksi kymmenminuuttiset henkilökuvat jokaisesta ehdokkaasta, jossa ”*todella olis otettu selvää mitä kukakin on tehnyt ja mitä kantaa ne asioista on*” (D2) ja ”*kerrotais sen elämänhistoria pääpiirteittäin – miten se meni poliitikonuralla, mikä siinä kiinnosti ja miten se pohtis niitä*” (C4). C-ryhmässä kaivattiin interaktiivisuutta ja kenties liikunnallista peliosiota. Ehdotettiin myös keskustelevampaa otetta eikä ”*aina sitä kilpailua*” (C4). Myös jatkokysymyksiä ehdokkaiden vastauksiin jäätiin kaipaamaan. Ehdotettiinpa myös lasten ja ehdokkaiden yhteistä safaria ja kokkiohjelmaa.

Pieni presidenttipeli sai melko paljon myös yleisöpalautetta, josta muutamia poimintoja tässä:

Hei! Haluaisin perheeni puolesta kiittää juuri lähettämästänne Pienestä presidenttipelistä. Perheemme 5-vuotiasikin katsoi sitä innoissaan. Ohjelma oli myös aikuisille mielenkiintoinen ja tyylillä toteutettu.

Oikein suuri kiitos eilisestä "Pienestä presidenttipelistä"! Teidän ohjelmakonseptinne toimi hyvin ja oli tosi mielenkiintoista katseltavaa & kuunneltavaa - kaiken ikäisille!

Kiitos. Tämä oli hauska. Tätä katsoi kaikki vauvasta vaariin.

Paras vaaliohjelma tuli eilen sunnuntaina 8.1.2006! Presidenttiehdokkaat lasten kanssa. Hieni toimiva idea antoi enemmän kuin mikään tentti tähän asti. Kiitos!

Uusikaa ihmeessä sunnuntaina tullut Pieni presidenttipeli!!! Kyllähän pressan tehtävässä persoonallakin on paljon merkitystä. Ja persoona just jos mikä paljastui lasten kanssa toimiessa ja piippurasseja väännellessä.

Joku aika sitten oli lasten tentti presidenttiehdokkaille. Tuoretta ja kivaa, hyvin toteutettua ohjelmaa. Siitä tuli mieleen, että lasten uutiset voisivat olla myös tuoreita ja ajatuksia herättäviä. Sellaiset, joissa lapset oikeasti kertoisivat arkikuulumisistaan, iloistaan ja

suruistaan. Se voisi tuoda jotain uutta aikuisten sotaisiin ja ongelmautisiin ja ehkä avata silmiämme näkemään maailmaa lasten ja nuorten kannalta.

Kiitos. Oli hieno ohjelma. Uusikaa, niin tiedetään ketä äänestetään.

8. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

8.1. Minkälaisena ohjelma ja presidenttiehdokkaat nähtiin?

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millä tavoin yleisö tulkitsee *Pieni presidenttipeli* -ohjelmaa ja siinä esiintyviä presidenttiehdokkaita. Tavoitteena oli tuoda poliittisen viestinnän laajalle ja paljon tutkitulle kentälle jotain uutta. Poliittista journalismia on Suomessa tutkittu paljon, mutta lapsia aktiivisina toimijoina ei tutkimuksissa ole ennen otettu huomioon. Siltä osin esimerkiksi kirjallisuus on sangen vähäistä.

Tutkin ohjelman luentaa viiden ryhmäkeskustelun avulla. Aineistonkeruussa kvalitatiivinen menetelmä oli oikea valinta ja se osoittautui hedelmälliseksi. Keskustelijoiden puheet avasivat ovia sellaisille ajatuksille, joita en itse välttämättä olisi oivaltanut. Tein haastattelut jo ennen ensimmäistä vaalikierrosta, joten mahdolliset myöhemmät ideat ja keskustelunaiheet jäivät näissä haastatteluissa käyttämättä.

Analyysiluvuissa 5, 6 ja 7 eritellään keskusteluja niiden sisällöllisen tematisoinnin perusteella. Ryhmät A, B ja C olivat vastauksiltaan melko samansisältöisiä, kun taas vanhemmista vastaajista koostunut ryhmä D erosi näkemyksistään edellisistä. Oma lukunsa oli E-ryhmä, jossa 11-vuotiaat nuoret edustivat ikään kuin ohjelmassa esiintyneitä lapsiavustajia. E-ryhmän keskustelijat olivat yllättävän kiinnostuneita ja tietoisia ympärillään jylläävistä vaalikampanjoista, vaikka joku heistä sanoikin, että ”ei tiedä mitä politiikka on”. Tämän ryhmän jäsenet olivat lähes kaikista asioista samaa mieltä, eikä oikein uskallettu sanoa poikkeavia näkökulmia. Sain kuitenkin tältä ryhmältä paljon uusia ajatuksia ja tärkeitä mielipiteitä.

Lukiolaisista koostuva ryhmä A yllätti asiantuntevuudellaan ja kiinnostuksellaan. Heidän mielipiteensä olivat melko lähellä ryhmien B ja C kanssa. Nämä kaksi, suunnilleen sa-

manikäisistä keskustelijoista koostuvaa ryhmää tuottivat keskenään eniten vaihtelevaa keskustelua ja uusia näkökulmia. He tuntuivat olevan hyvin perillä poliittisesta historiasta ja heillä oli hyviä tartuntapintoja uusille ajatuksille.

D-ryhmän vastauksiin vaikutti selvästi muutaman ryhmän jäsenen omakohtainen tuttuus Tarja Halosen kanssa. Kun monien muiden ryhmien mielestä Tarja Halosen esiintyminen oli ”pikkumyymäistä” ja liiaksi politiikantekoa väärässä ohjelmassa, D-ryhmäläisten mielestä esitys oli jämptiä ja äidillistä. Tämän ryhmän kohdalla ehdokasta katseltiin hyvin ”vaaleanpunaisten”, lähes pinkkien, lasien läpi.

Otanta oli mielestäni runsas ja onnistunut. Ryhmiä oli tarpeeksi ja ryhmien koot olivat sopivia sekä itse keskustelutilanteessa että keskustelujen litteroinnissa. Eri ikäryhmät toivat vastauksiin vaihtelevuutta ja jopa täysin eriäviä mielipiteitä.

Ohjelman arviointia luonnehtivan puheen perusteella näyttää siltä, että ohjelma onnistui tavoitteessaan tarjota ehdokkaista uusia puolia. Esimerkiksi ehdokkaiden lapsuusmuistelut ja valokuvat olivat parasta antia ja täysin erilaista muuhun vaalitarjontaan (”tylsiin paneelikeskusteluihin”) verrattuna. *Pieni presidenttipeli* onnistui raaputtamaan inhimillistä puolta poliitikkojen kuoren takaa.

Tärkeäksi seikaksi nousi *Pieni presidenttipeli* -ohjelman hyvä henki ja se, että ”loanheittosta ei ollut tietoaakaan”. Tämä on mielestäni yksi tärkeimmistä havainnoista eritoten Moringin ja Himmelsteinin (1993) tutkimuksen valossa, jonka mukaan television vaaliohjelmien konfrontaatio- eli vastakkainasettelun luonne on huomattavasti lisääntynyt. Keskustelujen mukaan siis vastakkainasettelun kaltainen muutos ei ole toivottua. Ajateltiin myös, että negatiivinen poliittinen journalismi saattaa heikentää ihmisten kiinnostusta politiikkaan ja esimerkiksi äänestysaktiivisuuteen.

Toinen tärkeä seikka oli asiapitoisuus, josta ei haluttu tinkiä. Keskustelijoilla, eritoten D-ryhmällä, tärkein elementti poliittisessa televisio-ohjelmassa oli asiallinen näkökulma. Asiapitoisuuden pelättiin tulevaisuudessa vähenevän ja jäävän viihteen jalkoihin.

Lasten mukanaolo ohjelmassa ei herättänyt kummastusta, vaan heidän avullaan – esimerkiksi heidän esittämiensä kysymysten perusteella – saatiin ehdokkaista esille uusia puolia. Moni oli sitä mieltä, että aikuiset osallistujat (esim. toimittajat) eivät olisi jutelleet yhtä luontevasti ehdokkaiden kanssa ja täten saaneet heistä esille uusia puolia. Tästä samasta ideasta on mielestäni kyse monissa television *reality*-ohjelmissa. Niissäkin haetaan vastausta siihen, mitkä ovat ihmisten ”aidot” reaktiot tai tunteet tietyissä tilanteissa, joissa heidät pannaan jonkin haasteen eteen. Ja tarjosihan lasten läsnäolo ehdokkaille oivan mahdollisuuden esittää pehmeätä – isällistä tai äidillistä – puolta itsestään.

Ohjelman merkityksestä nostettiin esille muun muassa seuraavia seikkoja. Lasten ajateltiin ohjelman jälkeen tunnistavan poliitikkoja, muistavan tapahtuman aikuisenakin, näkevän ettei politiikka ole niin likaista peliä kuin ehkä annetaan ymmärtää ja heistä ajateltiin kasvavan yhteiskunnasta kiinnostuneita ja valveutuneita nuoria. Kuten lapset asian itse ilmaisivat, eipä ainakaan tarvitse iskältä kysyä, että ”mikä on Sauli Niinistö?” tai että ”pappa, kuka se Kekkonen oli?”.

Jos lapset pääsevät itse tutkimaan omaa maailmaansa ja elinolojaan, he todennäköisesti oppivat myös jäsentämään itsensä kannalta tärkeät kysymykset. Jos alaikäiset voivat tutustua omiin oikeuksiinsa ja pohtia, mitä ne käytännössä merkitsevät, he voivat myös osallistua asioiden ajamiseen. Lasten hyväksyminen toimijoina, näkijöinä ja kokijoina edellyttää uusia osallistumisen areenoita. (Alanen & Bardy, 1990, 66.) Mielestäni *Pieni presidenttipeli* voidaan lukea yhdeksi tällaiseksi osallistumisen areenaksi.

Ehdokkaiden arviointia erittelevän puheen perusteella autenttisuus vastakohtana teennäisyydelle oli tärkein ehdokkailta ohjelman perusteella vaadittava ominaisuus. Ehdokkaiden tekoja ohjelmassa seurattiin hyvin kriittisesti. Esimerkiksi Matti Vanhasen käden laitto lapsiavustajan olalle nähtiin heti laskelmointina ja Tarja Halosen lapsuusmuistot sodan runtelemassa Helsingissä teiltiin ”pikkasen niinkun mietittynä” asiana. Kaiken kaikkiaan Tarja Halosen esiintyminen nähtiin eniten laskelmoituna ja politiikantekona.

Autenttisuuden kaipuu ja onnistuneen esiintymisen raja osoittautui kuitenkin hyvin häilyväksi. Esimerkiksi muutamien ehdokkaiden ohjelmassa kuultuja lapsuksia (esim. Arto Lahden vastaus, että itkee ”lähes joka ilta”) ihmeteltiin, ja niiden ei nähty ainakaan edesauttavan vaalimenestystä. Tuntuu armottomalta ajatella presidenttiehdokkaiden roolia; sitä sisäistä taistelua ja rajanvetokamppailua jota he esiintymisissään joutuvat käymään läpi. On vaikea arvioida, onko käden laitto olkapäälle sopivaa vai ei.

Kuten jo edellä olen esittänyt, Niemen (2006, 229, 230) mukaan persoonan esille tuominen tarjoaa äänestäjille laajempaa – ja usein myös tunteisiin vetoavampaa – samaistumispintaa kuin ”pelkät” poliittiset kannanotot, jotka saattavat jakaa mielipiteitä. Niemen mukaan persoonapolitiikka on vaalimenestystä mielivän poliitikon kannalta hyödyllistä, jollei jopa välttämätöntä. Toisaalta voidaan kysyä, onko kannattavaa pyrkiä esiintymään ”omana itsenään”, jos persoona ei toimi. Vai olisiko niin, että tällöin kannattaisi pitäytyä hyväksi havaitulla asialinjalla ja nojata ”pelkkiin” poliittisiin kannanottoihin ja pysytellä kaukana ”pintaa raaputtavista” televisio-ohjelmista.

Ohjelman perusteella ehdokkaiden imagot vahvistuivat. Esimerkiksi Tarja Halosen esiintyksessä nähtiin muumimamma-imagoa enemmän pikku myymäisyyttä – samaan tapaan kuin imago oli julkisessakin keskustelussa vaihtunut. Ohjelmassa tehdyt ratkaisut suhteutettiin tehokkaasti todellisuuteen. Esimerkiksi Sauli Niinistön vahva rooli peliosiossa ”*Muu maa mustikka*” siirrettiin heti todellisuuteen ja ajateltiin näin:

A2: ---”et niinku onksne oikeesti monessa muussakin asiassa semmosia että Lax tekee mitä käsketään ja Niinistö taas pomottaa muita. (nainen, 18)

A1: Niinistö on se jollon näkemystä ja muut tekee sen mukaan. (nainen, 18)

Presidentillisen olemuksen problematiikka synnytti kahdenlaisia ajatuksia. Toisaalta nähtiin, että presidenttiehdokas ja istuva presidenttikin voi osallistua viihteellisiin ja puolivallattomiin televisio-ohjelmiin. Toisaalta taas katsottiin, että se ei ole sopivaa käytöstä. Myös kravattien oikomista tulisi harkita!

Keskustelijoiden mukaan oli itsestään selvää, että ainoastaan kolmen suurimman puolueen ehdokkailla Tarja Halosella, Matti Vanhasella tai Sauli Niinistöllä oli mahdollisuus vaalivoittoon ja että samanaikaisesti pienempien puolueiden edustajat olivat vaaleissa mukana vain tehdäkseen eduskuntavaalityötä. Tosin pienten puolueiden edustajien nähtiin tuovan koko vaalikampanjointiin piristystä. Ajateltiin myös, että suurten puolueiden ehdokkailla oli valmiiksi luodut ja suunnitellut imagot, kun taas pienten puolueiden ehdokkaiden nähtiin olevan enemmän omina itsenään. Keskustelujen perusteella usko poliitikkojen aitouteen oli yllättävän heikko, eritoten pidemmän linjan poliitikkojen kohdalla.

Kun imagonrakennus muuttuu koko ajan ammattimaisemmaksi esimerkiksi mainostoitumisten tullessa mukaan kampanjointien suunnitteluun, on silti hämmästyttävää miten 1960-luvun imagon määrittelyn normit pätevät yhä tänäkin päivänä. Esimerkiksi *Pienellä presidenttipelillä* näyttää olevan Uimosen (1996) erittelemien imagonrakentajien sukupolvien (ks. s. 23) kanssa paljon yhteistä. Esimerkiksi *Pienessä presidenttipelissä* ehdokkailla oli mahdollisuus (kaikki eivät tosin tätä mahdollisuutta käyttäneet) pukeutua rennommin ja he pääsivät esiintymään lasten kanssa. Ja mikä tärkeintä, neljännen sukupolven oppien mukaisesti ehdokkaat ”epätavalliseen” vaaliohjelmaan mukaan lähtivätkin.

Jos ja kun imagonrakennus on näin järjestelmällistä ja se todennäköisesti kehittyy koko ajan, luulen, että tulevaisuudessa halutaan ja pyritään yhä enemmän näkemään julkikuvan taakse. Uskallan väittää, että mitä enemmän kansalaisille ja äänestäjille tarjotaan valmiita malleja, samaan aikaan sitä enemmän kaivataan autenttisuutta.

8.2. Onko katsojilla valtaa?

Alasuutarin (1999, 12) mukaan ihmisten reflektiivisyys mediakuluttajina on lisääntynyt. Tässä tutkielmassa tulos on päinvastainen. Esimerkiksi ryhmien puheet Tarja Halosen oikukkaasta luonteesta ja ”muumimammaimagon” rakoilemisesta tai Matti Vanhasen ”harmaudesta” ovat median antamia tulkintoja, joita keskustelijat omiin kokemuksiinsa nojaten ovat työstäneet. Kyse ei siis välttämättä ole katsojien *omista* tulkinnoista, vaan pikemminkin omien tulkintojen heijastelusta median valmiiksi antamiin tulkintakehyksiin. Esimerkiksi Hallin 1970-luvulla esittämä ajatus uloskoodauksesta ja ajatus katsojien omista tulkinnoista ei ole yhtä pitävä nykyisessä mediakyllästetyssä yhteiskunnassa. Oman työni perusteella voin todeta, että media määrää hyvin pitkälti yleisön tulkintadiskurssit; media antaa yleisölle valinnanvapauden median itse luomien tulkintojen välillä.

Viestimien yhteisvoima on eräs seikka, joka lisää tätä yhteiskunnan mediakyllästeisyyttä. Vaalipaneeleita analysoidaan seuraavan päivän sanoma- ja iltapäivälehdissä. Kuka ehdokkaista esiintyi parhaiten? Kuka mokasi? Kenen esiintyminen oli jäykkää? Lehtosen ja Koivusen (2005) mukaan media puhuu yhä enemmän mediasta. Heidän mukaansa kyse on median itseheijastelusta eli tilanteesta, jossa yhä suuremman osan median agendasta täyttää median itsensä käsittely. Emme siis enää ole yksin radion sanomalehtikatsauksien varassa, vaan iltapäivälehtien lööpit viittaavat televisio-ohjelmiin ja keskustelut jatkuvat sähköisen ja printtimedian nettisivuilla. Heidän mukaansa kasvava osa kulttuurisesta normittamisesta tapahtuu sitä kautta, että mediassa normitetaan toisia median toimijoita. (Lehtonen & Koivunen, 2005, 6-7.) Lisään tähän vielä sen seikan, että media myös monesti vaikenee omasta osuudestaan esimerkiksi kohujen tuotannossa.

Lehtonen ja Koivunen (2005) ovat eritelleet medioitumisen myötä suomalaisen media-kentän julkisia puhuttelun areenoita. He ovat pohtineet sitä, ”*kuka puhuttelee missäkin keitäkin mitäkin koskien ja kuinka puhutellut puhutteluihin suhtautuvat*”. Taustalla on ajatus, että media tavoittaa suuremman osan ihmisistä suuremman osan aikaa kuin ennen, mutta samalla kyse on aina jo pirstaloituneesta mediasta ja hajautuneista julkisuuksista ja puhutteluista. (Lehtonen & Koivunen, 2005, 16-17.)

Keskustelijat vähättelivät median roolia äänestyskäyttäytymisessään. Median roolin väheksyminen on mielenkiintoista erityisesti Moringin ja Himmelsteinin tulosten valossa. Heidän mukaansa niiden äänestäjien määrä, jotka tekevät lopullisen puoluevalintansa vasta viimeisinä päivinä ennen vaaleja – siis vasta varsinaisen vaalikampanjan loppumetreillä – on lisääntynyt. Lisäksi äänestyskäyttäytymistään muuttavien keskuudessa on jonkun verran enemmän henkilöitä, jotka pitävät tiedotusvälineiden puolueita käsittelevää aineistoa sekä poliittista mainontaa merkittävänä äänestyspäätöksen kannalta. (Moring ja Himmelstein, 1993, 91, 94.) Silti esimerkiksi A-ryhmässä, jossa oltiin vielä epävarmoja omasta ehdokkaasta, vaaliohjelmien ei sanottu vaikuttavan ratkaisuun.

Isotaluksen ja Pörhölän (1998, 20) mukaan epävarmojen äänestäjien määrän lisääntyminen kasvattaa vaalikeskustelujen merkitystä, sillä keskusteluohjelmat lähetetään yleensä vaalien kynnyksellä. Tutkimukset osoittavat, että vaalikeskustelut voivat kasvattaa äänestyshalukkuutta, lisätä kiinnostusta kampanjaa ja tulevia vaaliohjelmia kohtaan sekä aktivoita keskustelua vaalien teemoista.

Analyysin perusteella tärkeimpiä havaintoja poliittisen journalismin näkökulmasta ovat seuraavat seikat. Keskusteluiden perusteella poliittisen journalismin tulisi olla hyvántahtoista ja asiapitoista – ei kuitenkaan kummankaan kustannuksella. Tutkimukseni tulokset ovat pääpiirteittäin samankaltaisia kuin Jääsaaren ja Savisen (1995) työssä, jossa he päätyivät siihen, että vaaliohjelmien erilaiset tavat eivät ole toisiaan poissulkevia. Hyvässä vaalikeskusteluohjelmassa on elementtejä sekä tieto- että asiapuolelta.

Keskustelijoiden mielestä poliittinen journalismi ei saa mennä loanheittosuuntaan. Jo nyt on relevanttia kysyä, onko Watergatesta alkanut ”terve” kriittisyys muuttumassa tai jopa jo muuttunut liian kyyniseksi ja kielteiseksi politiikkaa ja poliitikkoja kohtaan. Tämä kyynisyys on kenties osaltaan johtanut kansalaisten kielteiseen suhtautumiseen politiikkaan ja vähentänyt kiinnostusta äänestämiseen. Poliitiikka nähdään yhä enemmän henkilöityneenä oman edun tavoitteluna ja kilpailuna.

Poliittinen viestintäkulttuuri on muuttunut lyhyessä ajassa hyvin paljon. Esimerkiksi Urho Kekkonen sai vielä päättää niistä tilaisuuksista, joihin hän osallistui (ja täten hän jättyi pois vapaista keskustelutilanteista, joihin hän ei voinut ennalta valmistautua). Sen sijaan nykyään presidenttiehdokkaiden – ja tämä koskee myös ehdokkaana olevaa tasavallan presidenttiä – on osallistuttava lähes kaikkiin median ”tempauksiin”.

Edellä esitetyn valossa voidaan pohtia poliittisten televisio-ohjelmien tulevia kehityssuuntia. Miten pitkälle ohjelmien rajoja ja muotoja voidaan rikkoa samalla kuitenkin säilyttäen vaadittava asiapitoisuus? Joka tapauksessa poliittinen viestintäkulttuuri muuttuu alati. *Pieni presidenttipeli* -ohjelma on yksi oivallinen esimerkki tästä muutoksesta.

Lähteet:

Painetut:

Alasuutari, Pertti (1999): Introduction: Three Phases of Reception Studies. Teoksessa Alasuutari, Pertti (1999) (ed.): Rethinking the media audience. The New Agenda. Sage Publications, London, 1-21.

Alanen, Leena & Bardy, Marjatta (1990): Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiaalhallituksen julkaisuja 12/1990, Helsinki.

Ang, Ien (1991): Watching Dallas. Soap opera and the melodramatic imagination. Methuen, London.

Aula, Maria Kaisa (1991): Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Yleisradio, Helsinki.

Corner, John (2003): Mediated persona and political culture. Teoksessa Corner John & Pels Dick (ed.): Media and restyling politics. Consumerism, Celebrity and Cynicism. Sage Publications, London, 67-84.

Corner, John & Pels, Dick (2003): Media and restyling politics. Consumerism, Celebrity and Cynicism. Sage Publications, London.

Creswell, John W. (1994): Research design. Qualitative & quantitative approaches. Sage Publications, London.

Davis, Dennis K. (1979) : Influence on vote Decisions, teoksessa Kraus, Sidney (ed.) : The Great Debates : Carter vs. Ford 1976, Bloomington.

Hall, Stuart (1973): Encoding and decoding in the television discourse. University of Birmingham, Birmingham.

Hall, Stuart (1980): 'Encoding/decoding'. Teoksessa Hall, Stuart & Hobson, Dorothy & Lowe, Andrew & Willis, Paula (eds.): Culture, Media, Language. Working Papers in Cultural Studies 1972-79. London etc.: Hutchinson, 128-138.

Hall, Stuart (1992): Kulttuurin ja Poliitiikan murroksia. Toim. Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa ja Lawrence Grossberg. Vastapaino, Tampere.

Hammersley, M (1992): Deconstructing the qualitative-quantitative divide. Teoksessa J.Brannen (toim.) Mixing methods: Qualitative and quantitative research. Aldershot: Avebury, 39-58.

Hautakangas, Mikko (2007): Äänestä tunteella, median kansalainen! *Aamulehti*, 20.2.2007, A2, Alakerta.

Herkman Juha (2006): Tv1:n vaalitentit ovat tosi-televisiota. *Helsingin Sanomat* 14.1.2006.

Hietala, Veijo (1997): Kulttuurintutkimus ja audiovisuaaliset viestimet. Teoksessa Koi-vunen Anu, Hietala, Veijo (1997): Kanavat auki! Televisiotutkimuksen lukemisto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:61, Turun yliopisto, 35-38.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1988): Teemahaastattelu. Yliopistopaino, Helsinki.

Isotalus, Pekka (toim.) (1998): Kaveri vai Peluri. Poliitikko mediassa. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Isotalus, Pekka & Pörhölä, Maili (1998): Mikä presidenttiehdokkaiden televisiokeskustelussa kiinnostaa nuoria? Teoksessa Isotalus, Pekka (toim.) (1998): Kaveri vai Peluri. Poliitikko mediassa. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Isotalus, Pekka & Borg, Sami (2007): Presidentinvaalit 2006. WSOY, Helsinki.

Jääsaari, Johanna & Savinen, Ari (1995): Television vaalikeskustelut yleisön arvioitavina. Tutkimusraportti 2/1995. Yleisradio Oy.

Kallio Kirsi Pauliina (2006): Lasten poliittisuus ja lapsuuden synty. Keho lapsuuden rajankäynnin tilana. Acta Universitatis Tamperensis 1193. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.

Karvonen, Erkki (1997): Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä. Tampereen yliopisto, Tampere.

Karvonen, Erkki (1999): Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Gaudeamus, Helsinki.

Karvonen, Erkki (2000a): Presidenttipeli oli suostuttamisen ja vakuuttamisen taitolaji. *Aamulehti* 10.2.2000.

Karvonen, Erkki (2000b): Presidentin on häivyttävä monta raja-aitaa. Flirttailun sijaan ehdokkaita katsastetaan jo tositarkoituksella. *Aamulehti*, 6.1.2000.

Karvonen Erkki (2004): Viihdekin luo poliittista imagoa. *Aamulehti*, 15.4.2004.

Karvonen, Erkki (2007): Halosen ja Niinistön imagonrakennus – Kampanjaretoriikan analyysi. Teoksessa Isotalus, Pekka & Borg, Sami (toim.) (2007): Presidentinvaalit 2006. WSOY, Helsinki, 115-136.

Kemiläinen, Marjut (1998): TV-tutusta euroedustajaksi. Teoksessa Isotalus, Pekka (toim.) (1998): Kaveri vai Peluri. Poliitikko mediassa. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä, 118-151.

Laukkanen, Markku (1989): Poliitikko ruudussa ja ruudun takana. Teoksessa Wiio, Juhani (toim.) (1989): Poliitikka ja julkisuus. Keskustan Lehtimiehet ry, Helsinki, 74-88.

Lehtonen Mikko & Koivunen, Anu (2005): ”Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen”. Kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat. *Tiedotustutkimus* 2/2005, 4-27.

Moring, Tom & Himmelstein, Hal (1993): Poliitikkaa riisuttuna. Kampanjakulttuuri murroksessa televisoidun politiikan aikaan. Yleisradio, Helsinki.

Morley, David (1992): Television, Audiences & Cultural studies. Routledge, London.

Niemi, Mari K. (2006): Onko yksityiselämästä presidentintekijäksi? Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.): Poliitikot taistelivat media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. Ajatus Kirjat, Helsinki, 228- 271.

Nimmo, Dan & Savage, Robert L. (1976): Candidates and their images. Concepts, Methods, and Findings. Goodyear Publishing Company. Santa Monica, California, USA.

Nuolijärvi, Pirkko & Tiittula, Liisa (2000): Presidenttiehdokkaiden puhetyylit persoonan ilmentäjinä. *Politiikka* 42 (3), 164-179.

Oksanen, Matti (1983): Televisio ja radio valitsijamiesvaaleissa: ”Ei mikään sokea silmä”. Teoksessa Sänkiahho, Risto (toim.) 1983: Kun kansa valitsi Koiviston. Lehtimiehet Oy, Tampere, 215-231.

Palokangas Teemu (2003): Julkisen palvelun viihde. Uutisvuoto, Itse Valtiaat ja Yleisradion asiaviihteen perinne. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere.

Pitkänen, Ville (2006): Kun ylivoimainen kansansuosikki haastetaan presidentinvaaleissa. Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.): Poliitikot taistelivat media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. Ajatus Kirjat, Helsinki, 193-227.

Qureshi, H (1992): Integrating methods in applied research in social policy: a case study of carers. Teoksessa J.Brannen (toim.) Mixing methods: Qualitative and quantitative research. Aldershot: Avebury, 101-126.

Ridell, Seija (1998): Tolkullistamisen poliitikkaa. Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Tampereen yliopisto, Tampere.

Ruonala, Katri Mari (1998): Presidenttiehdokkaat televisiohaastattelussa. Teoksessa Iso-
talous, Pekka (toim.) (1998): Kaveri vai Peluri. Poliitikko mediassa. Atena Kustannus Oy,
Jyväskylä, 38-68.

Salminen, Esko (2006): Mediavallan aika. Poliitikka tiedotusvälineissä Mauno Koivis-
tosta Tarja Haloseen. Edita, Helsinki.

Suhonen, Pertti (2006): Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta. Tampere University Press,
Tampere.

Suoninen, Annikka (2004): Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina me-
diänkäyttäjinä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Sänkiaho, Risto (1983): Kun kansa valitsi Koiviston. Lehtimiehet, Tampere.

Tainio, Susanna (1998): ”Täällä porukka ojentautuu kun kamerat tulee”. Teoksessa Iso-
talous, Pekka (toim.) (1998): Kaveri vai Peluri. Poliitikko mediassa. Atena Kustannus Oy,
Jyväskylä, 172-200.

Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna (2005): Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna
& Tiittula, Liisa (toim.) (2005): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vasta-
paino, Tampere, 9- 21.

Uimonen, Risto & Ikävalko, Elisa (1996): Mielikuvien maailma. Miten mediajulkisuutta
muokataan ja imagoja rakennetaan? Infoviestintä, Helsinki.

Valtonen, Anu (2005): Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori,
Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2005): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaiku-
tus. Vastapaino, Tampere, 223-241.

Virolainen, Johannes (1986): Vallankäyttö Kekkonen kaudella. Otava, Helsinki.

Haastattelut:

Ryhmän A haastattelu: 10.1.2006

Ryhmän B haastattelu: 11.1.2006

Ryhmän C haastattelu: 11.1.2006

Ryhmän D haastattelu: 12.1.2006

Ryhmän E haastattelu: 13.1.2006

LIITTEET (1-3)

Liite 1

(1/3)

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEET RYHMÄT

(sukupuoli, ikä, koulutus/ammatti, lasten määrä)

Ryhmä 1

A1 nainen, 18v., opiskelija, ei lapsia

A2 nainen, 18v., opiskelija, ei lapsia

A3 mies, 18v., opiskelija, ei lapsia

A4 mies, 18v., opiskelija, ei lapsia

A5 mies, 18v., opiskelija, ei lapsia

Ryhmä 2

B1 nainen, 40v., amanuenssi, 2 lasta

B2 mies, 43v., yliassistentti, ei lapsia

B3 nainen, 59v., ekonomi, 4 lasta

B4 mies, 57v., professori, 1 lapsi

Ryhmä 3

C1 nainen, 43v., luokanopettaja, 2 lasta

C2 nainen, 48v., luokanopettaja, 2 lasta

C3 nainen, 44v., luokanopettaja, 2 lasta

C4 nainen, 44v., luokanopettaja, 1 lapsi

Ryhmä 4

D1 nainen, 75v., Ay-liikkeen kouluttaja, 1 lapsi

D2 mies, 76v., työkaluhioja, 1 lapsi

D3 mies, 74v., putkiasentaja, 3 lasta

D4 nainen, 61v., fysioterapeutti, 2 lasta

D5 nainen, 76v., toimistohoitaja, 2 lasta

Ryhmä 5

E1 tyttö, 11v., opiskelija, ei lapsia

E2 tyttö, 11v., opiskelija, ei lapsia

E3 tyttö, 11v., opiskelija, ei lapsia

E4 poika, 11v., opiskelija, ei lapsia

E5 poika, 11v., opiskelija, ei lapsia

E6 poika, 11v., opiskelija, ei lapsia

Pro gradu -tutkimus

Tampereen yliopisto

Tiedotusopin laitos

Milla-Maaria Laakso

Henkilötiedot

Etunimi ja sukunimi: _____

Syntymävuosi: _____

Koulutus / ammatti: _____

Puhelinnumero: _____

Onko sinulla lapsia, montako: _____

Miten paljon katsot televisiota päivittäin? (Esim. tunnit, minuutit)

Mitä kanavia ja ohjelmia seuraat?

Miten seuraat presidentinvaalikampanjaa? Mitä viestimiä pääosin tähän käytät?

Mitä presidentinvaaleihin liittyviä ohjelmia olet seurannut?

Katsoitko Pieni presidenttipeli -ohjelman (Yle TV2, sunnuntai 8.1.2006)?

Kyllä En

Aiotko äänestää tulevissa vaaleissa?

Kyllä En

Kiitos osallistumisestasi!

Pieni presidenttipeli: ohjelma

Mitä mieltä olette juuri nähdystä Pieni presidenttipeli -ohjelmasta?
 Missä asioissa Pieni presidenttipeli palveli parhaiten? Tiedonannossa, inhimillistämässä...?
 Mitä mieltä olette lasten osallistumisesta poliittiseen ohjelmaan?
 Mitä mieltä olette lasten osallistumisesta mediassa?

Pieni presidenttipeli: ehdokkaat ja lapset ohjelmassa

Kuka ehdokkaista pärjäsi parhaiten? Kuka huonoiten? Minkä takia?
 Kuka pärjäsi parhaiten lasten kanssa? Onko sillä merkitystä?
 Kenen esiintyminen oli luontevinta? Kuka ehdokkaista on aidoin, kuka tehdyn tuntuinen?
 Saitko uutta *tietoa* vaalikeskusteluihin ja paneeleihin verrattuna?
 Mitä uutta Pieni presidenttipeli antoi ehdokkaista?
 Mitä jos joku ehdokkaista ei olisi suostunut tulemaan kyseiseen ohjelmaan? Mistä se olisi ker-
 tonut?

Miten erityisavustajat onnistuivat tehtävässään?
 Mikä peliosio jäi erityisesti mieleen?
 Miten lapset onnistuivat kysymyksissään?
 Jäikö joku kysymys sinulle mieleen erityisen osuvana?
 Oliko joku vastaus erityisen antoisa tai antoiko uutta näkökulmaa ehdokkaaseen?
 Jättekö kaipaamaan ohjelmasta jotain? Puuttuiko sitä jotakin?
 Kannattaako mielestänne tehdä tällaisia ohjelmia, joissa lapset esittävät mielipiteitään tai ky-
 syvät päättäjiltä?

Pieni presidenttipeli: ehdokkaat yleensä

Miten tärkeää on nähdä poliitikon takana oleva ihminen?
 Miten tärkeää on saada tietää ehdokkaiden henkilökohtaisista asioista?
 Mikä on sukupuolen merkitys? – Tuliko esiin ohjelmassa?
 Minkälaista kuvaa ehdokkaat itsestään *pyrkivät* luomaan? Miten tuli esille ohjelmassa? Minkä-
 laisen mielikuvan itse olet muodostanut? Ovatko ehdokkaat sellaisia kuin heidän julkinen ku-
 vansa on?
 Muuttiko ohjelma käsityksiäsi tästä?
 Mitkä ominaisuudet ovat mielestäsi presidentille tärkeitä? ..sanavalmius, heittäytyminen, asialli-
 suus, käyttäytyminen lasten kanssa?

Pieni presidenttipeli: äänestyskäyttäytyminen

Mitä mieltä olette ehdokkaiden osallistumisesta tv-ohjelmiin?
 Voiko televisiolla olla vaikutusta äänestyspäätöksiin?
 Muuttavatko viihdeohjelmat / Pienen presidenttipelin kaltaiset ei-tavanomaiset vaalipaneelit
 äänestyskäyttäytymistäsi? Voivatko ne muuttaa ihmisten käsityksiä?
 Missä vaiheessa teet lopullisen äänestyspäätöksesi? Voiko mielipiteesi vaihtua loppumetreillä?
 Ovatko vaalikampanjat nykyään enemmän asia- vai mielikuva (imago)painotteisia? Mikä omal-
 la kohdallasi vaikuttaa päätökseen – asia vai tunne?

Mitkä tekijät vaikuttavat äänestyspäätökseen? Missä määrin:

- sukulaiset, ystävät, työtoverit?
- sanomalehtien uutisjutut ja tv:n uutisjutut
- tv:n viihdeohjelmat
- mainokset,
- kampanja, vaalitulaisuudet
- internetin vaalikoneet